

POVELJE VRHOVNEGA KOMANDANTA OBOROŽENIH SIL ZA 9. MAJ 1946

Tovariši vojaki, oficirji in podoficirji Jugoslovanske armade in mornarice!

9. maja slavimo obletnico zmage nad okupatorji in domačimi izdajalskimi silami, ki so sodelovale z okupatorji. Pred letom dni je bila končno osvobodjena naša izmučena in porušena dežela. V tej borbi demokratičnih sil sveta so stali jugoslovanski narodi, navdahnjeni z nadčloveškimi napori Sovjetske zveze, proti fašističnim silam, silam teme in terorja, nad štiri leta v prvih vrstah ter niso štedili niti človeških, niti materialnih žrtev za zmago Združenih narodov. Splošne vstaje naših narodov, ki jo je organizirala in vodila naša slavna Komunistična partija, niso mogli zadušiti niti največji napori vseh okupatorjev, kakor tudi izdajstva domače reakcije na čelu s Pavelcem, Nedićem, Rupnikom in Dražo Mihajlovičem, temveč se je nasprotno razvila do takega obsega, da je bila ne samo velika nevarnost za okupatorja v naši deželi, temveč je postala svetilnik za osvobodilno borbo zaslužnih narodov v tako zvaní fašistični novi Evropi.

Iz te težke in krvave borbe ju-

goslovanskih narodov za svojo svobodo in obstoj, za pravico in boljšo bodočnost, se je porodila nezlomljiva enotnost in bratstvo vseh naših narodov. Iz naših slavnih partizanskih odredov se je osnovala ter v borbi prekalila naša nova Jugoslovanska armada. V tej nadčloveški borbi so bili ustvarjeni temelji naše nove Federativne ljudske republike Jugoslavije, nove ljudske oblasti, oblasti delovnega ljudstva — delavcev, kmetov in ljudske inteligence ter vseh ostalih delovnih ljudi, ki ljubijo svojo deželo in svoj narod. V tej težki in krvavi borbi so si pridobili nesmrtno slavo naši partizani, naša nova armada, naši narodi.

Iz potokov krvi najboljših sinov naše dežele, iz ruševin in opustošenja so vstopili naši narodi dvignjene glave in ponosnega pogleda v bodočnost, zavedajoč se, da so do konca izpolnili svojo dolžnost do sebe in do zaveznikov, v novo borbo, v borbo za obnovo naše od okupatorja porušene dežele, v borbo za svojo boljšo bodočnost.

Vojaki, oficirji in podoficirji Jugoslovanske armade in mornarice!

S svojim junaštvom in požrtvovalnostjo v vojni, s svojo krvjo, ki ste jo prelili, z ljubeznijo, ki ste jo v tej borbi pokazali do svoje domovine, ste si pridobili brezmejno ljubezen in zaupanje jugoslovanskih narodov. — Vam so zaupali naši narodi, da čuvate pridobitve velike osvobodilne borbe. Bodite še nadalje vredni tega velikega zaupanja in častne naloge, ki vam je poverjena. Prizadevajte si, da boste popolnoma obvladali vojaško znanje in tehnična sredstva, ki jih imate in ki jih boste že imeli. Samo na ta način ste lahko jamstvo mirnega razvoja naše dežele, jamstvo miru sploh.

S svojim junaštvom v borbi in z številnimi žrtvami v tej borbi za

svobodo in splošno zavezniško stvar, so naši narodi dokazali, da so miroljubni, da žele pravičen mir za svoje neovirano ustvarjalno delo in razvoj, za zdravljenje svojih težkih ran. Naši narodi žele živeti v najboljših odnosih z vsemi narodi, ki žele naši deželi dobro. Naši narodi bodo najtesneje sodelovali z vsemi demokratičnimi deželami, ki se bore za udržitvenje miru na svetu.

Vztrajali bomo trdno pri tem, da je naša dežela v polni meri zaslužila, da se ji ponovno vrnejo vsi njeni kraji, ki so bili s krivičnim mirom po pretekli vojni dani deželam, ki so povzročile to vojno, ter bomo ostali odločno pri svojih upravičenih zahtevah, ki smo jih postavili in ki jih

STALIŠČE SOVJETSKE DELEGACIJE V VPRAŠANJU RAZMEJITVE Z ITALIJO Odtrgati Trst od Julijske Krajine bi pomenilo vzeti Jugoslaviji edino veliko pristanišče

Pariz, 8. maja. TASS poroča: Kakor poroča današnji tisk je Svet ministrov za zunanje zadeve pričel razpravljati o razmejitvi Jugoslavije in Italije. Ameriški, angleški, francoski in sovjetski strokovnjaki, ki so po nalogu Svetu ministrov za zunanje zadeve preiskali okoliščine v Julijski Krajini, so Svetu poročali o tem vprašanju. Strokovnjaki niso prišli do soglasnih zaključkov, ampak so stavili štiri različne predloge za italijansko-jugoslovansko mejo.

Svet ministrov je nato poslušal mnenja zastopnikov Jugoslavije Kardelja in Italije De Gasperijsa, ki sta Svetu razčlenila to vprašanje.

Molotov je v svojem govoru razložil stališče sovjetske delegacije. Poudaril je, da je Julijska Krajina za Jugoslavijo del njenega ozemlja, ki je naseljeno z istim prebivalstvom kakor Jugoslavija. Razen nekaterih primorskih mest, kjer prevladuje priseljeno prebivalstvo, tvorijo večino v Julijski Krajini Hrvatje in Slovenci. Italijani se v teh krajih še ne nahajajo dolgo časa.

Molotov je dejal: »Julijska Krajina do leta 1918. nikoli ni pripadala k Italiji, ampak je za Italijo slučajni uspeh likvidacije habsburškega imperija. Z druge strani je znano, da je Julijska Krajina bila izhodišče fašistične ekspanzije, ki je prav tako kakor nemški »Drang nach Osten« prodirala na račun Slovanov in slovanskih držav proti vzhodu. Toda če je že to ozemlje za fašistično Italijo bilo osnova imperialistične ekspanzije za osvajanje slovanske zemlje, tedaj demokratični Italiji še ne bi bilo treba težiti za tem. Nasprotno, nova Italija se mora popolnoma odreči stari politiki; le tako bodo mogli nastati trdni prijateljski odnosi z Jugoslavijo, ki so v interesu prebivalstva obeh držav.«

Po mišljenju sovjetske delegacije bi se mogli izogniti sporom, če bi se v skrajnem primeru poslužili avstrijske statistike iz leta 1910. Celo v tej statistiki prebiva v Julijski Krajini 463.000 Slovanov in 332 tisoč Italijanov, tako je število slovanskega prebivalstva v Julijski Krajini znatno večje od italijanskega. Brez dvoma je Julijska Krajina po svoji zgodovinski preteklosti prav tako jugoslovanska kakor vsi ostali deli Jugoslavije.

Trst je življenjsko povezan z Julijsko Krajino

Sovjetska delegacija poudarja, da tržaško vprašanje zahteva prav posebne pazljivosti. Znano je, da je prebivalstvo Trsta mešano in da v Trstu prevladuje italijanski element, toda prebivalstvo na obali in v okolici mesta je pa slovensko, prav tako kakor tudi na vsem ostalem ozemlju Julijske Krajine. Sovjetska delegacija misli, da je material, ki je predložen Svetu ministrov za zunanje zadeve o zgodovini in zemljepisnem položaju tega mesta, dokaz za to, da je Trst središče cele pokrajine, središče Julijske Krajine, ter da se o usodi Trsta ne more razpravljati ločeno od razprave o usodi celotnega ozemlja Julijske Krajine. Trst ne sme biti ločen od Julijske Krajine, saj to bi pomenilo odsekati glavo od trupa.

Molotov je nato dejal, da je Trst za

Italijo samo eno izmed pristanišč, toda kar je najvažneje, vojaško oporišče za širjenje njenega vpliva na sosednje slovensko in hrvatsko prebivalstvo.

Za Jugoslavijo pa je Trst prevažno pristanišče ogromnega pomena. Molotov je izjavil: »Odtrgati Trst od Julijske Krajine bi pomenilo vzeti Jugoslaviji edino veliko pristanišče; to pomeni istočasno tudi, onemogočiti Trstu nadaljnji razvoj. Ni zgolj slučaj, da v 25 letih, ko je Trst pripadal k Italiji, ni dosegel tako velikega prometa, kakor ga je imel že pred letom 1913. To je mogoče razložiti s tem, da si je Italija prizadevala predvsem za izgradnjo ostalih svojih pristanišč — celo Benetk, samo ne Trsta. Ni dvoma o tem, da bodo Trstu če pripade k Jugoslaviji, zagotovljeni najboljši pogoji za razvoj pristanišča kakor tudi trgovskega in industrijskega središča za obširno pokrajino.

Sovjetska delegacija izjavlja, da je samo ob sebi razumljivo, da bodo imovinski interesi mešanov in zaveznikov držav, v primeru priključitve Trsta k Jugoslaviji, popolnoma zagotovljeni. Po mišljenju sovjetske delegacije zahteva vprašanje Trsta posebno pazljivost Svetu ministrov za zunanje zadeve. Z druge strani pa, kakor navaja sovjetska delegacija, bo primerno, da se glede drugih vprašanj, o katerih razpravlja Svet ministrov za zunanje zadeve in ki se tičejo italijanskih interesov, ugodi Italiji.

Julijska Krajina je geografska celota

Glede predlogov, ki so jih dali ameriški, angleški in francoski strokovnjaki za razmejitve Italije in Jugoslavije, naglašava sovjetska delegacija, da ti predlogi, posebno pa predloga ameriških in angleških strokovnjakov, pomenijo cepitev Julijske Krajine na dva dela: vzhodni in zahodni, ki bi med seboj bila ločena po državni meji, katero predlagajo. To je popolnoma napačno in s tem ne moremo soglašati. Prav lahko se prepričamo, da se tudi v predlogih teh strokovnjakov nahaja priznanje, da je Julijska Krajina sama po sebi celota — enotna pokrajina. Kljub temu pa bi po teh predlogih ena tretjina Julijske Krajine pripadla k Italiji. Istočasno bi primorski pas od najsevernejše do najjužnejše točke bil umetno ločen od Julijske Krajine in bil izročen Italiji. Ponekod se meja tega pasu dotika skoraj morske obale in niso redki kraji, kjer bi se približala morju na pet do 8 km.

Tako bi se po predlogih teh strokovnjakov celotna zahodna obala Jadranskega morja ločila od Julijske Krajine, ki bi jo potem izročili Jugoslaviji. S tem bi Julijska Krajina v celotni dolžini od severa do juga izgubila izhod na morje. Krivičnost takega oškodovanja Jugoslavije je očitna in tu stvarno ni nobenih predsodkov. To predlagajo kljub nacionalni enotnosti Julijske Krajine, kljub gospodarskim interesom tako vzhodnih kakor zahodnih predelov in kljub zemljepisnemu položaju, ko bi taka ločitev zahodnega dela Julijske Krajine od morja pomenila ločitev mest, ki leže na zahodu od podeželja, brez katerega ta mesta ne morejo obstojati. Kakor je sovjetska delegacija že izjavila, je gotovo, da bi se ta primorski pas mogel ločiti od ostale Julijske Krajine samo v primeru, če bi se hotelo Jugoslavijo kaznovati. Tak predlog je mogoče samo kot kazen, drugače ga je nemogoče opravičiti.

Zato so predlogi vseh strokovnjakov, po katerih bi nova meja ločila celotno prebivalstvo tega dela Jugoslavije od morja, nesprejemljivi ter jih ni mogoče opravičiti.

Nato se je Molotov dotaknil izvajanj predsednika italijanske vlade De Gasperijsa, ki je zahteval večji del Julijske Krajine, pa tudi Reko, Zadar, otok Cres in drugo, ter številke, katere je De Gasperi navedel o številu Italijanov, ki bi v tem primeru ostali v Jugoslaviji. Molotov je izjavil, da to ne more služiti kot dokaz upravičenosti njegovih zahtev.

Pravična rešitev vprašanja Julijske Krajine je tudi v interesu podonavskih držav

»Rešitev vprašanja Julijske Krajine,« pravi dalje Molotov, »je v vsakem primeru v interesu držav, ki so najbolj zainteresirane za tržaško vprašanje, posebno pa v interesu Češkoslovaške, Madžarske, Avstrije, Romunije, Poljske in drugih. Znano je, da sta se že vladí Češkoslovaške in Poljske izrazili za to, da bi bil Trst priključen k Jugoslaviji.

Sovjetska delegacija je mnenja, da bi taka rešitev ustrezala interesom za zagotovitev miru, ker bi napravila konec osvajašnim načrtom in prodiranju italijanskega fašizma na Balkan.

Pri reševanju vprašanja razmejitve Italije in Jugoslavije Svet ministrov za zunanje zadeve po mišljenju sovjetske delegacije tudi ne sme pozabiti, da razpravlja o zahtevi slovanske zaveznice, ki je vodila herojsko borbo za svoje nacionalno življenje in svobodo in ki ni štedila svojih moči v borbi proti skupnemu sovražniku in ki je v tej veliki borbi doprinesla najtežje žrtve. Ko bo Svet sklepal o tem vprašanju, mora dati zaslužen priznanje svojemu zavezniku — jugoslovanskim narodom in ugoditi njihovi pravični želji.

Predsednik vlade Boris Kidrič odpotoval v Moskvo

Ljubljana, 8. maja.

Iz generalnega sekretariata Predsedstva vlade LRS smo prejeli sledeče obvestilo:

Predsednik vlade LRS tov. Boris Kidrič je kot član trgovinske delegacije FLRJ odpotoval v Moskvo. V času njegove odsotnosti ga nadomestuje (člen 4. Zakona o NVS z dne 5. maja 1945) podpredsednik vlade LRS tov. dr. Marjan Breclj.

Seja vlade FLRJ

Beograd, 8. maja (Tanjug). Pod predsedstvom maršala Tita je bila 5. maja seja vlade FLRJ. Na seji je vlada odobrila: Osnutek zakona o vojnih invalidih, osnutek zakona o partizanskem spominskem znaku iz leta 1941 ter izdala dve odredbi gospodarskega značaja kakor tudi vrsto rešitev o tekočih vprašanjih. (Iz generalnega sekretariata vlade FLRJ)

Brzjavka Združenja vojnih invalidov Svetu ministrov za zunanje zadeve v Parizu

Beograd, 8. maja. (Tanjug). Združenje vojnih invalidov FLRJ je poslalo Svetu ministrov za zunanje zadeve v Parizu naslednjo brzjavko:

»V trenutku, ko boste kronali z vašimi sklepi zmago nad skupnim sovražnikom in postavljate temelje trajnemu miru, vam pošilja Združenje vojnih invalidov FLRJ kot predstavnik 400.000 invalidov in številnih družin, ki so trpele pod fašističnim terorjem najskrajnejše želje za uspeh pri delu in za vpostavitve trdnega sodelovanja in prijateljstva med svobodoljubnimi narodi sveta.

Mi, invalidi, ki smo skupno s sinovi naših velikih dežel dali vse za boljše in pravičnejše življenje, smo prepričani, da boste pravično rešili vprašanje etničnih mej proti Italiji in da boste soglasno izpolnili željo Julijske Krajine po priključitvi Trsta in Julijske Krajine k Jugoslaviji.

V imenu proleto krvi naših sinov, v interesu trajnega miru in pravice mislimo, da bomo s svojimi upravičenimi zahtevami ugodili tudi želji žrtev velikih zaveznikov.

bomo postavili, ker smatramo, da po tolikšnih žrtvah in trpljenju, ki smo ga prestali v tej vojni na strani zaveznikov, nima nihče več pravice zahtevati od nas novih žrtev. Mi zahtevamo samo tisto, kar je naše in ničesar več, a ugoditev našim pravičnim zahtevam pomeni prav tako velik doprinos miru in dobrim odnosom v bodočnosti.

Vojaki, oficirji in podoficirji Jugoslovanske armade!

Čestitam vam k obletnici velike

zmage nad okupatorji in domačimi sodelavci okupatorjev.

Naj žive združene demokratične sile sveta, ki so izvajale veliko zmago nad sovražniki človeštva!

Naj živi velika Sovjetska zveza in Rdeča armada-osvoboditeljica na čelu z generalisimom Staliom!

Naj živi naša slavna Jugoslovanska armada!

Vrhovni komandant oboroženih sil Federativne ljudske republike Jugoslavije

TITO.

Danes bo podpisana pogodba med FLRJ in ČSR

Predsednik češkoslovaške vlade Zdenek Fierlinger

Zdenek Fierlinger se je rodil 11. julija 1891 v Olomoucu. Tam je absolvirao gimnazijo in nato tudi trgovsko akademijo. Njegovo znanje ruskega jezika in slovanstva so ga pripeljali v Rusijo, kjer je pred prvo svetovno vojno živel tri leta v raznih zasebnih službah. V aprilu 1918 je odpotoval v Francijo in po podpisu premirja je bil postavljen za voditelja češkoslovaške misije v Parizu. Konec leta 1918. je vstopil v ministristvo zunanjih zadev in je bil v letih 1921-1924 poslanik v Haagu.

V teh in kasnejših letih se je Zdenek Fierlinger pokazal tudi kot sposoben publicist. Knjiga »Sovjetska zveza na novi poti«, ki je izšla v Pragi leta 1932., je plod njegovih študij v Sovjetski zvezi. Leta 1932. je Zdenek Fierlinger zavzel mesto poslanika na Dunaju ter je na pomlad 1936. leta odšel z Dunaja in se vrnil v zunanje ministristvo v Prago, kjer je prevzel vodstvo političnega oddelka. Naslednjega leta je odpotoval v Moskvo, kjer je prevzel dolžnost poslanika. Leta 1939. se je vrnil v Prago. Z vtihi in doganjanji, ki jih je nabral v domovini, se je vrnil v Moskvo. Nato je preko Finske, Švedske in Danske odpotoval v Francijo in naprej v London, da bi tam stopil v zvezo z merodajnimi češkoslovaškimi faktori zaradi nadaljnje akcije v pokretu odpora. Od tam se je preko Stockholma vrnil v Moskvo.

Leta 1941. je odšel Fierlinger kot poslanik v Moskvo, kjer je delal na idejnem zblizevanju moskovske emigracije s

Zdenek Fierlinger

češkoslovaškimi londonskimi krogi. Leta 1944. je postal češkoslovaški ambasador v Moskvi in deloval v organiziranju češkoslovaške armije na ozemlju Sovjetske zveze.

Z odlokom predsednika republike z dne 4. IV. 1945 je bil Zdenek Fierlinger imenovan za predsednika prve vlade na ozemlju osvobodene Češkoslovaške republike.

Podpredsednik češkoslovaške vlade Klement Gottwald

Klement Gottwald

Klement Gottwald se je rodil 23. novembra 1896 v Dječicah pri Viškovu na Moravskem. Kot mnogo drugih ubogih mladeničev na Moravskem je odšel Gottwald na Dunaj, da bi se tam naučil mizarstva obrti. Na Dunaju je stopil kot vajenec v vrste delavskega pokreta in je v starosti 16 let začel svoje politično delovanje v češkoslovaškem združenju socialdemokratske mladine. Prvo svetovno vojno je preživel na fronti in je nato stopil v češkoslovaško vojsko, v kateri je ostal do l. 1920.

V prvih razburjenih povojnih letih, ko je naraščal delavski revolucionarni pokret, se je seznanil s problemi ruske revolucije in z deli Lenina. Ze pri ustanovitvi Češkoslovaške Komunistične partije se je nahajal v njenih vrstah. Delal je v tovarni v Rousinovu, nato v Slovaški kot upravitelj in urednik časopisa »Pravda«. Svoje uredniško delo je povezal z neumorno politično delavnostjo in je kmalu postal eden vodilnih delavcev delavskega gibanja. Leta 1925. je bil izvoljen v Centralni komitet Komunistične partije. S svojo dosledno in odločno delavnostjo je idejno poglobil vse delo Partije. Leta 1929. je bil prvič izvoljen za poslanca in je kot tak postal vse do konca prve republike. Od leta 1929. vodi Centralni komitet Komunistične partije Češkoslovaške

in je bil leta 1935. izvoljen na kongresu Komunistične internacionale v njeno ožje predsedništvo. Klement Gottwald je kazal v svojih izjavah potom tiska in v parlamentu pot in način, kako se mora Češkoslovaška braniti proti fašističnemu napadcu. Z vse silo je deloval na ostvartvi tesne zveze s Sovjetsko zvezo. V težkih dnevih Münchenske konference si je odločno prizadeval, da bi Češka ne kapitulirala, ampak, da bi se z orožjem branila proti nemškemu fašizmu.

V novembru 1938 je odpotoval preko Pariza, Londona in severnih evropskih držav v Moskvo, kjer je takoj pričel delovati v češkoslovaškem pokretu odpora v inozemstvu. Znani so njegovi politični članki v »Češkoslovaških listih«, ki so izhajali kot češkoslovaški časopis v Sovjetski zvezi. Ko je prišlo do sestanka dr. Edvarda Beneša z zastopniki moskovske skupine češkoslovaških politikov, je Klement Gottwald predložil osnutek programa nove češkoslovaške republike in je imel velike zasluge pri izdelavi programa, katerega je sprejela vlada v Košicah. Ob priliki sestavitve vlade je bil imenovan za podpredsednika vlade. Klement Gottwald, delavski funkcionar, je zastopnik delovnega ljudstva v Češkoslovaški republiki.

Češkoslovaški zunanji minister Jan Masaryk

Dopisnik »Observerja« v Trstu o terorju in izpadih italijanskih fašistov proti slovenskemu prebivalstvu

London, 8. maja. Tass poroča: Pergin, tržaški dopisnik lista »Observer«, piše, da podpihujejo Američani in Angleži v Trstu nacionalna stremjenja Italijanov. To gre v korist profašističnim in neofašističnim elementom. To so dokazali tudi dogodki zadnjih dni.

Ko je prišlo do sporov med jugoslovanskimi partizani in 1. maja v mesto, so ga sprejele protidemonstracije, pri katerih so pozdravljale velike skupine Italijanov s fašističnim pozdravom pred očmi poli-

cije, katero so vežbali angleški instruktorji. Zvečer so napadale skupine fašističnih tolovajev po ulicah Trsta nezaščitene slovenske žene in dekleta ter posameznike, člane italijanskih levčarskih strank. Večkrat je prišlo do hudih pretepov pred »Albergo Centrale«, kjer stanujejo angleški oficirji, kjer sem bil tudi jaz, poleg tega pa še na več drugih mestih. Noben nepristranski opazovalec ne more dvomiti o tem, da so organizirali te pretepe dobro maskirani fašisti.

Trst, pristanišče in zaledje bi morali pripasti Jugoslaviji — je izjavil John Mack

Praga, 8. maja. Dopisnik Tanjuga poroča: Laburistični poslanec John Mack je dal izjavo praškim novinarjem in pri tej priliki izjavil, da je bil v Jugoslaviji

prijateljsko sprejet. Poudaril je, da bi po njegovem mišljenju morali priključiti Trst, pristanišče in zaledje k Jugoslaviji.

Nadalje je rekel, da je navdušen nad osebnostjo maršala Tita in da se divi Georgiju Dimitrovu, s katerim se je sestel v Sofiji.

John Mack je bil sprejet pri predsedniku Benešu.

Z rešitvijo vprašanja, ki ga je iznesla Jugoslavija, mora Svet zunanjih ministrov dati zaslužen priznanje herojskemu zvezniku — jugoslovanskemu ljudstvu ter iti na roko njegovi upravičeni želji.

Molotov

ČEŠKOSLOVAŠKI POSLANIK V BEOGRADU DR. KORBEL PREDAL AKREDITIVNA PISMA

Beograd, 8. maja (Tanjug). Češkoslovaški veleposlanik dr. Josef Korbrel je danes izročil svoja akreditivna pisma Prezidiju Ljudske skupščine FLRJ. Veleposlanik dr. Korbrel je ob izročitvi svojih akreditivnih pisem predsedniku Prezidija Ljudske skupščine dr. Ribarju imel govor, v katerem je med drugim dejal:

»Od oktobra preteklega leta, ko sem imel čast izročiti akreditivna pisma izrednega odposlanca in opolnomočenega ministra, je prišlo v razvoj naših dežel in naših medsebojnih odnosov do dogodkov, ki so povečali obojestransko razumevanje in poglobili vezi, ki so za napredek naših narodov ter za mir na Balkanu in v Srednji Evropi tako zaželjene. Odnosi med našimi državama, ki se nanašajo na tradicionalna čustva prijateljstva in bratstva, so prišli znova do izraza v enakih pogledih na mnoge mednarodne probleme in v novi trgovinski pogodbi, na osnovi katere se pričenjajo uspešno razvijati naši gospodarski odnosi. Obisk maršala Tita v Češkoslovaški je dal narodu Češkoslovaške priliko, da manifestirajo svojo iskreno ljubezen do narodov Jugoslavije, hvalačnost za njihov junaški odpor v skupni borbi in občudovanje tvorca nove Jugoslavije. V praških pogajanjih so bili položeni temelji pogodbe o zvezi, ki bo podpisana te dni in ki bo usodno povežala naše narode proti nevarnosti nove nemške ali z Nemčijo združene ekspanzije.«

Ob koncu svojega govora je veleposlanik dr. Korbrel izrazil prepričanje, da bo njegovo delo služilo ideji bratrskega in prijateljskega sodelovanja češkoslovaških in jugoslovanskih narodov.

Predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ, dr. Ivan Ribar, je ob prejemu akreditivnih pisem v imenu vseh narodov Jugoslavije pozdravil češkega veleposlanika in izrazil prepričanje, da se bo sodelovanje bratrskih češkoslovaških in jugoslovanskih narodov v bodočnosti še poglobilo. Jugoslovanski narodi so z največjim zadovoljstvom sprejeli vest o sklepu češkoslovaške vlade, da se dosedanje češkoslovaško poslanstvo v Beogradu povzga na stopnjo ambasade, ker vidijo v tem ponovno in močno manifestacijo prijateljstva bratrskega češkega in slovaškega naroda z narodi Jugoslavije.

Podpis pogodbe o prijateljstvu, medsebojni pomoči in sodelovanju v miru med Jugoslavijo in Češkoslovaško bo poleg bratrskih čustev tudi formalno vezala naše narode proti vsaki obnovitvi agresije od strani Nemčije ali z njo zvezanih narodov.

Predsednik Prezidija Ljudske skupščine dr. Ribar je veleposlaniku dr. Korbrelu dal zagotovilo, da bo pri svojem delu za utrjevanje političnih, gospodarskih in kulturnih vezi med Jugoslavijo in Češkoslovaško, užival vso pomoč vlade FLRJ, kakor tudi podporo Prezidija Ljudske skupščine FLRJ in pomoč vsega našega ljudstva.

Ko so bila svečano izročena akreditivna pisma, je veleposlanik dr. Korbrel predstavil svoje sodelavce predsedniku Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. Ribarju, ki se je nato z njimi dalje časa pristrčno razgovarjal.

Sodelovanje praških in zagrebških studentov

Beograd, 8. maja (Tanjug). Zagrebški študentje prava so sprejeli pismo študentov prava s Karlove univerze v Pragi, s čimer je bila vzpostavljena zveza med našimi študenti in študenti bratske češkoslovaške republike. Ta zveza se bo še poglobila in utrčila.

IZVRŠNI ODBOR SIAU ČESTITA VLADI LRS

Izvršni odbor Slovensko italijanske antifašistične unije za Julijsko Krajino in Trst, pošilja v imenu vseh Slovencev in Hrvatov ter velike večine italijanskega prebivalstva Slovenskega Primorja in Trsta vladi Ljudske republike Slovenije ob prvi obletnici njene obstoja svoje iskrene čestitke.

Ta obletnica nas spominja dejstva, da je bila prva slovenska vlada izvoljena na ravno na svobodnih tleh Slovenskega Primorja, ki je bilo osvobodeno po hrabri Jugoslovanski armadi, v kateri so se borili tudi sinovi naših mest in vasi.

Ko ob tej priliki izrekamo naše čestitke, izjavljamo, da smo tudi sinovi Slovenskega Primorja in Trsta s svojo krvjo pripomogli do tega pomembnega dogodka, izražajoč že takrat svojo voljo po priključitvi teh krajev k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji.

Danes ponovno izjavljamo in obetamo, da bomo zastavili vse sile in da ne bomo odnehali, dokler ne bodo ti kraji priključeni k Federativni ljudski republiki Jugoslaviji.

Naj živi Ljudska republika Slovenija!

Naj živi Federativna ljudska republika Jugoslavija! Izvršni odbor SIAU

Pozdravi celjskih žena tov. Edvardu Kardelju

Tovarišu Kardelju, vodji jugoslovanske delegacije, Pariz

V trenutku, ko nas zastopate pri določanju naših zapadnih meja, Vas v imenu vseh žena okrožja Celje iskreno pozdravljamo.

Hvaležne smo Vam, da tako odločno branite pravice jugoslovanskih narodov ter ljudstva Julijske Krajine in Trsta.

Hkrati pa najodločneje protestiramo proti predlogu izvedencev Amerike, Anglije in Francije, ker bi uresničenje teh predlogov pomenilo ponovno podjarmljenje ljudstva Julijske Krajine.

Zaupajte, da bomo tu v domovini prav v teh trenutkih podvojile svoje delo v proizvodnji in javnem življenju, da bi tako podprle junaško ljudstvo Julijske Krajine in Trsta ter vse Vas, ki nas zastopate v zunanjem svetu.

Upamo, da bomo deležni opore pri vseh naprednih demokratičnih silah sveta, ki ne bodo dopustile, da bi se nam zgodile krivice, kakor po prvi svetovni vojni.

Izročite naše tople pozdrave in izraze hvalečnosti predstavnikom Sovjetske zveze, ki tako dosledno stojte na strani pravice.

Celje, dne 7. maja 1946.

OKROŽNI ODBOR AFŽ CELJE

Vrnitev delegacije Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije s Sovjetsko zvezo

Beograd, 8. maja (Tanjug). Včeraj ob pol šestih popoldne so se z letalom vrnili v Beograd člani delegacije Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije s Sovjetsko zvezo, na čelu s predsednikom društva Rodoljubom Čolakovićem. Delegacija je bivala 26 dni v Sovjetski zvezi. Na zemunsko letališče so prispeli vsi člani delegacije razen rektorja beograjskega vseučilišča, Jakovljeviča, ki je iz Moskve odpotoval v Prago, kjer bo prisostvoval kot predsednik slovenskega komiteta v Beogradu sestanku članov vseh slovaških komitetov, ki bo te dni v Pragi.

Delegacija so sprejeli na letališču predsednik Prezidija Ljudske skupščine Ljudske republike Bosne in Hercegovine dr. Vojislav Kecmanović, dr. Srdjan Budisavljevič, odgovorni sekretar slovenskega komiteta v Beogradu Radovan Lalič, člani sekretariata Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije z ZSSR in drugi.

Člani naše delegacije so odpotovali iz Moskve včeraj jutraj ob 9. uri, med potjo pa so se zadržali dve uri v Kijevu. Tu so jih sprejeli predstavniki ministristva za zunanje zadeve Ukrajinske SSR in predstavniki ukrajinskega društva za kulturne zveze z inozemstvom.

Po prihodu v Beograd je dal predsednik Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije z ZSSR Rodoljub Čolaković novinarjem sledečo izjavo:

»Delegacija Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije z ZSSR je prebila v Sovjetski zvezi 26 dni. Naše potovanje je organiziralo Zvezno društvo za kulturne zveze z inozemstvom. Vse naše bivanje v Sovjetski zvezi je bilo sijajno organizirano. Povsod so nam priredili pristrčen in bratrski sprejem.

V Moskvi smo prebili 8 dni. Nato smo obiskali Leningrad. V Moskvi in Leningradu smo se sestali s kulturnimi in znanstvenimi delavci, obiskali gledališča in muzeje, koncerte in številne tovarne. Bili smo v muzeju Lenina in v znameniti Treťjakovski galeriji. Vsi smo se trudili, da bi lahko v tem kratkem času čim več videli in

se spoznali z ogromno tradicijo sovjetske kulture. Spoznali smo se tudi z delom sovjetskega ljudstva za obnovo dežele.

Za Moskvo ni samo značilno, da se je njeno prebivalstvo v zadnjih 10 letih podvojilo in šteje 7 milijonov prebivalcev, ampak tudi to, da je to mesto, kjer vlada gigantski tempo življenja. Nemogoče je videti ljudi na ulicah, ki bi bili brez posla. Povsod, kamor smo prišli, smo občutili ta delovni polet. Življenje poteka v duhu nove petletke.

Druga značilna poteza je neizmeren ljubezen napram naši deželi in narodu. Prepričali smo se, da obstoja živo zanimanje za našo deželo v najširših slojih sovjetskega ljudstva.

Naše bivanje v Sovjetski zvezi je pokazalo pozitivne uspehe. Vzporedno smo zveze s številnimi znanstvenimi in kulturnimi organizacijami, tako da se bo naše društvo lahko še bolj razvilo.

S svoje strani smo poudarili koristnost medsebojnega sodelovanja, za katerega obstojijo v Jugoslaviji vsi pogoji. Sovjetske znanstvene delavce in umetnike smo seznanili z našim kulturnim in umetniškim življenjem in z našimi sedanjimi in prejšnjimi umetniki, katere širša publika dobro pozna. Od nas je odvisno, da bomo to spoznavanje še bolj poglobili.

Naj na koncu še enkrat poudarim, da obstoja v Sovjetski zvezi ogromna ljubezen za našo deželo in naše narode. To je nekaj nepopisnega. Človek je ponosen, ko vidi, da ima take prijatelje, kakor je Sovjetska zveza.«

Darilo moskovske univerze beograjski univerzi

Beograd, 8. maja (Tanjug). Ob priliki obiska delegacije Društva za kulturno sodelovanje Jugoslavije z ZSSR v Moskvi je podarila moskovska univerza beograjski univerzi veliko številno znanstvenih knjig in instrumentov. Te stvari bodo poslali iz Moskve z letalom v Beograd.

Trst se ne sme ločiti od Julijske Krajine, kajti to bi pomenilo odsekati glavo od telesa. Molotov

Vrniti Trst Jugoslaviji je edina pametna in pravična rešitev piše »Humanité«

Beograd, 8. maja. Dopisnik Tanjuga poroča iz Pariza:

Medtem, ko komentirajo nekateri pariški listi problem Trsta in italijanskih kolonij, se drugi omejujejo samo na pripombo, da ni prišlo do sporazuma in pišejo o balkanskih problemih.

V listu »Humanité« poudarja Magnien upravičene zahteve zaveznic Jugoslavije in pravi, da je nemogoče rešiti vprašanje Trsta, če se ne upošteva dva bistvena elementa: Da je bila Julijska Krajina vedno slovenska dežela in da je bil Trst vedno gospodarsko središče Julijske Krajine in predstavlja zato z njo celoto. Ločiti eno od drugega bi pomenilo na koncu upropasti vse. Ločiti Trst v umetno področje, ki bi bilo odedepljeno od ostalih krajev dežele, kakor predlagajo Francozi, Angleži in Amerikanci, bi pomenilo ne samo, da s tem ne bi upoštevali stvarnosti, ampak bi Jugoslaviji odvzeli važno luko, ki Italiji ni niti malo potrebna. Če bi bil ustvarjen novi Gdansk, bi ustvarili s tem novo središče spletk, žarišče nerada in sovraštva na vratih Balkana in Centralne Evrope. To je pokazala bližnja preteklost, v kateri je služil Trst samo vojnim ciljem italijanskega imperijalizma.

Magnien poudarja, da se v Trstu ponavljajo primeri fašističnega terorja, za kar je najboljši dokaz uboj Josipa Ravnikarja, ki so ga sigurno izvedli fašisti ali pa jugoslovanski vojni zločinci. Magnien pravi na koncu: Da bi se zavaroval mir in bi se izognili prelivanju krvi, je treba Trst in Julijsko Krajino priključiti Jugoslaviji. To je razumna in pravična rešitev.

V listu »Front National« piše Clement Woerly o konferenci štirih ministrov in poudarja, sličnost interesov Francije in Jugoslavije in pravi, da pričakuje svet od Sveta ministrov predvsem to, da se odstranijo pogoji, ki bi omogočili Hitlerjevo napadalnost in fašizem. Med interesi Francije in Jugoslavije, ki je prav tako bila žrtev fašizma, obstoja v tem pogledu velika vzporednost. Woerly citira nekatere dele člankov iz »Politike«, v katerih je rečeno, da je poročstvo za varnost najvažnejše za Francijo in Jugoslavijo in da morata zavzemati obe državi prijateljsko stališče pri mednarodnih sestankih.

»Front National« končuje: Kakor je poudaril na zadnji tiskovni konferenci podpredsednik jugoslovanske vlade Kardelj, mora biti francosko-jugoslovansko prijateljstvo činitelj miru.

Spored današnje proslave v Ljubljani

V okviru današnje proslave Dneva zmage in osvoboditve Ljubljane bodo v Ljubljani naslednje prireditve:

Ob 9. uri: Slavnostna seja Plenuma MOOF in Mesne ljudske skupščine v magistratni dvorani.

Ob 10. uri manifestacijsko zborovanje na Kongresnem trgu.

Popoldne: Kulturne prireditve po četrtih.

Zvečer ob 20. uri: Filharmonični koncert Tržaške filharmonije v Unionski dvorani.

Semjon Majorov:

Velika zmaga sovjetskega ljudstva

9. maj je prešel v slavno zgodovino sovjetskega ljudstva kot veliki praznik, kot splošni ljudski praznik zmage.

Na ta dan — 9. maja 1945 — se je veliki voditelj in vojskovodja J. V. Stalin obrnil na sovjetsko ljudstvo ter mu sporočil veselo vest o dokončnem razbitju hitlerjevske Nemčije. Zvečer pred tem dnem — 8. maja — je bila v Berlinu podpisana listina o brezpogojni kapitulaciji nemških oboroženih sil. Nemčija, ki si je zamažala prizadevala, da si zasluži človeštvo, je bila potolčena. Sonce zmage je obsijalo Evropo, osvobojeno izpod fašističnega jarma.

Skoraj štiri leta se je sovjetsko ljudstvo pod vodstvom Boljševiške partije in velikega Stalina odločno borilo proti do zob oboroženim hordam nemškega imperializma. To so bila leta herojskih borb na bojišču in intenzivnega dela v zaledju. V tej gigantski borbi je sovjetsko ljudstvo izvajalo zgodovinsko zmago. Pridobilo si je slavo junaškega viteškega ljudstva.

Ko se je junija 1941 gigantski vojni stroj nemškega imperializma, potem ko je pomandral skoraj vso Evropo, zaletel v Sovjetsko zvezo, je človeštvo uprlo oči v ZSSR. Napredno človeštvo je spoznalo, da se njegova usoda, usoda civilizacije odloča v tem boju. Nemški fašizem si je zastavil smoter, da uniči sovjetsko državo, da si podvrže narode ZSSR in jih spremeni v svoje sužnje, potem pa zagospodari vsemu svetu.

V teh strašnih dneh se je J. V. Stalin obrnil po radiu na sovjetsko ljudstvo. Dejal je, da je treba mobilizirati vse ljudske sile za uničenje sovražnika, za doseg zmage. In na Stalinov apel se je dvignilo enodušno vse sovjetsko ljudstvo v sveti vojni ter se združilo še bolj okrog svoje vlade, Boljševiške partije in voditelja ljudstva J. V. Stalina.

V drugih državah so mnogi dvomili, da se bo Sovjetska zveza mogla upreti navalu pobesnelih nemških fašističnih hord, toda sovjetsko ljudstvo je bilo od prvih dni vojne trdno prepričano v svojo zmago.

Zmaga je izvojevana. Izvojevali so jo sovjetski borci, sovjetsko orožje. Junaški borci Rdeče armade so prehodili pot skozi leta trpljenja in boja. Prehodili so pot od Volge do Labe in zasadijo so zastavo zmage na razvalinah nemškega glavnega mesta — Berlina.

Sovjetsko ljudstvo je izvojevalo popolno zmago nad sovražnikom. S svojo požrtvovalno borbo ni le rešilo svoje domovine pred nemško fašističnimi zavojalci, temveč je rešilo vso Evropo ter osvobodilo evropske narode fašističnega jarma.

Dan velike zmage bo postal praznik vseh evropskih narodov. Beograd in Sofija, Varšava in Praga, velika mesta in male vasi praznujejo skupno s sovjetskim ljudstvom praznik velike zmage. 9. maj je postal praznik trdnega prijateljstva slovanskih narodov. Slovanski narodi so poslušali z velikanskim navdušenjem pretresljive besede J. V. Stalina: »Vekovna borba slovanskih narodov za obstoj in neodvisnost je končana z zmago nad nemškimi zavojalci in nemškim

nasiljem! Te velike besede bodo večno živele v srcih Slovanov.

Neomajno prijateljstvo slovanskih narodov, ki se je prekalilo v boju proti mračnjaskim silam fašizma, je zanesljiva opora miru, svobode in neodvisnosti evropskih narodov. Popolno razbitje fašistične Nemčije je odpravilo nesporazume med slovanskimi narodi, ki so jih netili nemški imperialisti in njihovi pomagači. Ruski narod, ki sta ga vzgajala njegova velika učitelja Lenin in Stalin, ponosen na svoje vojne tradicije za svobodo in neodvisnost, je pokazal, da se slovanski narodi lahko naslonijo nanj, na njegovo zvestobo in bratsko pomoč. Slovanstvo je neomajno v zavezništvu s sovjetskim ljudstvom.

V vojni proti hitlerjevski Nemčiji so bili združeni vsi napredni narodi na čelu z močnimi demokratičnimi državami. Vojna je takoj v začetku dobila protifašistični osvobodilni značaj. Ena njenih nalog je bila vzpostavitev demokratičnih svobod. Z razbitjem Hitlerjeve Nemčije je bilo uničeno žarišče mračnjastva, divjaškega nasilja, razbojniških načrtov proti neodvisnosti narodov je bilo uničeno nevarno središče in opora svetovne reakcije. Zato pomeni 9. maj kot praznik zmage, dan velike radosti za vse evropske narode, dan praznovanja svobodoljubnih narodov sveta.

so bili izvojevani vsi neobhodni pogoji za ohranitev miru. Pred narode vsega sveta je stopila naloga udržitve sadov zmage. S tem, da je Sovjetska zveza prenesla glavno breme krvave in razdejalne vojne ter prispevala ogromne žrtve, je odigrala odločilno vlogo za doseg zmage ter izšla iz vojne še bolj prekaljena in močnejša. Zmaga je ustvarila za Sovjetsko zvezo veličastne perspektive novega grandioznega povečanja moči in slave. Začelo se je mirnodobno ustvarjalno delo, sovjetsko ljudstvo je sprejelo veličasten in stvaren program. To je petletni načrt vzpostavitve in razvoja gospodarstva ZSSR v letih 1946/51. Načrt v Sovjetski zvezi pomeni zakon ekonomskega razvoja. ZSSR ne pozna krize in brezposelnosti.

Načrt nove petletke določa hitro obnavljanje in razvoj gospodarstva. Sovjetska zveza ne bo v tej petletki le obnovila uničenega gospodarstva, temveč bo prekosila tudi predvojno raven proizvodnje. Srca sovjetskih ljudi polni ponos spričo njihove domovine, neomajno prepričanje v zanesljivo bodočnost in z navdušenjem so začeli izpolnjevati novi petletni načrt, po katerem bo ZSSR postala še močnejša država.

V kapitalističnih državah ustvarjajo ostra konkurenca in trenja med interesi na svetovnih tržiščih pogoje za gospo-

Najvišji vojaški predstavniki, potem, ko so položili venec na grob sovjetskih herojev, padlih v borbi za Berlin. (Prvi levo šef Vojne misije FLRJ Jaka Avšič, drugi komandant mesta Berlina generallajtnant Smirnov.)

Razbijanje Hitlerjeve Nemčije na zahodu je bil odločilni pogoj za likvidacijo drugega središča svetovnega fašizma in svetovne reakcije na vzhodu — imperialistične Japonske, glavnega nemškega zaveznika. Njeno razbitje je sledilo čez štiri mesece. Druga svetovna vojna se je končala s popolno zmago Sovjetske zveze in njenih zaveznikov. Z zmago

darske pretrese. Nevarnost brezposelnosti povzroča negotovost ter strah pred jutrišnjim dnem širokih množic prebivalstva v teh državah.

V takšnih razmerah se lahko rodijo nove agresivne sile. Posamezne vplivne skupine, ki zasledujejo svoje sebične namene, skušajo vsiliti politiko, ki je nasprotna stremeljenju vseh dežel, da se ustvari trden ter trajen mir. Zato morajo vsi narodi po zmago nad fašizmom biti na straži pred reakcionarnimi elementi, ki stremijo, da bi povzročili novo vojno. Ne smemo pozabiti razbojniških navad teh elementov iz reakcionarnega tabora. Ne smemo spregledati vitalnosti fašističnih sil, ki se skušajo prilagoditi novim razmeram.

Zmaga je veljala narode velikanske žrtve. Nočejo, da se ponovi razdejalna vojna. Niso prelivali svoje krvi v ogorčenem boju proti fašizmu, da bi sadove njihovih zmag poželi novi podpihovanci vojne.

Ljudske množice v teh demokratičnih deželah so navdušeno pozdravile ustanovitve organizacije Združenih narodov. Upajo, da bo ta organizacija služila kot orožje v borbi za ohranitev trajnega miru in varnosti.

Ti narodi ne morejo biti mirni spričo tega, da se čez leto dni po zmago nad fašizmo. Nemčijo in po osmih mesecih, odkar je bila končana druga svetovna vojna, v Bombaju, Kalkuti, na otoku Javi, v Nilski dolini in na gorah Peloponeza, še zdaj preliwa kri. Ne morejo, da bi ne reagirali na govore, podobne govoru Churchilla in njegovih prijateljev

Rdečearmjec izobeša zmagoslavno sovjetsko zastavo nad Berlinom.

Listina o kapitulaciji Nemčije

1. Spodaj podpisani pristajamo v imenu nemškega vrhovnega poveljstva na brezpogojno kapitulacijo vseh naših oboroženih sil na kopnem, na morju in v zraku, kakor tudi vseh sil, ki so zdaj pod nemškim poveljstvom — Vrhovnemu poveljstvu Rdeče armade in hkrati Vrhovnemu poveljstvu zavezniških ekspedicijskih sil.

2. Nemško vrhovno poveljstvo bo takoj izdalo odredbo vsem nemškim poveljnikom celinskih, pomorskih in letalskih sil in vseh sil, ki so pod nemškim poveljstvom, da ustavijo vojne operacije ob 23.01 8. maja 1945 po srednjeevropskem času, da ostanejo v krajih, kjer so zdaj in da se povsem razorožijo ter izročijo vse orožje in vojaško opremo krajevnim zavezniškim poveljnikom in oficirjem, ki jih zavezniško Vrhovno poveljstvo določi za zastopnike, da ne uničujejo in ne delajo nobene škode na parnikih, ladjah in letalih, njihovih motorjih, poslopjih in napravah, kakor tudi ne na strojih, orožju, aparatih in sploh vojaško tehničnih sredstvih za vojskovanje.

3. Nemško vrhovno poveljstvo bo imenovalo takoj odgovorne poveljnike in zagotovilo izpolnitev vseh nadaljnjih odredb, ki jih bosta izdali Vrhovno poveljstvo Rdeče armade in Vrhovno poveljstvo zavezniških ekspedicijskih sil.

4. Ta listina ne bo ovira za zamenjavo z drugim generalnim dokumentom o kapitulaciji, ki ga bodo sklenili Združeni narodi ali ki bo sklenjen v njihovem imenu in ki se bo tikal Nemčije ter celotnih nemških oboroženih sil.

5. V primeru, da se nemško vrhovno poveljstvo ali katere koli oborožene sile, ki so pod njegovim poveljstvom, ne bodo ravnali po tej listini o kapitulaciji, bo Vrhovno poveljstvo Rdeče armade, kakor tudi Vrhovno poveljstvo zavezniških ekspedicijskih sil storilo takšne kazenske ukrepe ali druge postopke, kakršni se jim bodo zdeli potrebni.

6. Ta listina je napisana v ruščini, angleščini in nemščini. Avtentični sta samo rusko in angleško besedilo.

Podpisano 8. maja 1945 v Berlinu.

Ob navzočnosti:

V imenu nemškega vrhovnega poveljstva:
Keitel,
Friedeburg,
Stumpf.

Po pooblastilu Rdeče armade
maršal Sovjetske zveze Zuckov.
Po pooblastilu Vrhovnega poveljstva zavezniških ekspedicijskih sil
vrhovni maršal letalstva Teder.

Podpisovanju sta prisostvovala kot prič:

Poveljnik strateških letalskih sil ZDA general Spats.

Vrhovni poveljnik francoske armade general Delatre de Tassigny.

iz imperialističnega tabora, ki pod lažno zastavo »obrambe miru« sejejo klice nove imperialistične vojne.

Neprestana budnost do sil reakcije in aktivna borba proti njim, morata biti orožje za udržitve trajnega in trdnega miru.

Sovjetska zveza nastopa kot aktivni pobornik miru. Njena miroljubna politika in neprestana rast moči in vpliva na svetovnem prizorišču pomenita za svobodoljubno človeštvo oporo za ohranitev miru.

Slovesni praznik, dan zmage, proslavlja sovjetsko ljudstvo ovenčano s slavo junaka in slavo zmagovalca. Srca vseh pravih demokratov, ki si želijo miru in prijateljstva med narodi, so polna velike hvalečnosti do velikega sovjetskega ljudstva, ki je s svojo požrtvovalno borbo prispevalo velikanski delež za zmago.

Slava junaške borbe sovjetskega ljudstva je nemrljiva.

Moč Sovjetske zveze, ki neprestano rase in čedalje večje število njenih prijateljev na svetu, so resen opomin novim podpihovcem vojne.

»Spomenik svobode« v Berlinu. V ospredju na granitnem podstavku tank Rdeče armade, ki je prvi prišel v Berlin.

Prežihov Voranc:

Opravek na Viču

»Danes grem pa na Vič,« je dejal ljubljanski obrtnik Jaka Kolesa nekega lepega poletnega jutra svoji ženi Neži. Bilo je tisti poletni čas, ko v Ljubljani ni nobene megle in ko je mesto bilo pokrito s sončno roso in je ljubljansko polje blestelo kakor svatovska obkoka. Kamniške planine so žarele v veličastni podobi in vsa pokrajina je bila čudovito lepa in razkošna. Take podobe nudijo le prestolnice.

»Le pojdi, pa hitro pridi nazaj, saj veš, kako je po mestu,« mu je odvrnila žena.

»To me nič ne briga, poštenemu človeku nihče nič neče,« je dejal Kolesa in si prižgal cigareto.

Na Viču je imel opravek pri nekem tovarišu svoje stroke in se je že dolgo spravljal tja. V Ljubljani je bilo takrat hudo, mesto je bilo blokirano, po ulicah so se šepirili italijanski fašisti in nikdar nisi vedel, kdaj boš padel v kako past.

Toda Kolesa je bil miren mešan, ki se ni briga za vse te vojne homatije, temveč je mirno opravljal svoje delo in živel, kakor se poštenemu državljanu spodobi. V njegovi hiši ni bilo niti fašističnih, niti ocfarskih letakov in ko mu je enkrat njegova hči, petnajstletno dekletce, prinesla v hišo »Poročevalca«, je Kolesa

napravil tak vris, ko da bi mu kdo pol zadajice odščipnil.

»Jaz hočem imeti mir. Jaz nisem za nikogar. Moje delo opravljam, kakor se spodobi, drugo me pa ne briga,« je vpil nad dekletom, ki je kljub svoji mladosti že bilo v nekem puntarskem krožku.

In res je Kolesa imel pri vseh fašističnih akcijah srečo, da nikdar ni padel v kako racijo in mu nikdar ni bilo treba hoditi v kako kasarno na pregled.

Ko je odhajal na Vič, je vseeno vzel s seboj svojo osebno izkaznico, ker človek le ne ve, kaj pride. Tako je šel dobre volje in čisto mirne vesti do tramvajске postaje. Gredoč je opazil, da so nabiti nekaki novi lepaki. Ko je pristopil, da bi jih bral, je videl, da vojaška komanda razglasa, da bo na mestu ustreljen vsak tisti, ki ga bodo zalotili s kako ponarejeno izkaznico. Podpisani je bil general Robotli.

»Lepa reče si je mislil Kolesa, ki nikakor ni mogel razumeti, da bi kdor koli mogel hoditi naokoli s kako ponarejeno legitimacijo. Vsa poštena človeka vendar lahko hodi naokrog s svojo pravo izkaznico.

»Tukemu se čisto prav zgodi!« je skle-

nil sam pri sebi in šel čakati prihodnji voz.

V desetih minutah je že korakal po Viču in ko je prišel do gostilne pri »Amerikancu«, si je dejal, da bo po končanem opravičku stopil noter na požirek vina. Toda šele po končanem opravičku. Zdaj je korakal mirno in premišljeval, kdaj bo že konec te hudiceve vojne, da bo spet moge počivati ziveli. Kolesa je imel že prvo svetovno vojno za seboj. Takrat je bil podoficer pri sedemnajstem regimentu in je bil tudi dolgo na fronti. Toda kakšna razlika med prejšnjo in sedanjo vojno! Takrat je bil red, tolkli so se po frontah, da se je kar kadilo, a v ozadju je imelo ljudstvo mir. Sedaj pa taka blazna vojna, ki je pošten človek ne more razumeti. Ze okupatorji sami so dovolj velika težava, potem pa še ta Osvobodilna fronta s tistimi partizani, ki delajo stvar še mnogo hujsko. Kolesa je bil Slovenec, tega mu ni bilo mogoče oporekati, toda bil je mnenja, da si z našo politiko sami slabšamo položaj. Če si izgubil vojno, si jo pač izgubil. In Jugoslavija jo je zaenkrat izgubila.

Tistega tovariša, ki ga je šel iskat, ni bilo doma. Rekl je mu, da bo čez četrte ure gotovo doma in da naj takrat pride.

Ko je stal zunaj na ulici in premišljeval, kam bi se del tiste četrte ure, je opazil, da stoji ravno pred brivnico.

»To je pa kot nalašč!« si je dejal.

»Obrijem se in ravno prav bo,«

Ves zadovoljen je stopil v brivnico. Imel je srečo, bil je edini gost. To mu je bilo zelo prav.

Brivnica je bila predmestna delavnica z mehko opremo, popleskanimi mizami in okvirji in z že obrabljenimi ogledali. V delavnici sta delala menda sam mojster in pa že precej odrasčen vajenec. Ko se je Kolesa usedel na stol, si je moral priznati, da ni preneroden, dasiravno ni bil tako udoben ko pa pri njegovem domačem briven. Vajenec ga je najprej odel v prte, potem pa ga je takoj začel militi. Tudi v tem pogledu ta brivnica ni bila preslaba, kajti milo, ki ga je vajenec uporabljal, je bilo mastno in tolsto. Imel pa je fant vseeno eno alabo navado, da ga je strašno dolgo milil. Mislim, da je reči, da naj neha, ko ga je zmotilo nekaj nenavadnega.

Naenkrat so se vrata v brivnico odprla in le malo je manjkalo, da pri tem niso skočila iz tečajev. Potem so planili skozi vhod trije ali štirje italijanski vojaki s čeladami na glavah. V rokah so držali puške, pripravljene na strel, a na puškah so se jim svetili dolgi bajoneti. Ta vdor se je izvršil tako naglo, da ga Kolesa ni mogel dobro videti, ker je bil s hrbtom obrnjen proti vratom. Zato ga je le bolj slutil. To, kar pa je videl v zrcalu pred seboj, ni bilo ničemur podobno. Vajenec ga je takoj prenehal militi, kar je bila edina dobra stran vse zadeve.

»Roke kvišku!« je zarjul eden izmed vdiralcev in takoj sunil s puškinim kopitom v široki hrbet obrtnika Kolesa. Pod pritiskom tega trdega kopita je Kolesa takoj vstal in dvignil roke v zrak. Bil je zelo smešen, ker je bil popolnoma namiljen. Poleg njega sta molela roke v zrak vajenec, ki je v desnici še držal čopič, in pa mojster, oba v belih delavniških haljah.

»Sedaj bo lep teater,« si je mislil Kolesa, ali pa tudi nič ni mislil, ko je začuden strmel po brivnici. Vdiralcem se je poznalo, da so zelo zastraženi in zelo besni, eden je imel celo pene na ustnicah.

Mojster in vajenec nista izgledala preveč presenečena, ker sta takih stvari bila najbrž vajena. Mislila sta si pač, da bo zdaj sledila kaka hišna preiskava in te se nobeden ni bal.

Italijanski vojaki so začeli suvati mojstra, vajenca in namiljenega Kolesa iz delavnice na cesto. Kolesa je hotel nekaj govoriti, ker je znal nekaj besedi po laško, toda vojaki ga niso hoteli poslušati in so prvega krepko sunili čez prag. Vojaki so se nekoliko pomirili šele potem, ko so vse tri zvezali z eno verigo. Najbolj čudno je izgledal Kolesa, ker je imel obraz do oces pokrit z milom. Preden so ga uklenili, je Kolesa potegnil izkaznico iz žepa in se hotel vojakom legitimirati. Tisti, kateremu jo je pomolil, je je besno zgrabil in jo zagnal po tleh.

»Avantit!« so ukazali vojaki, ko so bili vsi trije zvezani. (Dalje na 4. strani)

Operacije IV. armije za osvoboditev Slovenije

Dne 1. maja 1945 je prišla težko pričakovana in dolgo zaželena vest o osvoboditvi Trsta. To vest so narodi Jugoslavije sprejeli z nepopisnim veseljem. Po vsej že do tedaj osvobodjeni Jugoslaviji so se vršile proslave in manifestacije na čast osvoboditve Trsta, na čast slavnih borcev zmagovalne IV. armije. Z ogromnim navdušenjem je ta vest sprejelo predvsem slovensko primorsko ljudstvo, ki je iskalo načina, kako bi čimbolj slavnostno izrazilo to svoje veselje tudi na zunaj. Tudi ostala Slovenija, kjer se je ta vest raznesla z bliskovito naglico, jo je sprejela z isto radostjo, čeprav vsi kraji niso mogli še proslaviti te zmage z manifestacijami, saj so se v velikem delu Slovenije vodile še težke borbe z umikajočimi se Nemci in z domačimi izdajalci.

Ljubljana in vsa Slovenija je bila že nekaj dni za tem resnično in dokončno osvobodjena. Borba za osvoboditev Ljubljane, ki se je pričela že na liniji Novo mesto—Kočevje—Sodražica—Postojna, je bila trda.

Po uspešni operaciji 20. udarne divizije preko Mašuna, so enote te divizije osvobodile dolino Pivke in presekale komunikacije Postojna—Trst. Po nadaljevanju ofenzivnih operacij 20. udarne divizije v smeri proti Trstu se je 29. hercegovaška divizija po napornem maršu skoncentrirala v okraju Pivke.

Na prostoru Novo mesto—Crnomelj—Kočevje pa so bile razporejene enote VII. korpusa. Sovražnik se je znašel v težkem položaju in se začel utrjevati v prostoru Novo mesto—Kočevje. Okrog samega Novega mesta so bile zgrajene utrdbe v obliki podzemeljskih bunkerjev. Utrdbe so tekle po liniji: Straža—Sela—Lokve—Zalog—Zahja vas—Sv. Peter—Kronovo—Bela cerkev. Na sektorju Kočevja je sovražnik utrdil posamezna oporišča. Tako posebno močna oporišča so se nahajala na liniji Kočevje—Zužemberk in na liniji Kočevje—Ribnica—Ljubljana. Na prostoru Cerknica—Rakek—Logatec je sovražnik izkoristil stare jugoslovanske mejne utrdbe, prav tako kot na prostoru Rovte—Trata—Ratitovec. Sama Ljubljana je bila že od leta 1942 opasana z bunkerji iz armiranega betona, ki so bili drug od drugega oddaljeni po 500 m.

Namen Nemcev je bil, da si zavarujejo predvsem komunikacije, važne za umik. To so bile komunikacije, ki so iz Hrastnika preko Karlovca in Samobora ter preko Slovenije vodile v Avstrijo. Najvažnejša komunikacija je bila Zagreb—Celje—Dravograd in za zavarovanje te komunikacije bi morali Nemci močno držati linijo Novo mesto—Kočevje—Postojna. Zato da bi omogočili svojim hordam kolikor mogoče urejen umik, so se Nemci v teh krajih močno utrdili.

Dne 30. aprila — medtem ko so se že vršile borbe za sam Trst — je nastopil čas, da se začne operacije za

osvoboditev celotne Slovenije. Na to odločitev je vplival dober potek naših operacij na reški fronti, na fronti okrog Trsta in Gorice, kakor tudi fronta, kjer so se vodile borbe naše I., II. in III. armije.

Z ozirom na to situacijo ter v zvezi s splošnim načrtom Jugoslovanske armade ter z operativnimi načrti I., II. in III. armije, je štab IV. armije odločil:

1. 29. hercegovaška udarna divizija operira v smeri: Postojna, Logatec, Vrhnik, Ljubljana, Radovljica, Jesenice, koordinirane operacije s VII. korpusom, operacije v dolini Save.

2. VII. korpus operira v smeri Kočevje, Ribnica, Grosuplje, Ljubljana, Kamnik in Vranskega. Cilj teh operacij je osvoboditev Ljubljane.

Kako so potekle operacije

Dne 1. maja ob 12 je začel krepak artilerijski ogenj 29. udarne divizije na sovražnikove položaje v rajonu Postojne. Ob 14 je pešadija prešla v napad. Sovražnik je v Postojni preuredil posamezne hiše v vojaške utrdbe in se je ves dan žilavo branil. Sele okrog polnoči je uspešno hrabri hercegovski pešadiji z jurišom zlomiti odpor sovražnika in osvoboditi Postojno.

Po osvoboditvi Postojne je glavna divizija energično gonila sovražnika v smeri Rakeka.

Dne 2. maja so enote te divizije likvidirale sovražnikove položaje pri »Rauberkomandi« med Postojno in Planino, kjer je sovražnik poskušal zadržati hitro in odločno prodiranje hercegovskih borcev.

Istega dne je sovražnik zaradi pritiska naših enot zapustil Planino, upirale pa so se še posadke na Rakeku in v Cerknici.

Dne 3. maja so naše enote osvobodile Rakek, Ivanje selo in vas Kalce pri Logatcu. Dobili smo velik vojni plen.

Dne 4. maja so iste enote v naskoku osvobodile Gornji in Dolnji Logatec, druge enote iste divizije pa Cerknico. Sovražnik je zbežal preko Sv. Vida nad Begunjami v smeri proti Borovnici.

29. udarna divizija je 5. maja prebila sovražno linijo Borovnica—Vrhnik—Horjul in istega dne osvobodila Borovnico, Verd in Vrhniko. S tem so naše enote zavzele prve položaje za zadnji napad za osvoboditev Ljubljane.

VII. korpus s 15. in 18. divizijo je 1. maja v ofenzivnih bojih osvobodil prostor od reke Kolpe do Kočevja in pri tem uničil večino tako imenovane »srbskega dobrovoljačskog korpusa«. 2. maja je VII. korpus potiskal sovražnika proti severu in že 3. maja

je 15. divizija osvobodila Kočevje, Staro cerkev in bližnje vasi; 18. divizija pa se je srdito borila na sektorju Grčaric.

Potem ko so enote VII. korpusa prebile linijo Zužemberk—Ribnica—Sodražica, so 5. maja osvobodile Ribnico, Sodražico, vso Suho krajino in tako prišle pri Borovnici v neposredni stik z enotami 29. udarne hercegovske divizije.

Posebno žilave borbe so imeli hercegovci pri zasledovanju sovražnika med Horjulom in Brezjem. Še 7. in 8. maja so divjali boji in našim se je posrečilo presekati pri Medvodah umik proti Kranju. Tudi na liniji Log—Bevke—Ljubljansko barje se je sovražnik trdovratno upiral, toda v artilerijskem dvoju je zmagala naša artilerija.

V nadaljnjem prodiranju je VII. korpus osvobodil 6. maja Višnjo goro, Velike Lašče, Turjak in vse okoliške kraje. Dne 7. in 8. maja so prodrli za bežečim sovražnikom v bližino Ljubljane in zadeli na hud odpor na Orlah. Dne 8. maja zvečer so pričeli neposredni skupni napadi VII. korpusa in 29. divizije za osvoboditev Ljubljane. Sovražnikov odpor je bil kmalu zlomljen in 8. maja okrog 11 zvečer je sovražnik pod zaščito topniškega in tankovskega ognja zapustil Ljubljano. Kmalu po polnoči so enote VII. korpusa in 29. hercegovske udarne divizije vkorakale v Ljubljano.

S tem je bil uničen sovražnikov odpor in še istega dne so naše enote brez posebnih težav osvobodile St. Vid, Medvode, Zalog in druge kraje na desnem bregu Save ter preganjale sovražnika proti meji. Demoralizirane in razbite sovražnikove enote so skušale čim hitreje priti do stare meje in že 11. maja zvečer so naše enote zasedle položaje na stari jugoslovansko-avstrijski meji.

Vzporedno z operacijami IV. armije so se razvijale tudi operacije I., II. in III. armije. I. armija je osvobodila ozemlje južno od Save in na severu približno od črte Rogaska Slatina—Slovenska Bistrica s Celjem in vso Savinjsko dolino. II. armija je osvobodila slovensko ozemlje vse do reke Save od Litije do Brežic. III. armija pa je osvobodila Prekmurje, Ptuj, Maribor in Dravsko dolino z Dravogradom.

Pomembne so bile tudi operacije enot štajerske IV. operativne cone, ki je osvobodila velik del Koroške in tam vzpostavila ljudsko oblast.

V vseh teh operacijah je Jugoslovanska armada zajela preko 200.000 sovražnikovih vojakov s komandantom fronte generalnim polkovnikom Löhrm. Zasegli smo tudi ogromen vojni plen, in sicer razne vrste topov, motornih vozil, inženirskega in drugega materiala. Samo v Ljubljani je sovražnik zapustil 120 topov različnih kalibrov, okrog 120 težkih minometov, 500 raznih strojníc, preko 5000 pušk in tako dalje.

Vojaške operacije za dokončno osvoboditev Slovenije so bile izvršene vzorno, oficirji so ponovno dokazali, da so sposobni voditi svoje enote, borci in podoficirji pa so s svojimi junaštvi dokazali svojo predanost in nepopustljivost za osvoboditev domovine. Slovenijo so osvobodili borci vseh narodov Jugoslavije: Bosanci iz junaške Bosanske Krajine, korenjaški Crnogorci in hercegovski, junaški Srbi in Hrvati. Prav v teh borbah smo jasno videli, kako nesebično se bore za osvoboditev Slovenije, prav kakor slovenski borci tudi borci vseh ostalih jugoslovanskih narodov.

Ljubljana in vsa Slovenija je 9. maja zazarela v svobodi. Nepopisne manifestacije ljudstva so bile dokaz, kako težko so vsi pričakovali dan osvoboditve po težkih letih suženjstva in trpljenja.

Te manifestacije so bile obenem tudi izraz hvalečnosti vsem borcem Jugoslovanske armade, za vse žrtve ter trpljenje med dolgo štiriletno osvobodilno borbo.

Podpolkovnik Milan Lah

Vseposod je ljudstvo navdušeno pozdravljalo prihajajoče čete Jugoslovanske armade. Z zastavami, cvetjem, slavoloki in s pesmijo pozdravlja primorsko ljudstvo tankiste IV. armije.

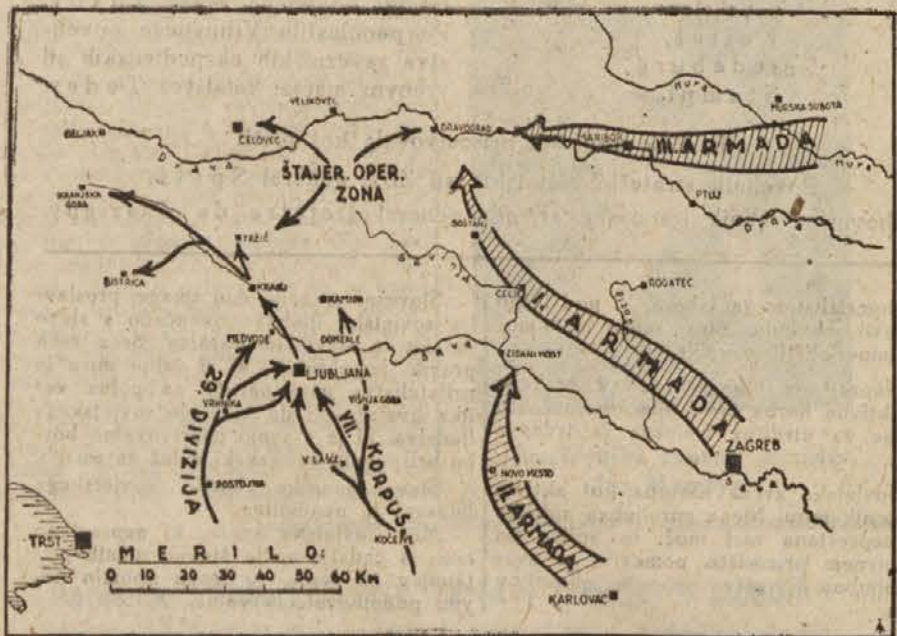
Ljubljana je radostno sprejela svoje junake. Dekleta v narodnih nošah s cvetjem obsipavajo borce in komandante JA.

Po ulicah Reke množice navdušeno pozdravljajo svoje osvoboditelje.

Tako so se pomikale naše brigade. V dolgih kolonah so borci prehodili vso našo domovino.

Pristopilo je še nekaj novih vojakov, ki so prej stražili zunaj pred hišo, tako da so bili trije zvezanci čisto obkoljeni. Vojaki niso mnogo govorili, a naši aretiranci se teh nekaj besedi niso mogli razumeti. Zato so skušali nekaj dopovedovati po svoje in so gledali naokoli, kje bi bil kdo, ki bi znal tolmačiti, da bi se vsa zadeva nekako pojasnila. Toda ulica je bila popolnoma izumrla, le nek pes je tekal med zapuščenimi hišami sem in tja in nekaj bevsal. Ni preostalo drugega, kakor iti naprej po ulici v tisto smer, kamor so jih italijanski vojaki venomer suvali. Nekam bodo na ta način že prišli, dokler se stvar ne razčisti. Na koncu ulice so vendar srečali neko drugo vojaško skupino, prav tako s čeladami, pri kateri je stal tudi neki civilist. Podoba je bila, da je bil to domačin.

»Pardon!« je zavpil proti njemu Kolesa, »povejte tem gospodom, da sem se jaz bril.«

Civilist ga ni poslušal in se je nekaj pogovarjal z Italijani.

»Kaj nam pa hočete?« je vprašal brivski mojster, ki kakor njegova dva tovariša ni razumel, zakaj prav za prav tukaj gre.

»Boste že videli,« je tedaj mrko odgovoril civilist in si vse tri prav pozorno ogledal.

»Kaj pa se je zgodilo prav za prav? Mi niesar ne vemo,« je začel razlagati Kolesa, »ker je bil prietaš jasnosti. Jaz

sem pošten obrtnik iz Sempetra in sem imel tukaj opravka.«

Tedaj je civilist le povedal resnico: »Tam za tistimi hišami so pravkar ubili nekega karabinjerja. Atentator je zbežal v vašo hišo.«

Glas, ki jim je to povedal, je bil tako mrzel, da so se aretiranci nenadoma spogledali. Doslej so se nekako izogibali z obrazi drug drugemu. Toda tudi sedaj so se zamen pogledali, ker so bili preveč prepadeni, da bi se mogli videti.

»No, to se pa lahko pojasni. Ali gremo na prefekturo?« je menil Kolesa in zapeljivo pogledal po vojaki, čeravno si je moral priznati, da mu je vroče.

Vojaki ga niso poslušali, ampak so se začeli nekaj pomenkovati v kratkih stavkih. Tudi civilist je posegel v ta pogovor. Neki oficir, ki se je bil pojavil pri skupini, je naenkrat ukazal:

»Avanti!«

»Kam pa gremo?« je vprašal Kolesa mirno, ko so napravili kakih dvajset korakov dalje.

»Boš že videl,« je odgovoril civilist in eden vojakov ga je nato sunil s puškinim kopitom v zadnjico tako močno, da bi se bil Kolesa zagnal najmanj tri korake naprej, ako bi slučajno ne bil privezan na mojstra in vajenca.

In tako je vsa trojica šla dalje po predmetni ulici na Viču v smeri proti travniku na Gradaščico. V sredini je ko-

rakal Kolesa z namljenim obrazom. Ker je bil za spoznanje večji od svojih tovarišev, se je njegov beli obraz videl daleč naokoli. Namilen je bil tako dobro, da se milo ni čisto nič posušilo, čeprav je sem od Rožnika pihljal veter. Njegova dva tovariša sta ga spremljala vsak od ene strani v dolgih, belih haljah, ki so jima segali skoraj do pete. Od daleč je moral ta sprevid izgledati zelo zanimivo, toda nikogar ni bilo, ki bi ga bil opazoval. V tistih ulicah, mimo katerih so aretiranci korakali, so drvele posamezne skupine italijanskih vojakov in divje vreščale. Ze po tem se je poznalo, da se je moral res nekaj zgoditi. Prebivalstva pa slej ko prej ni bilo opaziti nikjer, celo na oknih ni bilo kakih radovednih obrazov.

Kolesa vse stvari ni mogel razumeti. Vedel je le toliko, da je prišel morebiti pred pol ure na Vič po opravkih, nato je stopil mimogrede v brivnico in sedaj bodi po viških ulicah v tem čudnem spremstvu. In vse je, ko da bi hodil po kakem pokopališču. Ni poštenega človeka, da bi se človek mogel z njim pogovoriti.

»Kam pa gremo?« se je obrnil Kolesa do svojega tovariša na levi strani, ki je bil brivski mojster.

»Kaj hudiča vem!« mu je skoraj nejevoljno odgovoril ta.

»Na prefekturo tukaj ne gre pot. Ali je kaka policijska postaja kje tukaj?«

»Tista je tam na drugi strani,« mu je

skoraj zbadljivo odgovoril tisti smrkačev, ki ga je prej mazal z milom in je zdaj bil privezan na desni strani. Se vedno je držal v zvezani roki čopič, s katerim ga je prej milil.

Hiše so se medtem nehale in zdaj so šli po nekakem travniku. V ozadju so se videla drevesa, večinoma vrbe in za njimi je najbrž tekla Gradaščica. Ko so prišli blizu drevja, so jih ustavili in tesno obstopili. Sele tedaj je Kolesa zapazil, da nesejo za njimi tri dolge kole, ki so jih kar pred njegovim nosom začeli zabijati v mehka tla. Kolesi se je pri tem pogledu zmešalo, da se je skoraj zgrudil na tla. Rad bi bil nekaj zakričal, da bi ga slišalo vse mesto, ki je ležalo s soncem obsijano pred njegovimi meglenimi očmi. Toda iz njegovega grla ni bilo drugega glasu kakor rahel stok.

Ko so bili koli zabiti, so vse tri razvezali in vsakega posameznika privezali h kolu.

»Kaj pa delate?« je zakričal Kolesa s prosečim glasom. »Jaz nisem nič naredil, jaz sem pošten človek, ki sem prišel na Vič le po opravkih. Jaz nič ne vem.«

Ko bi bil Kolesa količnik prisbeben, bi moral ugotoviti, da ga nihče ne posluša in da njegov glas odmeva kakor glas vprijočega v puščavi.

Neki vojak je tedaj glasno dejal:

»Ne boš dolgo vpil, le počakaj! Kaj pa naš vojak, ki ste ga ubili. Tihot!«

Sedaj so bili privezani na kole, brez kake preiskave in brez zasljanja. Pred

njimi so se postavljali vojaki v vrsto. Tedaj je tisti vajeniški smrkačev spustil čopič iz rok. Kolesa se je pričel potiti in debele kaplje, ki so mu prihajale s čela, so risale umazane sledove po belem milu njegovih lic. Mogoče je bilo Kolesi najhujše to, ker vsega skupaj ni razumel, ker ni mogel razumeti.

V zadnjem trenutku svojega življenja, ko se mu je vse skupaj bledlo, se je nenkrat živo domislil svoje hčerke in tiste zgodbe s »Poročevalcem«. Spoznal je, kako je bil takrat neumen in kako nespameten je sploh bil, ko je veroval, da je mogoče mirno živeti z okupatorjem pod eno streho. To ga je tako hudo zbadlo v srce, da je s strašanskim glasom zarjul ime svoje hčerke:

»Vida-a-a!«

S tem zadnjim klicem je hotel priznati sam sebi, da je spoznal svojo zmoto in da je tudi on tak kakor hči. Njegov poslednji krik se je dvignil visoko nad Vič in odplaval tja proti mestu, kjer se je zmešal z drugimi zvoki.

Takoj nato je počila salva in vsi trije so se zgrudili ob kolu na zemljo.

Kolesov popravek na Viču je bil s tem končan. Kako je bil končan, je zvedela njegova žena šele proti večeru istega dne, ko je nekdo prinesel njegovo verodostojno, pravilno osebno izkaznico v hišo in ji rekel:

»Vašega moža so danes ustrelili.«

Svoboda tiska in demokracija

»Pravda« je objavila pod naslovom »Vojna in tiska« članek znanega svetjskega publicista Zaslavskega, v katerem je med drugim rečeno:

Brezkone razprave se vodijo o svobodi tiska, o njegovi clogi in njegovih nalogah. Ali obstoji sodnik pri teh razpravah, odnosno razsodbah? Obstaja neki sodnik, a ta sodnik je vojna. Obstaja tudi razsodba in ta razsodba je zmaga zaveznikov. Bilo bi absurdno odklanjati tisk z izgovorom, da je »neodvisen«, ali pa mu pripisovati posebno mesto med silami napredka in reakcije.

V Nürnbergu vidimo, da sedi direktor fašističnega tiska na isti založni klopi kakor nemški fašistični generali in ministri. Fašistični tisk je bil eden izmed glavnih orožij Hitlerjevega režima in je zaradi tega popolnoma odgovoren za krave zločine tega režima. Danes ne bo mogel nihče odkrito zagovarjati nemškega in italijanskega fašističnega tiska. Ni in ne bo moglo biti prostora na zemlji za fašistične liste in knjige med narodi, ki so ljubitelji svobode.

Vendar pa še vedno obstaja fašistični tisk v Franciji, Španiji in še vedno so politiki, ki bi radi dokazali, da se obsojda, ki so jo izrekli narodi v vojni, ne nanaša na španske udeležence fašističnih zločinov. V Španiji še vedno obstaja popolna svoboda fašistične besede in se vodi propaganda za novo vojno, za nove zločine in za nove razbojniške zarote, s katerimi naj bi se izvršil napad na svobodo in neodvisnost narodov.

Toda oglejmo si tisk zavezniških dežel, predvsem Anglije in Združenih držav Amerike. Kako je bil izkoriščen tisk teh dežel v korist skupne zmage? Za časa vojne je služilo veliko število novinarjev Velike Britanije in ZDA častno stori zmage. Obstajajo listi in njihovi stodelci, ki odgovarjajo na vprašanje, kaj ste storili za zmago, s ponosom sledeče: borili smo se za hitro in popolno zmago!

Toda še daleč ne odgovarjajo vsi stodelci listov Velike Britanije in Združenih držav Amerike na tak način na to vprašanje, ki ga postavlja zgodovina vojne. S tem pa je tudi dokazano, da so mnogi listi ovirali delo demokracije za zmago nad fašizmom. Velik del angleškega in ameriškega tiska se je oddaljil od svojega naroda.

Vojna in zmaga sta istosčasno razprava in stroga razsodba reakcionarnega tiska v svetu. Smešno je, da hoče imeti tisk, ki se je osramotil za časa vojne, priznanje in spoštovanje v času mira. Iz kakšnih razlogov? Gospodar, kateremu je služil, je reakcija, ki pa njen cilj ni demokracija. Demokraciji narodi smatrajo za svobodo samo oni tisk, ki služi interesom narodov, ne pa interesom peščice banknikov in magnatov.

Lahko rečemo, da je sovjetski tisk častno prejel preizkušnje vojne. Ta tisk je popolnoma izkoristil svobodo, ki mu je bila dana za zmago. Sovjetski tisk je govoril samo resnico svojim narodom.

Kako to, da ni bilo v sovjetskem tisku tudi drugih glasov, izražajočih izdajalce, skeptike in zagovornike svetovnega reakcionarnega tiska. Ti gospodje poskušajo prepričati naivneže, da obstaja svoboda tiska samo v deželah, v katerih imajo izdajalci in karieristi možnost, da izražajo svoje dvome o zmagi demokracije. Ti protiljudski elementi so izključeni v sovjetskem žiljenju.

V nekaterih drugih deželah pa zarzema vodilna mesta v tisku. Poizkušali so tudi sabotirati delo demokracije med vojno, sedaj pa poskušajo sabotirati delo po zmagi. Nadaljujejo svoj gnusni posel in nesramno prikazujejo svobodo laži kot svobodo tiska. Med vojno so se borili proti zmagi nad fašizmom, sedaj bi pa radi rešili ono, kar je še ostalo od fašizma.

Armada sovjetskih novinarjev pa je ponosna, ker nima drugega gospodarja kakor svoje ljudstvo. Temu ljudstvu je vdana s dušo in telesom. Vse svoje sile posveča blagostanju in varnosti svoje domovine. Tako služi zmagi, svetovni kulturi, solidarnosti in prijateljstvu med narodi, ki so zvesti svobodi.

V Franciji se vse jasneje kaže potreba po združenju vseh demokratičnih sil

Reakcionarne stranke so uspele v malomeščanski in kmečki sredini

Pariz 8. maja. (Tass.) Rezultati glasovanja o osnutku nove francoske ustave, ki ga je izdelala ustavodajna skupščina, so bili za marsikoga nepričakovani, piše Poltoracki, poseben dopisnik »Zvestije«.

Volivci so odgovorili sicer z nepomembno, a vendar vedno večino na vprašanje, ali so za novo ustavo. Zakaj potem takšni rezultati?

Znano je, da so reakcionarne stranke, republikanska stranka svobode, desno krilo radikalov in socialistov ter ostale tovrstne skupine vodile ostro kampanjo proti novemu ustavnemu osnutku. Pariški listi, ki večinoma odsevajo stališče desničarjev ter reakcionarnih strank in so podkupljeni od velekapitalistov, so imeli v tej kampanji veliko vlogo. V ostalem so se plačani pisni dovolj pogosto sklicevali na inozemstvo.

List »Dépêche de Paris« je pisal jasno in brez ovinkov, da bi potrditev osnutka Ameriki ne bila po volji. Vodečiji reakcionarnih strank so izrabljali v svoje namene tudi ekonomske težave, v katerih se nahaja Francija. Pristaši reakcije so dožili sedanjim politični režim, češ da je kriv teh težav. Se sedaj trdijo, da je vlada treh strank nezmožna obnoviti državo.

Velika večina ekonomskih težav je plod podlih splet borznih finančnikov in sabotaže industrije. Ne glede na to je agitacija desničarjev — ki je hotela diskreditirati novo ustavo in ki je zatrjevala, da bi potrditev te ustave notranji položaj Francije le še bolj zaostri — imela uspeh.

Nekaj dni pred referendumom so nekateri francoski listi objavili apel de Gaullea, v katerem je rečeno, da leta pripravljeno novo ustavo, ki bo odgovarjala interesom vseh slojev prebivalstva. Res je, da je agencija France Presse objavila deklaracijo, češ da ta apel ne prihaja od de Gaullea, ampak da mu je le posvečen. Naj bo tako ali tako, ta apel se je hitro razširil in vplival na nekatere sloje prebivalstva.

S pomočjo agitacije, natolcevanja, potvarjanja in obljub je reakcionarnim strankam uspelo vplivati na malomeščanske in kmečke ljudske množice. Levičarske stranke in politične organizacije Francije, ki so bile za novo ustavo, so v pripravah za referendum vodile dobro agitacijo.

Dan pred glasovanjem so bile pariške ulice dobesedno pokrite z letaki, ki so pozivali volivce, naj glasujejo za novo ustavo. Besede »da« kakor tudi »ne« je bilo čitati povsod: na hišnih zidovih, na avtomobilih, na trotoarjih itd. Reakcionarni pariški tisk, ki mu je ta nepričakovana zmaga dala poguma, triumfira na ves glas in širi nesramna natolcevanja o voditeljih levičarskih strank.

Zdi se pa, da rezultati glasovanja o novi ustavi, ki so dali zmago silam reakcije, niso mogli izzvati zmede v vrstah pristašev resnične demokracije. Rezultati referenduma ponovno poudarjajo potrebo po združenju vseh demokratičnih sil za borbo proti reakcionarnim silam, proti pristašem Petaina, proti vichyjem in vsakovrstnim profašističnim elementom.

Pri prvomajskih manifestacijah v Parizu je na tisoče delavcev, intelektualcev in rokodelcev korakalo preko »Place de Nation« vzklikajoč: »Enotnost!« Pomikanje resnične enotnosti in vzajemnosti med političnimi strankami Francije, ki ščitijo mir in demokracijo, je v veliki meri doprineslo k temu nepričakovanemu izidu referenduma.

Komunistična partija Francije poziva k enotnosti

Pariz 8. maja. (Tanjug.) AFP poroča: Komunistična partija Francije je pod naslovom »Naprej za Francijo in za republiko« poslala francoskemu narodu poseben manifest.

»V težkih časih, ko mora Francija

obnoviti svoje gospodarstvo in braniti svoje upravičene zahteve na mednarodnih konferencah izgleda, da je narod razdeljen na dva približno enaka bloka.

Komunistična partija si je vedno prizadevala, da bi preprečila delitev Francije. Ne glede na to, ali so politične stranke priznale ustavo, ali ne, bo mogoče doseči boljše uspehe, če zberejo svoje sile ob priliki volitev za bodočo ustavodajno skupščino, ki bodo 2. junija.

V želji, da se začasno stanje čim prej

Francoski volivci niso bili dovolj informirani o glavnih načelih nove ustave

Ustavodajna skupščina, ki bo izvoljena 2. junija, bo izdelala besedilo nove francoske ustave

Pariz 8. maja. TASS poroča:

Splošni rezultati referenduma, ki je bil izveden v nedeljo ob 10. uri, so sledeči: Na vprašanje — »Ali soglašate z besedilom ustave, ki ga je sprejela ustavodajna skupščina?« — je od 9.280.386 volivcev 47% odgovorilo z »da«, 53% pa z »ne«.

Dokončni rezultat referenduma bo objavljen pozneje. Tudi rezultati referenduma iz francoskih prekomorskih teritorijev in celo nekaterih predelov Francije še niso znani. Toda podatki, ki že obstajajo, zadostujejo, da lahko sklepamo o splošnem rezultatu. Izid referenduma je odločen, in sicer tako, da je bil referendum odklonjen z nezadostno večino glasov.

Volivci v številnih velikih industrijskih departementih Pas de Calais, Bouches du Rhône, Haute Garonne in drugih, kakor tudi v številnih velikih mestih Marseille, Toulouse, Limoges, Grenoble, Toulon, Nîmes, Doue, Roubaix so glasovali za novo ustavo, v kmetijskih departementih pa je nad polovico volivcev odgovorilo z »ne«.

V številnih departementih je nikalni odgovor pomenil samo nezadostno večino. Značilen je primer departementa Seine, kjer je za novo ustavo glasovalo 1.201.173, proti pa 1.203.118 volivcev.

Vso težo kampanje je nosila Komunistična partija, ker se je izkazalo, da so socialisti slabo izvedli propagando za novo ustavo. Socialisti so se omejili samo na obrambo načela parlamenta v enem domu in so pustili ob strani vse druge važne dele nove ustave. Tisk socialistične stranke prav za prav svojim čitateljem ni pojasnil vsebine nove ustave. »Zaradi tega je,« kakor piše desničarski list »France libre«, »mnogo pristašev socialistične stranke glasovalo proti novi ustavi.« Posamezne politične skupine, ki so jih vodili socialisti in ki so povezane s socialistično stranko, n. pr. skupina »Libération nord«, so pozvale svoje pristaše, da glasujejo z »ne«.

Agitacija desničarskih strank, posebno »Republikanske stranke svobode«, je bila in druge zastopnike socialistične stranke razmeroma k temu, da je strahla srednji razred, da nova ustava ogroža tako male

konca, smatra Komunistična partija za potrebno, da si nova ustavodajna skupščina postavi nalogo, da v par tednih izdelata soglasno z vsemi republikanci novo ustavo, na katero bo narod množično pristal. Tako bo Francija dobila novo ustavo in bo mogla razviti svoje delo za obnovo. Enotnost, ki je dala moč za časa odporiškega gibanja, je neobhodno potrebna za preporod Francije, kakor tudi za povečanje njenega vpliva v ostalem svetu.

kakor velike in da krati osebno svobodo. Ob priliki referenduma je fašistična »Republikanska stranka svobode« izdala vrsto letakov z raznimi klevetniškimi »podatki« o nekaterih komunističnih voditeljih. Ta stranka je izdala tudi letak, na katerem piše, da De Gaulle poziva Francoce, naj glasujejo z »ne«. De Gaulleovi krogi so nato to demantirali preko agencije France Presse.

Protiustavno kampanjo katoliškega narodno-republikanskega gibanja (MRP) so odkrito podpirali visoki katoliški duhovniki. Pariški nadškof Siare je prav tako kakor drugi škofje izdal proglas na verne, s katerim poziva, da glasujejo proti novi ustavi.

List »Humanité« naglašja, da so rezultati referenduma posledica tega, da je socialistična stranka odklonila predlog Komunistične partije o njihovi skupni akciji. »Večina, ki so jo dobili nasprotniki ustave«, piše »Humanité«, »je tako neznanata, da bi rezultati referenduma bili povsem drugačni, če bi socialisti sprejeli predlog komunistov za skupno izvedbo volivne kampanje.« »Humanité« prihaja do zaključka, da bi sedaj bolj kot kadar koli potrebi bila potrebna enotnost.

Kot posledica rezultata referenduma, za katerega so glasovali 5. maja, bo začasna vlada v Franciji nadaljevala z delom še 7 mesecev. Volitve, ki bodo 2. junija, ne bodo za narodno skupščino, ampak ponovno za ustavodajno skupščino, ki bo imela nalogo, da izdela besedilo nove francoske ustave.

Gouin sprejel predstavnike francoskih strank

Pariz 8. maja. (Tanjug.) AFP poroča: Predsednik franc. vlade Felix Gouin je sprejel podpredsednika vlade sekretarja Komunistične partije Francije Mauricea Thoreza, nato generalnega sekretarja socialistične stranke Daniela Mayerja.

Agitacija desničarskih strank, posebno »Republikanske stranke svobode«, je bila in druge zastopnike socialistične stranke razmeroma k temu, da je strahla srednji razred, da nova ustava ogroža tako male

lavecev, končuje »Pravda«, bi morala naleteti ne na nasprotje, ampak na naklonjenost zavezniških oblasti. To zahtevajo osnovni principi, ki jih je razglasila berlinska konferenca treh velicil. Vzpostavitev trdne in enotne socialistične partije bo eno izmed najmočnejših jamstev za onemogočenje ponovnega razširjenja fašizma v Nemčiji.

Wilhelm Pick — častni meščan Ziegena

Berlin 8. maja. (Tanjug.) Berlinski radio poroča: Predsednik Enotne socialistične partije Nemčije je postal častni meščan svojega rojstnega mesta Ziegena.

Nemški letalski konstruktorji v Angliji

London 8. maja. (Tanjug.) Reuter poroča: V Anglijo je prispela skupina 25 nemških konstruktorjev, ki so delali v nemškem inštitutu za raziskavanje: Ti strokovnjaki bodo delali skupno z britanskimi konstruktorji pri konstrukciji jadralnih letal. Ti Nemci ne bodo v Angliji kot vojni ujetniki.

Sporazum o koncesiji železn. proge Džibuti—Addis Abeba

Beograd 8. maja. (Tanjug.) Ag. Fr. Pr. poroča, da je bil v skladu s protokolom, ki je bil sklenjen 5. septembra l. l. med sklenjenjem abesinsko vlado, sklenjen sporazum med abesinsko vlado in predstavnikih železnice in katerim je predvideno, da prevzame koncesionarno društvo v roku treh mesecev administracijo in izkoriščanje vseh železniških prog, ki vodijo iz Džibutija v Addis Abebo.

Pariška konferenca TRANSILVANIJA ROMUNIJI,

London 8. maja. Iz Pariza poročajo, da so zunanji ministri na sestanku odločili, da se sporno ozemlje Transilvanije preda Romuniji.

Transilvanijo so že določili Romuniji po prvi svetovni vojni, a na podlagi dunajske arbitraže iz leta 1940 so jo razdelili med Madžarsko in Romunijo; pričujoča odločitev potrjuje določbo o premirju z Romunijo iz leta 1944.

JUŽNA DOBRUDŽA BOLGARIJI

Pariz 8. maja. Meje med Romunijo in Bolgarijo so po sklepih, ki so jih dala sprejeli štirje ministri, v skladu s pogodbo iz Craiovi z dne 8. septembra 1940. Na osnovi te pogodbe je bila južna Dobrudža priključena Bolgariji.

Plovba po Donavi

Pariz 8. maja. Glede mednarodne kontrole plovbe na Donavi je predlagal Molotov, naj se sestane posebna donavska konferenca, ki naj zbere vse države podpisnice balkanskih pogodb, kakor tudi vse države, skozi katere teče Donava, pa naj bi bile tudi poražene države.

Bolgarski memorandum vsebuje pet točk

Pariz 8. maja. (Tanjug.) AFP poroča: Bolgarski poslanik v Parizu general Marinov je izročil Svetu štirih ministrov memorandum, ki nosi naslov »Bolgarija in vprašanje mira«.

V prvem delu memoranduma je vpisana aktivnost bolgarskega odpora za časa vojne.

Drugi del govori o udeležbi Bolgarije v vojni proti Nemčiji.

Tretji del govori o bolgarsko-grški meji.

Četrti del razpravlja o izhodu Bolgarije na Egejsko morje.

Peti del o vprašanju bolgarskih reparacij.

Predlog o varuštvo nad severozahodno Afriko

New York 8. maja. (Tass.) Predsednik sveta za afriške zadeve Paul Robertson je poslal zunanjemu ministru Združenih držav ter angleškemu, francoskemu in sovjetskemu poslaniku v Washingtonu pismo. V njem kritizira predlog Anglije za ustanovitev varuštva nad severozahodno Afriko in pravi, da je v »odkritem nasprotju s cilji, ki so si jih Združeni narodi postavili v vojni«.

Robertson je mnenja, da hoče Anglija razširiti svoje gospodstvo nad severno Afriko in pritegniti nove milijone ljudi k svojemu ogromnemu kolonialnemu ozemlju.

Anketna komisija s francosko-italijanske meje se je vrnila

Pariz 8. maja. (Tanjug.) AFP poroča: Anketna komisija, ki je obiskala Brigue (Brigo), Tende (Tendo): na francosko-italijanski meji, se je sestala v Parizu, da bi pripravila poročilo, ki ga bo morala podati Svetu ministrov.

Sovjetsko posojilo prekoračilo predvideno višino

Moskva 8. maja. Tass poroča: Iz vseh krajev Sovjetske zveze se nadalje prihajajo poročila o uspehih novo razpisane posojila. Delavci, kolhozniki, inženirji, tehnične osebe in inteligenca dajejo svoje prihranke državi za obnovo in razvoj gospodarstva.

Dopisnik iz Rige poroča, da je prekoračilo posojilo za 20 odstotkov predvideno vsoto.

Tudi iz drugih krajev Sovjetske zveze poročajo da je posojilo že prekoračilo predvideno vsoto.

Volitve 26. maja bodo odločile o splošni politiki Češkoslovaške

Na seji Centralnega komiteta Komunistične partije Češkoslovaške je imel tajnik Centralnega komiteta Rudolf Slansky referat, v katerem je med ostalim rekel, da bodo volitve dne 26. maja odločile o splošni politiki republike.

Naseljevanje v Šleziji

Katowice 8. maja. (Tanjug.) PAP poroča, da so naselili na kmečkih posevstih šlesko-dombrovskega okrožja do sedaj 152.954 oseb. Naseljenci so dobili 238.388 hektarov zemlje, 6509 krav, konj in vprežne živine, 14.741 glav rogat in 2856 glav drobnice.

Po mestih so naselili 173.618 oseb, ki so dobile 1311 poljedelskih objektov, 3316 nepremičnin, 597 industrijskih delavnic in 3253 lokalov in obrtniških delavnic. V šlesko-dombrovskih okrožjih je bilo naseljeno skupno 93.763 dušnih s 326.572 člane.

Mussolinijevo truplo ukradeno na povelje generala Galbiatija

Rim 8. maja. (Tanjug.) AFP poroča, da je bilo Mussolinijevo truplo ukradeno na povelje generala fašistične milice Galbiatija, ki se je sedaj postavil na čelo demokratskega fašističnega gibanja. Slišati je, da je truplo začasno pokopano na nekem vrtu in da je Galbiati pričel pogajanja z milanskimi oblastmi, da jim vrne truplo.

Holandci še nadalje pošiljajo ojačenja v Indonezijo

Haag 8. maja. Tass poroča: V holandski skupščini razpravljajo o indonezijskem vprašanju. Člani proučujejo referat parlamentarne delegacije, ki je obiskala Indonezijo. Razprava o načrtu zakona o izpremembi uredbe, ki prepoveduje pošiljanje vojaških obveznikov v Indonezijo brez njihovega pristanka, je izzvala živahne komentare.

Komunistični poslanci so odločno nastopili proti zakonskemu načrtu. Sklenjeno je bilo, da bodo glasovanje o tem predlogu odložili, dokler ne pojasnijo svojega stališča vse parlamentarne skupine. Toda reakcionarji so predlagali ta predlog v glasovanje v trenutku, ko mnogo poslancev ni bilo navzočih.

Voditelj Komunistične partije de Grot je nastopil proti glasovanju in proti zakonu. Njega je podprl Wagner. Zakonski načrt, ki dovoljuje pošiljanje vojaških obveznikov v holandsko Indonezijo, je bil sprejet s 53:2 glasovoma. Nekateri poslanci delavske partije so zapustili sejo in niso glasovali.

»Novoje Vremja« o dogodkih v Indoneziji

Moskva 8. maja. (Tanjug.) V svoji številki od 15. aprila prinaša moskovska »Novoje Vremja« članek o Indoneziji, v katerem je med drugim rečeno:

»Prvo obdobje pogajanj je zaključeno. V teku tega pogajanj je bila Holandija prisiljena napraviti nekatere odstopne in predvsem je morala priznati dejstvo, da indonezijska vlada znatno obstoja. Predstavnik vlade so

prišli v Holandijo z namenom, da se še nadalje pogajajo.

Kljub temu, da je holandska vlada izjavila, da je pripravljena pristati na široko avtonomijo Indonezije, morajo nujno izzvati sumničanja v iskrenost namer Holandcev in njihovih zaščitnikov kolonialnih interesov, ker se vojaške operacije na otokih in povečanje števila britanskih in holandskih čet v Indoneziji vrši še nadalje.

Dogodki v Indoneziji povzročajo še nadalje zaskrbljenost vseh pristašev miru in demokracije.

Pogajanja v Indiji

Simla 8. maja. (Tanjug.) Associated Press poroča, da so imeli člani odposlanstva britanske vlade in predstavniki dveh glavnih strank v Indiji, kongresne in muslimanske lige, konferenco, ki je trajala polne štiri ure.

Komunike, ki je bil kasneje izdan, ne poroča ničesar o kakšnem napredku pri dosegi sporazuma glede podelitve neodvisnosti Indiji.

To se je zgodilo prvkrat po prekinitvi, ki je trajala pet tednov, da so se sestali predstavniki teh dveh največjih strank v Indiji s člani odposlanstva britanske vlade.

Seja Varnostnega sveta

New York 8. maja. (Tanjug.) Reuter poroča, da je Trygve Lie, generalni sekretar organizacije Združenih narodov, objavil, da bo seja Varnostnega sveta organizacije Združenih narodov nočjo ob 19. po greenwichskem času.

Britanska vlada za čim hitrejšo izvedbo plebiscita v Grčiji

London 8. maja. TASS poroča: Kakor piše diplomatski urednik lista »Observer«, je britanska vlada poslala Združenim državam Amerike memorandum, v katerem se zavzema za hitro izvedbo plebiscita v Grčiji, ki naj bi odločil vprašanje kraljeve vrnitve. Plebiscit naj bi se izvedel čimprej, ne pa l. 1948, kakor so to poprej predlagali. Urednik piše, da bodo angleške čete ostale v Grčiji vse do izvedbe plebiscita. Vzrok, ki je navajajo v korist tega predloga, temelji na političnem položaju v Grčiji, ki je nastal kot posledica volitev.

V Ameriki so racionalizirali potrošnje premoaga

Washington 8. maja. Reuter poroča, da je minister za notranje zadeve Združenih držav Amerike Crug izjavil, da bodo v Ameriki verjetno morali uve-

sti racionalizacijo uporabe premoaga, kakor je to bilo za časa vojne, in to v primeru, če se rudarji, ki stavkajo, ne bi hoteli v najkrajšem času vrniti na delo.

Crug je zastopnikom tiska izjavil, da je stavka rudarjev iz premoagovnikov, ki se je pričela že 1. aprila, povzročila tako velik primanjkljaj v proizvodnji, da se bodo posledice čutili nekaj mesecev. Da bi se razdelitev premoaga za naslednjo zimo čim pravičneje izvedla, bo treba ponovno uvesti racionalizacijo.

Danes se je v Zagrebu začel III. mladinski kongres

O čem bo razpravljajal III. kongres mladine Jugoslavije

Volitve delegatov za III. kongres Ljudske mladine Jugoslavije, ki je danes začel zasedati v Zagrebu, so pokazale moč mladinske organizacije in so pomenile nedvomno še korak naprej k njeni organizacijski krepitvi.

Po dosedanjih podatkih je večina mladine, 80%, glasovala za delegate ob volitvah funkcionarjev v osnovnih organizacijah. Kako velika je bila udeležba mladine pri teh volitvah, sprevidimo najbolje iz tega, da se je v Ljudski republik Srbiji udeležilo volitev delegatov okrog 420.000 mladincev.

Volitve so bile v večini organizacij izvedene po pravilniku, ki ga je izdal sekretariat upravnega odbora USAOJA. To je treba naglasiti in značilno je, da je bilo načelo demokratičnih volitev delegatov izvedeno v večini organizacij v polni meri. Volitve so bile hkrati tudi pregled dela mladinskih funkcionarjev, njihove povezanosti z mladino in izkazalo se je, da so mladinski funkcionarji najboljši mladinci in mladinke, kakaj v večini primerov so bili izvoljeni za delegate na kongresu. Potemtakem lahko rečemo, če presodimo volitve v celoti, da so potekle pravilno, da so okrepile mladinske osnovne organizacije, obenem pa so bile ob tej priložnosti rešena številna organizacijska vprašanja.

Delegati, ki so bili izvoljeni, da zastopajo mladino posameznih okrajev, so dobili od mladine naloge, ki jih morajo izpolniti na kongresu. Mladina jim je naložila, da prikažejo na kongresu uspehe dela mladine pri obnovi in graditvi države, uspehe in rezultate na kulturnem in drugih področjih, a da hkrati na kongresu postavijo najvažnejša vprašanja, ki jih mora kongres obravnavati in napraviti sklepe. Težko je naštetiti vsa vprašanja, ki bo o njih kongres razpravljajal, toda lahko se reče, da bodo na kongresu obravnavana vsa vprašanja, ki se tičejo življenja naše mladine, vprašanja, ki jih rešuje in s katerimi se dan na dan bavi mladinska organizacija. Razen uspehov na vseh področjih dela mladinske organizacije mora kongres prav tako preučiti prakso dela vodstev, da pojasni tista nejasna organizacijska vprašanja, ki jih rešujejo na različne načine v raznih organizacijah.

Pravila Ljudske mladine Jugoslavije, ki jih mora kongres sprejeti, bodo pripomogla mnogo, da bo prišlo do sistematizacije v mladinskih organizacijah, določila bodo funkcije in način dela vodstev in odpravila bodo razne samovoljne oblike dela, ki vznikajo v organizacijah.

Na kongresu pa ne bodo sprejeta le pravila Ljudske mladine Jugoslavije, temveč tudi številni sklepi, potrebni za utrjevanje osnovnih organizacij in njihovega pravilnega delovanja. Eno takšnih vprašanj, ki bo o njem razpravljajal kongres, je izvedba povsem demokratičnih

Ko so prispele enote Jugoslovanske armade do Sušaka, je mladina aktivno pomagala borcem. — Mladinke nosijo ranjenca.

dinskih organizacij mora kongres prav tako preučiti prakso dela vodstev, da pojasni tista nejasna organizacijska vprašanja, ki jih rešujejo na različne načine v raznih organizacijah.

Pravila Ljudske mladine Jugoslavije, ki jih mora kongres sprejeti, bodo pripomogla mnogo, da bo prišlo do sistematizacije v mladinskih organizacijah, določila bodo funkcije in način dela vodstev in odpravila bodo razne samovoljne oblike dela, ki vznikajo v organizacijah.

Na kongresu pa ne bodo sprejeta le pravila Ljudske mladine Jugoslavije, temveč tudi številni sklepi, potrebni za utrjevanje osnovnih organizacij in njihovega pravilnega delovanja. Eno takšnih vprašanj, ki bo o njem razpravljajal kongres, je izvedba povsem demokratičnih

nega načela volitev vodstev in njihove odgovornosti do mladine v vsej mladinski organizaciji. Še vedno se namreč v mnogih mladinskih organizacijah funkcionarji postavljajo, a ne volijo. Zaradi tega se dogaja, da funkcionarji v mnogih krajih niso najboljši mladinci in mladinke in da s svojim vedenjem jemljejo ugled mladinski organizacije. Prav tako še vedno ni uvedena v vseh mladinskih organizacijah odgovornost funkcionarjev pred mladino, tako da bi jih mladina nadzirala in da bi izmenjavala funkcionarje, ki niso primerni za svoja mesta.

Eno izmed vprašanj, ki se bo o njem tudi razpravljalo na kongresu, je vprašanje pravilne organizacije dela v mladinskih vodstvih, kako naj bi se uvedlo nadzorstvo nad izpolnjevanjem posameznih nalog vodstva in posameznikov. Često se dogaja, da sekretariati ne znajo pravilno organizirati dela in zato ne morejo izpolniti številnih svojih dolžnosti ter tako ovirajo pravilno delovanje in redno izpolnjevanje vseh nalog, ki se postavljajo pred mladinske funkcionarje. Na kongresu bo treba obravnavati tako delo samih vodstev, kakor tudi delo aparata, ki je potreben pri odborih in ki mora pomagati našim sekretariatom pri reševanju posameznih vprašanj, hkrati pa pomagati vodstvom, da morejo pravčasno nadzirati delo nižjih organizacij ter jim nuditi stalno podporo.

Na kongresu bodo razpravljali tudi o najvažnejših spiskih, ki jih je treba uvesti v mladinskih organizacijah zaradi evidence članstva in za vodstvo kadrov. Z njihovo uvedbo v mladinskih organizacijah, ureditvijo administracije, finančnega poslovanja itd. bo v marsičem olajšano pravilno poslovanje odborov in omogočeno hitro reševanje vseh nalog, ki jih bodo ti odbori prevzemali.

Eno pomembnih vprašanj, ki se bo o njem razpravljalo na kongresu, je vzgoja mladinskih funkcionarjev. Znanje mnogih funkcionarjev je zelo pomanjkljivo, ker se ne utegnejo posvetiti načrtovanju študiju, čeprav so ukažljivi. To vprašanje je tem pomembnejše, ker se mladinsko gibanje v naši državi čedalje bolj razvija, ker ga od dne do dne čakajo večje naloge; če pa funkcionarji ne bodo nadalje napredovali, če se ne bodo bogatili z novim znanjem, ne bodo mogli uspešno voditi takšnega mladinskega gibanja.

Prav tako v mnogih organizacijah zlasti vodstva pogosto ne upoštevajo gromotnega položaja posameznikov; to se tiče zlasti številnih bolnih tovarišev, ki delajo in ki jim je potrebno zdravljenje. Mladinska vodstva morajo posvetiti mnogo večjo pozornost temu vprašanju, o katerem se bo prav tako razpravljalo na kongresu. Uspeh dela samega kongresa pa bo odvisen prav od tega, v kakšni meri bo poglubil in rešil mnoga vprašanja mladinskih organizacij ter postavil osnovo za njihovo nadaljnjo krepitve, tako da bodo lahko z uspehom izpolnile ogromne naloge, ki čakajo mladino pri zgraditvi Federativne ljudske republike Jugoslavije. (Po »Omladinu«.)

Množični herbizem žena — naša sila v osvobodilni borbi

Dosti herojev nam je dala naša borba. Njihova imena so znana; s spoštovanjem se jih spominjajo tovariši, ki so jim v kakem težkem trenutku boja s svojo hrabrostjo vlijele novih sil; poznajo jih tisti, ki so samo slišali o njih in njihovih junaštvih in to je bilo zanje mnogo. Laže so se borili, še z globljim zaupanjem in vero v zmago so tisoči in tisoči ključovali sovražniku.

Potem pa je bilo še na stotine drugih, tihih žen-junakinj, katerih junaštvo je bilo v tem, da je borec vesepoved srečeval njihovo pomoč, njihovo toplo besedo in ljubezen; sovražnika pa je plašila njihova neuklonljiva upornost, ki jo je občutil na vsakem koraku. Skratka, bilo je to tisto množično junaštvo naših ljudi, zaradi katerega smo zdržali in zmagali.

Mnogo takih žen sem srečala, popisala jih bom samo nekaj, toda v njih boste spoznali tisoč drugih.

Dobro se spominjam, kako se je neka kmečka mati na znamenitem črnemeljskem zborovanju aktivistk Osvobodilne fronte v januarju leta 1945. dvignila in preprosto začela govoriti: »Naj vam povem tudi jaz, kako je bilo z menoj. Ze takoj v letu 1941. je moj sin pozno proti večeru nekam izginil. Nisem ga hotela sprejeti, sin, kam hodiš tako pozno, ni dobro hoditi ven zdej, kot tuji vladajo pri nas. Molčala sem, moje materino srce pa ni moglo mirovati. Sla sem bosa za njim. Videla sem ga, kako se je že izven vasi sestal z nekim drugim fantom iz vasi in malo pozneje se jima je pridružil še nekdo. Malo so se pogovorili, potem sta druga dva odšla, jaz pa sem jo ubrala za svojim sinom. Kam jo neki maha? Ni lepo, da vohunim za njim, toda mati je mati in njeno srce mora vedeti, ali hodi sin po pravih poteh. Zavil je v gozd, se vzpenjal višje proti čerem, kjer mi je skoraj izginil izpred oči. Toda pospešila sem korake in sem ga spet ugodala. Ustavil se je ob jami, ki sem jo poznala tudi jaz še iz mladih let, ko smo se otroci tam igrali. Gledam, gledam, fant sede, potem pa mi izginje izpred oči. Najprej sem videla, kako izginilo njegovo spodnje telo, kmalu zatem je izginila tudi njegova glava. Stopim za njim. Zavesetilo se mi je v glavi. Fant ima tam nekaj skritega. Prav gotovo. Grem prav do čeri, v svetlem prepičanju, da ravnam prav. Materino srce mora vedeti, kaj skriva njen sin. Ležem ob jami na truh in kaj vidim! Spodaj, prav malo niže od mene, je bil moj sin in v rokah je imel puško. Puško! In poleg sta ležala še dve puški. Moj bog, kako sem se prestrašila. Za koga rabi puško? Fant je bil od nekdanj miren in tih, nobenega prepira ni vodil z nikomer. Le kje je dobil puško? Takrat se mi je zavesetilo. Za koga boš rabil puško kakor za tistega, ki ti je zasedel vas, ki je začel krasti in divjati po vasi, ki nam je ukradel zemljo, ki se je po sili naselil pri nas? Za koga drugače kakor za prokleto pripenčence? Takrat, povem po pravici, sem bila ponosna in, verjemite, srečna. Takrat sem vedela, da je moj sin možat, človek, ne pa šlapa. Istočasno pa sem se strašno bala, kaj bo z njim. Brž sem se umaknila in bosa stekla proti vasi. Ne izdam mu, da vem za njegovo skrivnost, pa tudi nihče drugi na svetu je ne bo izvedel, tudi moj mož, fantov oče, ne bo izvedel zanj. Saj če sin še meni ni hotel zaupati, je že vedel, zakaj tako dela, saj je bil drugače pošten sin in mi je vse zaupal ter se vedno posvetoval z menoj. To pa so stvari, o katerih je treba molčati. In molčala sem tako dolgo, dokler ni sam prišel k meni in mi povedal. Vidiš mati, tako in tako je, treba je zaneti tudi v naši vasi upor, ženske morate delati z nami. Takrat sem mu povedala, da sem ga videla v jami

s puškami, pa se je silno prestrašil. Kako tudi ne, saj bi za njim šel lahko kdo drugi in ne jaz.«

Skoda, da se ne spominjam imena te matere. Treba bi bilo na ves glas povedati njeno ime, tako kakor slavijo svoje matere sovjetski ljudje.

In poznam še drugo mater. Konec leta 1941. je bilo, ko smo v Kostanjevici na Dolenjskem začeli zbirati zavezne ljudi na sestanke. Tam je takrat živela učiteljica Francka Zupančičeva, mati dveh otrok. Njenega moža takrat ni bilo doma, bil je menda v ujetništvu. Razumela nas je, pomagala nam je, zlasti ker je bila že v stari Jugoslaviji napredna. Pa vendar, takrat je bila še bolj plaša. Zgodilo se je na primer, da so ponoči fašisti razsvetljevali njeno hišo z reflektorji, morda niso nameravali ravno njene hiše osveteliti, njo pa je to tako prestrašilo, da nam je povedala, da mora nekaj časa prenehati z delom. Pozneje so jo kot učiteljico prestavili na Hinje. Takrat smo zvedeli, da pogumno in vztrajno dela, kjer je imela zelo težavno stališče, saj je bil tamkajšnji kaplan znameniti zločinec Kern, ki ga je pozneje naše sodišče obsodilo na smrt. Zopet so jo prestavili, to pot na Bevkne na Barju. To je bilo leta 1942. in od tam je hodila večkrat v Ljubljano k nam. Hlastno je slikala za literaturo Osvobodilne fronte in jo vedno odnašala v svoji obleki. Pravila je, da so jo že tudi preiskali, pa nje da to nič ne gane. Takoj smo videli, da nam je v tem času ojeknela. Na Bevkah je postala prava junakinja. Še svoje otroke je vpregla v delo. Držala je zvezo preko Ljubljanske iz Ljubljane v Dolomite, kjer se je takrat zadrževal Serčevje bataljon in kjer so se takrat zadrževali tudi naši voditelji. Ponoči je vodila borec in aktiviste čez Ljubljano, vodila partijske sestanke, sestanke žena in mladine. Hkrati je prikovala iz usnja gojzorce za borec. Pri tem delu so jo tudi dobili. In pomislite, mirno je odšla z njimi in ko so naperili puške vanjo — najprej v kolena, potem vedno višje, da so jo mučili prav počasi in okrutno — jim je gledala mirno v obraz in zavpila, že ko je imela zrna v kolenu: »Vi, navadni vojaki, boste nekoč spregledali. Vam, fašisti, pa ni rešitve. Kar streljajte! In to je bilo že leta 1942., ko je drvela nemška drhal proti vzhodu, ko so pri nas začeli streljati talce, ko so pri nas začeli požigati, ko so začeli seliti na tisoče in tisoče ljudi.

Na letošnje svečano proslavo osmega marca je prišla iz okolice Gornjega grada sivolasa, priletna mati. Pri večerji sem sedela poleg nje. In pravila mi je, kako je bilo v internaciji: »Saj mi ne boste verjeli, da je bilo res tako.« In pogledala me je nejevoljno, češ kaj bi ti pravila, saj je tako neverjetno grozno vse skupaj, da človek, ki tega ni doživel, nikakor ne more verjeti. Pa sem seveda verjela, kako ne bi. »Ko so nas gnali na delo — hodili smo tja in nazaj po tri ure — smo šli čez planjavo, ki je bila vsa bela od človeških kosti. Vi mi prav gotovo ne verjamete,« je skoraj brezupno dejala. »In čudim se, da še živim, če se spomnim, kako so nas oblivali gole z mrzlo vodo, potem ko so nas poprej parili v prostoru, kjer je bilo tako strahotno vroče, da je teklo od nas. Potem so nas postavili na cement in nas polivali z mrzlo vodo.« Napeto sem poslušala dalje. »Od tri sto, ki so nas skupno odgnali iz naših treh vasi, nas je ostalo samo 56. Ali mi verjamete?«

»Kako to, da ste ostali živi vi, mama?«

Takrat je kar oživila.

»Veste zakaj, jaz nisem hotela tam poginiti. Enkrat, ko so me gnali spel na delo in sem imela noge do krvi ožuljene in opraskane, sem se kar seveda. Ostala bi tam sredi belih kosti, lopnili bi še s kolom po moji glavi in ostala bi tam. Jaz pa nisem hotela. Dvignila sem se, sam bog ve, kje sem dobila to moč in sem šla. Ne, od nemške paice pa ne bom storila smrti, sem rekla pri sebi in sem šla. In ko sem videla, kako umirajo, sem si rekla: nekdo mora od nas ostati, nekdo mora povedati, kaj se počeli z nami, tega je toliko, da se bo potopilo v morju gorja. Nekdo mora poskrbeti za masčevanje in kazen. In tako sem ostala. Vidite, zdaj sem se že popravila,« je končala.

To je povedala mati iz okolice Gornjega grada, ki je imela svoje sinove v partizanih že leta 1942. in ki so ji že istega leta popadali v bojih z nemškimi osvajalci.

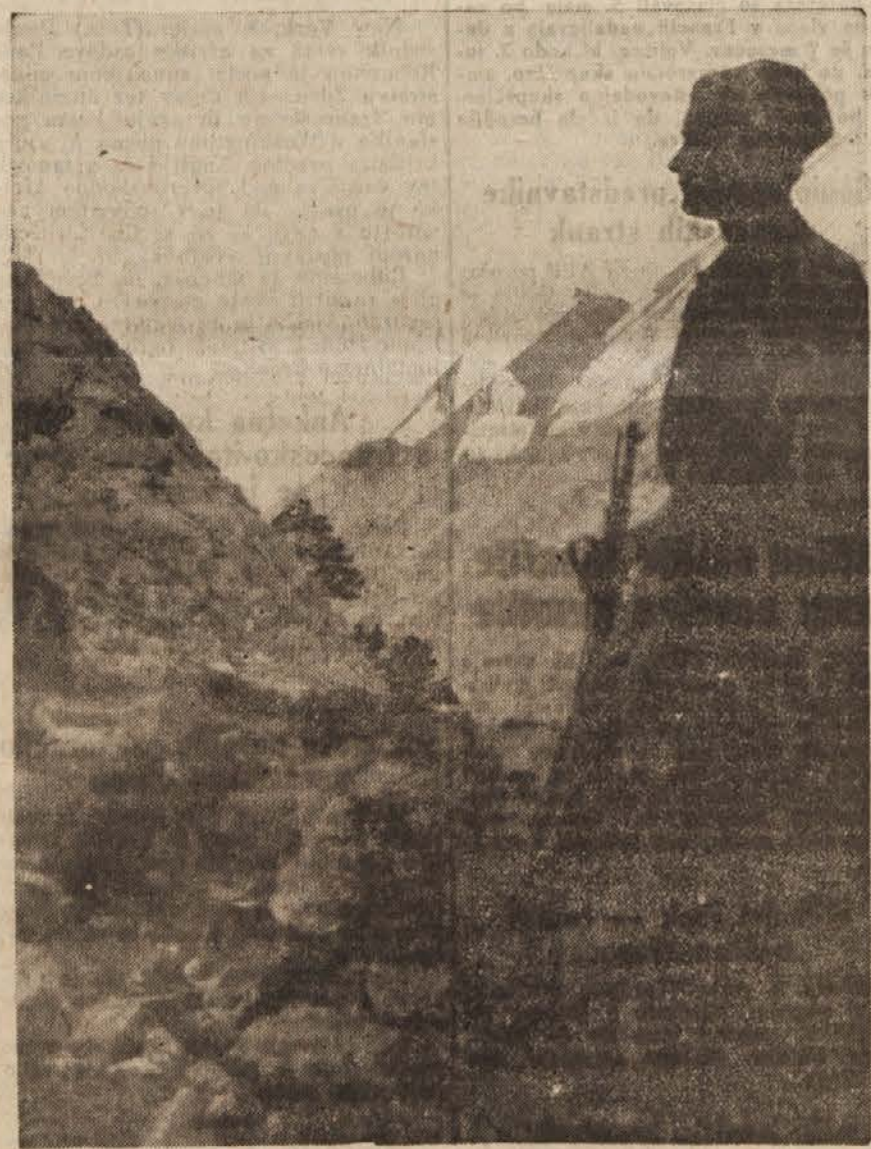
In poznam še eno mater, to je moja mati. Leta 1941., ko je tovariš s tehniške nosil k nam Slovenskega poročevalca, da ga razpečamo naprej, mi je rekla: »Bolje bo, da te stvari spraviš drugače. Jaz pa bi ti takole zavila, kadar nosiš po ulicah.« In ko sem se vračala domov s prazno torbo, mi je prinesla kosilo na mizo tako nekako drugače kakor ponavadi. Kakor človeku, ki je prišel od trdega dela ali podobno. To me je ganilo in ko sem hotela pomagati pospraviti posodo, me je odrinila: »To bom pa že jaz, da boš ti imela več časa za Osvobodilno fronto.«

Leta 1942. mi je rekla: »Ti pobiraš prispevke za Osvobodilno fronto. Jaz bom tudi mesečno dajala.« Čez mesec dni je rekla: »Jaz bom tudi kaj delala za Osvobodilno fronto.« In smo jo vpregli v delo. Nosila je ponarejene propustnice tistim, ki so odhajali v partizane. Nekega dne se je vrnila nekam vzhodno domov. »No, kaj si doživela?« sem jo vprašala. »Prentental sem detektiva,« mi je živo in s ponosom odgovorila. V torbici sem imela tri propustnice, nisem jih še oddala na javki, pa sem videla, da vse ljudi pred menoj preiskujejo in brskajo po torbicih ženskam. Ustavila sem se malo pred detektivom, zvedavo gledala, kaj počne, vzela iz torbice robc in prav počasi sem si obrisala potno čelo. Ves čas pa sem gledala na njegove roke in prav neumno sem se obnašala. Takrat se je obrnil k meni, pa je kar zamahnil z roko in šel naprej.

Iz zapora, tik pred smrtjo, mi je pisala: »Ponosna sem na vas tri, upam, da se tudi moji ostali otroci dobro drže.«

Jožica Ogrizek.

Zima Vrščak.

V goratih kraških predelih severne Dalmacije se je dolgo bil težak boj z močnimi sovražnimi silami. Sleherni borec je moral vsak hip biti v največji budnosti.

Moji spomini na zadnje dni v Begunjah

4. maj 1945 bo vsem, ki so ga dočakali v Begunjah, ostal vse življenje neizbrisno v spominu. Te dni, ko obhajamo prvo obletnico, pa mi s posebno jasnostjo stopajo pred oči vsi dogodki poslednjih dni v Begunjah.

V 16. »belegu« sem delila usodo s 120 tovarišicami. Preden sem prišla v Begunje, sem mislila, da vem, kaj so Begunje, saj se je mnogo govorilo o grozotah, ki so jih morali tam prestajati naši ljudje. Neposredno doživljaj Begunje pa je bilo vendarle drugače.

Begunje, to je bil kraj trpljenja mnogih zavednih slovenskih ljudi, kraj ponižanja svobodnega človeka na stopnjo zemerljane živali, kraj borbe z ušmi, umazanostjo in tisoč drugimi majhnimi nadlogami, a obenem je bil to kraj neizčrpne vere slovenskega človeka v dokončno osvoboditev. Kot pod ogromnim kupom pepela gorja, ki je tlačil bedna človeška srca, je telo prav toliko neugasljivih isker žive vere v nepremagljivost narodno-osvobodilnega pokreta.

Kot v tako temnih nočeh veš, kdaj se blizu jutro, tako smo tudi v Begunjah že dalj časa slutile, da se bo

vsak čas zdanilo. Vendar smo se v tem pričakovanju prečestokrat vpraševale: bomo li dočakale dan svobode? — Nekako od Velike noči dalje je vsa jetnišnica nestrujno pričakovala velikega dogodka. Bala smo se in ugibale, kakšna bo borba za našo osvoboditev. V jetnišnici so švabski stražarji pripravljali vse za slučaj napada. Na okna so nastavili težke strojnice. Naduto so se ječarji bahali, da se lahko ubranijo polletnemu obleganju.

Prvega maja nas je prebudilo razburjeno tekanje po hodnikih. »Partizani so nekje v bližini,« je šla vest od celice do celice. Telefonske drogove okrog jetnišnice so podžagali. Šef kuhinje je v popačenj slovensčini zagrozil, da se bodo Nemci za to masčevali nad jetniki. Naša negotovost se je stopnjevala, a tlažile so nas besede Vrhovškega in molaže iz Morav, ki je bila prepričana, da najbrže ne bodo imeli več časa. Nekaj radostnega je zavladalo med nami. V bližini so partizani, naši rešitelji, in vsak hip smo pričakovale, da se bo od kod oglasil kakšen strel in naznanil pričetek napada.

Tako je napočil 3. maj. Tudi tega dne smo preko stalne tajne zveze doble »Poročevalca«. Bile smo ga silno vesele. V njem je pisalo, da prodira naša junaška JA in zavezniška Rdeča armada, še bolj pa nas je razveselila vest, da partizani stavljajo pogoje za predajo jetnišnice. Do 9. ure zvečer mora vsi v jetnišnici bela zastava, sicer bo napad, so poročali; Fischerja, šefa žendarske kuhinje, in še enega gestapovca, da so ujeli in odpeljali kot talca. — Ko smo šle od dela v celico, že je bil za nami kriminalni sekretar Brandl. Danes je bil njegov, nekdanj tako gospodovalen glas, preplašeno mehke. Palice, katero je imel stalno v rokah in bičal z njo svoje škornje in včasih tudi jetnike, ta večer ni imel. Trdil se je, da bi dal svojim besedam strog poudarek. »Morda pride to noč do streljanja. Vsaka, ki se prikaže na oknu, bo ustreljena!« Po njegovih besedah smo vedele, da je stanje resno. Oblekle smo se in pričakovale, kaj bo.

Noč je bila vznemirljivo mirna in tiha. Ob petih zjutraj je odprla vrata surova ječarka Anžičeva in zavpila: »Auf!« Bile smo razočarane. Smo se mar motile? Ko smo stopile v kuhinjo, so orožniki begali brezglavo vanj in tja. »Vidiš,« je modrovala Vrhovškova mama, »kako hitijo. Podali se bodo! Saj se morajo!«

Ko sem stopila ob 13.45 k oknu, sem videla neka dekleta iz vasi, ki so nam veselo mahala in pripovedovala, da so se švabi podali in da pridejo partizani čez četrt ure v jetnišnico. Skočila sem od okna. »Tovarišice, rešene smo!« sem zavpila. »Čez četrt ure bodo tu!«

Ko sem prišla v kuhinjo, sem videla, kako so orožniki odlagali opaske in sploh vse orožje in se sami postrojili na hodniku. Tedaj so se odprla vrata jetnišnice in vstopili so naši rešitelji — partizani. Skozi okno nisem mogla nikogar spoznati. Strmelam sem kot v privid pred seboj. Partizanov je prišlo kakšnih dvajset. Zivahni klici so odmevali od mrkih jetniških zidov, ki so v poslednjih starih letih bili priča iznemernega gorja mnogih slovenskih ljudi. Kar nenadoma se je znašel pred mano polit-komisar Kokrškega odreda, Andrej Bohinc. »Andrej!« sem zavpila, močno sem ga obšla in poljubila.

Koliko življenj je rešil junaški pogovig majhne čete Kokrškega odreda v begunjski jetnišnici! Z drznim nastopom, stavljenim ultimatom takrat, ko so bili še vsi sosedni kraji polni hitlerjevskih hord, so nam junaški partizani dali tako težko pričakovano svobodo.

OB SEDEMESEDETLETNICI ROJSTVA IVANA CANKARJA

IVAN CANKAR IN NJEGOVA DOBA

Boris Zihel:

Jutri bo minilo 70 let, kar se je na Vrhniki rodil Ivan Cankar. Ob tej priložnosti pričujemo o predodu dve poglavji iz študije, ki jo je Boris Zihel napisal kot predgovor k srbski izdaji treh Cankarjevih dram. Knjiga je izšla v Beogradu pri založbi »Kultura«.

Namen umetnikov je bil od nekdaj, je, ter ostane, da natrati tako rekoč ogledalo drži: kaže čednosti, nje prave črte, sramoti nje pravo obličje, stoletju in telesu časa odtis njega prave podobe.

Te besede Shakespearijevega Hamleta je Cankar postavil kot moto svoji drami »Hlapci«, kot svoj estetski princip, ki se je po njem ravnal, ko je ustvarjal svoje realistične drame »Jakob Ruda«, »Za narodov blagor«, »Kralj na Betajnovi« in »Hlapci«.

V teh dramah je podal Ivan Cankar podobo in odtis slovenske resničnosti v zadnjih treh desetletjih pred prvo svetovno vojno, resničnosti majhnega, politično, kulturno in ekonomsko zatiranega naroda, na oni etapi mednarodnega družbenega dogajanja, ki ga označuje mo z besedo imperializem.

I.

V času, ko so socialna in nacionalna nasprotja pretresala temelje mnogonacionalne fevdalno-kapitalistične Avstro-Ogrske, sta si lastili monopol nad trgovanjem z narodno usodo dve politični grupaciji: liberalci in klerikalci.

Med tem, ko sta dva tabora slovenske reakcije, klerikalci in liberalci, vodila na plečih izkoriščanega ljudstva breznačelno borbo in tekmovala v prodajanju slovenskih nacionalnih interesov, je poganjala iz vrst propadlih kmetov in uničenih meštanskih srednjih slojev nova družbena sila, ki se je koncentrirala v večjih industrijskih središčih, v Trstu, Trzinu, Mariboru, Jesenju, v premogetniškem trikotu Trbovlje-Zagorje-Hrastnik, se osvobajala ideološke zapuščine preteklosti in se spreminjala v vedno bolj odločilen faktor slovenske nacionalne politike. Porajal se je in rasel slovenski delavski razred, nastajale so prve sindikalne organizacije slovenskega proletariata, pojavile so se njegove prve politične organizacije.

Med onimi redkimi slovenskimi ljudmi, ki so že tedaj slutili, da predstavlja delavski razred novo družbeno stvarnost, ki nosi v sebi negacijo sramotne slovenske sodobne stvarnosti in njenih nosilcev, je v prvi vrsti izstopal Ivan Cankar.

II.

V provincialnih mestih Slovenije blede, brezosebni liberalizem in njegovi korumpirani nosilci; na vasi bojeviti klerikalizem, ki brez rezerve služi vladajoči avstrijski reakciji, sovražno vsakega napredka in gospodar »slovenske kmečke duše«, dočim se v daljavi že slišijo koraki tistih borbenih sil napredka, ki jim je — kakor povsod tako tudi v slovenskem narodu — usojeno, da odigrata najčistnejšo vlogo v njegovi nacionalni zgodovini — to je osnovno gradivo Cankarjevega umetniškega ustvarjanja, to napolnjuje s svojo problematiko njegova najboljša dela.

Mnogo so pisali in diskutirali o tem, kakšni literarni smeri pripada Cankar; tako so se našli tudi ljudje, ki so označevali »cankarjanstvo« kot posebno literarno smer. Formalne strani Cankarjevega umetniškega ustvarjanja v resnici ne moremo ločiti od njegove vsebinske strani.

Skupno z Otonom Zupančičem in z dvojico zgodaj umrlih pesnikov, Dragotinom Kettejem in Josipom Murnom-Aleksandrovim, je Ivan Cankar sestavljaj skupino literarnih ustvarjalcev, ki se je ostro omejevala od plitvega naturalizma predhodne generacije slovenskih liberalnih literatov in ki zanjo slovenski literarni zgodovinarji uporabljajo naziv »slovenska moderna«.

Zanikajoč sramotno slovensko resničnost, podajajo Ivan Cankar in trije njegovi tovariši v svojih delih nekatere note novega romantizma. Toda, dočim je na zapadu tako imenovana neoromantika, ki je zamenjala naturalizem in pomenila poglabljanje dekadence, beg pred novo, na zapadu tedaj že popolnoma konkretno družbeno realnostjo pred delavskim razredom in njegovim zgodovinskim poslanstvom — so imele note novega romantizma v delih teh slovenskih pisateljev v glavnem drugačen pomen in vsebino.

Nova romantika je tu predstavljala »beg« pred sodobno resničnostjo in celo tudi »beg v kraljestvo sanj«.

Le da ta »beg« ni pomenil istega kar pri neoromantikah na zapadu: resignacijo, pomirjenje z gnilo družbeno stvarnostjo imperializma, ne toliko beg pred to stvarnostjo kolikor pred revolucionarnimi družbenimi spremembami, to se pravi, v prvi vrsti pred novo družbeno stvarnostjo, porajajočo se v borbi proletariata in ostalih slojev delovnega ljudstva. »Beg v kraljestvo sanj« je tukaj pomenil slutnje boljše bodočnosti; konkretno je slovenska neoromantika vsebovala po eni strani neizpolnjene nacionalne težnje — kar jo je približevalo motivom borbenih romantikov iz prve polovice devetnajstega stoletja, a po drugi strani — spoznanje, da je uresničenje teh teženj neločljivo povezano z zmago tistih novih socialnih sil, ki so tedaj v velikem svetu odločno krčile sebi in vsemu človeštvu pot k višjim, naprednejšim oblikam družbenega življenja — kar jo je približevalo romantizmom notam in delom M. Gorkega. Torej konkretna družbena vloga Cankarjeve ali Zupančičeve poezije ni nikdar obstajala v usipavanju družbene zavesti množic, v paraliziranju njihove borbene volje, kot je bil to primer z

zapadno neoromantiko in njenimi ekspressionističnimi nasledniki, ampak nasprotno v prebujanju zavesti ljudskih množic, v slutnji tistega, kar je v konkretni slovenski stvarnosti videti sicer res še neznatno in brezpomembno, toda se mora neizogibno spremeniti v naraslo reko, ki bo odplavila s poti trohno bo in sramoto. To dejstvo nam potrjuje odnos slovenskih ljudskih množic do ustvarjanja pesnikov tako imenovane slovenske »moderne«, predvsem do Cankarja in Zupančiča. Ta odnos se je zlasti močno manifestiral v letih narodno-osvobodilne borbe 1941-45, ko so slovenski partizani odhajali v borbo s Cankarjevimi izreki in Zupančičevimi stihii na ustnicah.

Toda Cankar nima niti v svojih simbolčnih slikah niti v tistih, ki so najmočnejše in najznačilnejše, ničesar skupnega s formalistično dekadenco; motive za te slike dobiva v bogati zakladnici (o kateri je govoril tudi Gorki, ko je poudaril njen pomen za socialistični realizem), namreč: v folklori, legendah, narodnih pripovedkah in pesmih. Njegove personifikacije tistih družbenih činiteljev in tendenc, ki v njih končno zmago veruje, so liki junakov, ki jih je ustvarila ljudska domišljija v stoletjih tlačenja in ki še danes žive v ljudstvu: Kurent, staroslovanski bog veselja, Peter Klepec in kralj Matjaž, personifikacija osvobodilnih težnj slovenskega kmeta, Lepa Vida, simbol neutešnega hrepenenja v slovenski narodni pesni.

Povsem razumljivo je, da je uradna literarna zgodovina v stari Jugoslaviji zlasti poudarjala novoromantične elemente v delih Cankarja in ostalih pesnikov »moderne«. To poudarjanje je težilo za mumificiranjem Cankarja, prizadevalo si je spremeniti ga v pravega dekadenta, ki je v resnici daleč od ljudstva in njegovih teženj, ali čisto preprosto — v pisatelja klerikalne reakcije. Toda takrat kot danes so jih pobijala ta dela sama: novoromantični momenti Cankarja, Zupančiča in drugih niso imeli ničesar skupnega z brezvebinskim in reakcionarnim neoromantičnim formalizmom na zapadu.

Zavračajoč novoromantični formalizem, so slovenski pesniki »moderne« sprejeli z obema rokama že takoj v začetku vsebine sodobnega literarnega ustvarjanja Rusije: ruski realizem in nacionalno-osvobodilno romantiko ukrajinske poezije.

Po logiki preraščanja prve etape revolucionarne spremembe družbe v njegovo drugo etapo — buržoazno-demokratske revolucije v socialistično revolucijo — je prerasel v Rusiji kritični realizem v socialistični realizem; realizem Gogolja, Tolstaja, Čehova v realizem Gorkega in Serafimoviča. Proces tega preraščanja v višji tip realističnega ustvarjanja je nedvomno mnogo bolj vplival na Cankarjevo ustvarjanje kot proces nastajanja vseh in vsakršnih novih »izmov« na zapadu.

V članku o realizmu Ivana Cankarja, ki sem ga objavil 1939. leta pod psevdonimom A. Poljanec (»Naša stvarnost«, april 1939; »Sodobnost«, 1939, št. 12), sem pokazal na popolnoma originalno prepletanje realizma s simbolizmom, ki sem ga odkril pri pisateljih in pesnikih slovenske »moderne«, a predvsem pri Cankarju, ki je edini od četvorice predstavnikov tako imenovane »moderne« pisal v prozi.

To prepletanje realizma in simbolizma se najlepše odraža v »Hlapcu Jernejcu«. Znani slovenski literarni zgodovinar Ivan Prijatelj je o tem delu napisal: »Ta umotvor nima svojega težišča v realnem romanu hlapca od župana do cesarja, ki tako ugaja našim kratkovidnim kritikom, ampak v alegorični višini, v harmoniji sfer, ki pojo o času, ko bo delavec dobil svoje od svojega dela, o času, ki nam je tako otop-

livo blizu...« A čeprav je Cankar v »Hlapcu Jernejcu« simboliziral borbo delovnega ljudstva, ni niti tukaj preprosto skonstruiral motiva v svoji glavi, ampak ga je poiskal v realnem življenju. V dobi okrog 1907. leta, ko so delovne množice Avstrije pod vplivom ruske revolucije iz 1905. leta vzvalovile v borbi za splošno pravico do glasovanja in zakonsko zavarovanje delavstva in delovnega kmetstva, je Cankar poiskal motiv v tragedijah, ki jih je na vasi resnično povzročalo prodiranje kapitalističnega načina življenja in mišljenja v patriarhalne odnose med gospodarji in hlapci.

Višek Cankarjevega literarnega ustvarjanja predstavljajo njegova realistična dela, predvsem njegove realistične drame, v katerih se Cankar, izhajajoč iz ibsenovskega realizma, približuje realizmu Gorkega.

Ivan Cankar po fotografiji z dne 17. novembra 1915.

Junaki Cankarjevih realističnih dram so vsi po vrsti inteligentni naprednega čustvovanja, ki se duše v gnili atmosferi slovenske stvarnosti; zdaj vzplamtajo v brezmočnem protestu zdaj padajo v resignacijo in se zapirajo vase ali tragično izginjajo, a zdaj zopet slutijo porajanje netesa novega, kar bo slovenskemu narodu utrla pot v svetlejšo bodočnost.

Brez dvoma je Cankar v vseh teh slikah, Maksih Krncih in Jermanih podal tudi svoja lastna, osebna omahovanja, minute obupa in resignacije in zopet vere v osvobodilno poslanstvo delovnega ljudstva.

Vse te figure se podobno kot Cankar dvigajo iz množice klasično očitanih tipov povprečne slovenske inteligence tiste dobe: pokvarjenih literatov, žurnalistov in juristov, vsakovrstnih Stebele, Siratek in Kadivcev iz drame »Za narodov blagor«, liberalnih prozaikov in samozadovoljnih gurmanov, vsakovrstnih Bernotov iz »Kralja na Betajnovi« in lahkomiselnih učiteljev, političnih kameleonov, raznih Kumarjev in šolskih upraviteljev iz »Hlapcev«, dobrodušno poštenih cerkovnikov, kot je Hvastja v »Hlapcih«, in podobno. Dvigajo se iz množice povprečnih tipov, se postavljajo po robu vsem mogočim predstavnikom reakcije, ekonomskega, političnega in duhovnega nasilja nieszhejanskemu nadčloveku, kralju na Betajnovi Kantorju in koroščekemu duhovniku, župniku iz »Hlapcev«.

Z vzporejanjem treh dram »Za narodov blagor«, »Kralja na Betajnovi« in »Hlapcev«, ki v njih Cankar podaja umetniško dovršene tipe tedanje slovenske stvarnosti, lahko ugotovimo ne le kronološko zaporednost, ampak predvsem umetniško stopnjevanje, vse globlje Cankarjevo prodiranje v družbeno stvarnost.

V komediji »Za narodov blagor«, ki je izšla 1901. leta, podaja Cankar v prvi vrsti politično satiro proti breznačelni borbi med posameznimi slovenskimi reakcionarnimi klikami in proti pokvarjenosti tiskar; zasmehuje larpularizem uradne poezije. Tu Cankar še spregleduje socialno razredno pogojenost nastajanja in izginjanja političnih grupacij, oblikovanja osnovnih političnih taborov v Sloveniji; kot motiv jemlje sicer resničen, a vendar ne tipičen, ampak popolnoma slučajen in kratkotrajen, prehodni prelom v enem izmed osnovnih slovenskih političnih taborov. Protest šolke ostane protest osamljenega inteligenta-demokrata in zato zveni demonstracija množice v zadnjem dejanju bolj kot predvidevanje netesa, kar bo prišlo, kar je po štiridesetih letih v resnici tudi prišlo in o čemer »pravko« Mrmolja ni mislil, da je mogoče v našem ponižnem, pobožnem ljudstvu in proti čemer bi hotel Gvozdko koncentrirati vse reakcionarne sile.

Ko je pisal svojemu prijatelju, pisatelju Alojziju Kraigherju, o načrtu drame, je Cankar 18. avgusta 1900 tako označil motiv te drame: »Predno se bom

lotil te stvari, bom odšel za nekaj časa v domovino na Dolenjsko in Notranjsko. Napisati hočem kmetško dramo; ta žalostni, vsesplošni bankrot našega ljudstva, zlasti po dolenjskih vaseh, je nekaj tragičnega: vrši se počasi in komaj opazno, pa je zato toliko bolj pretresljiv. In malokdo vidi, koliko dramatičnega je v tem propadanju.«

V Kantorju je Cankar genialno podal utelešenje procesa prvobitne akumulacije, ki se je v tej dobi vršila na račun delovnih kmetov, ki so propadali; prikazal je zakasneli proces v solzah, krvi in zločinah nastajajočega novega izkoriščevalskega razreda v slovenski družbi, ki je kasneje, prežet z duhom nieszhejanskega nadčloveka in krepko povezan s političnim klerikalizmom, ustvarjal s svojim bistvom in težnjami pogoje za koroščekski klerofašizem, to politično orodje nasilja nad ljudskimi množicami, tega nosilca brezprimerne izdajstva nad narodom in domovino. »Vi duše, jaz telesa!« — ta kantorska parola zveze med vsemogočo slovensko buržoazno reakcijo in političnim klerikalizmom se je končno uresničila v letih narodno osvobodilne vojne; v Rupnikovem, dražinovsko-klerikalnem »slovenskem domobranstvu«.

»Kralj na Betajnovi«, objavljen 1902. leta, je brez dvoma najbolj dovršena Cankarjeva realistična drama. V njej jasno prodirajo na dan razredna nasprotja na vasi, objektivni cilji klerikalne ekonomske politike na vasi, prehod liberalnih vaskih izkoriščevalcev na pozicije klerikalizma, nezadržno — kljub klerikalnemu združništvu — propadanje slovenske vasi, ustvarjanje dveh osnovnih razredov kapitalizma, razpadanje drobnega kmečkega proizvajalca v ogromno množico sproletariziranih siromakov in najemniških delavcev — z ene strani — in peščico vaskih bogatinov, oderuhov in podjetnikov — z druge strani.

Moralni nazori Kantorja vsebujejo osnovne elemente fašistične morale... Maks Krnec, deklarirani inteligent z neizoblikovanimi socialno-revolucionarnimi nazori, organizator vaskih siromakov in delavcev, pogine pod roko nasilneža in izkoriščevalca.

Veliki uspehi, ki jih je dosegla klerikalna reakcija v letih 1907-10 v ekonomskem in duhovnem zasluževanju slovenskih kmečkih množic, povzročajo nekatere umike in resignacijo v drami »Hlapci«, napisani 1910. leta. »Kar je ostalo, je bila smrdljiva drhal. In mi smo vnuki svojih dedov... Nova resnica je obsenčila svet, izkušen človek mi jo je razložil: hlapci, da boš napojen in nasiten, ter nič ne izprašaj, kdo ti je gospodar in kdo ti ukazuje! Hlapci, ki so se radovoljno prodali, pa so bolj goreči od gospodarja samega. Hlapci, za hlapce rojeni, za hlapce vzgojeni, ustvarjeni za hlapčevanje! Gospodar se menja, bič pa ostane in bo ostal na vekoma, zato, ker je hrbet skriviljen, biča vaje in željan!«

Jerman, ki izgovarja te globoke pesimistične besede, na koncu skrušen zapuščka borbo. Sredstva, ki z njimi župnik izsiljuje njegovo kapitulacijo, so tipično klerikalna, prikazana z mojstrstvom velikega realista.

Nasproti Jermanu, inteligentu in individualistu, ki zapuščka bojišče, čeprav sluti nove moči, ki stopajo na pozornico, pripravljene prevzeti usodo dežele v svoje roke, je Cankar še v svojem prvem predavanju tržaškim delavcem v letu 1907 očitel resnični lik borca za ljudske pravice: »Ni še dolgo tega, kar sem spoznal človeka, ki živi med delavci že petnajst let. Ko je prišel mednje, so ljudje pljuvali nani. Gospod župnik sam se je toliko ponižal, da mu je pljunil v usta — stran, brezvevec, antikrist! — Ko je začel delavce poučevati, da jih je najprej šele privedel do spoznanja krivice, katere sužnji so, sam ni dobil prostora v celem kraju, skrivati se je moral s svojimi prijatelji o mraku na kakem travniku ali na polju. Kamor se je prikladal, se je prikladal brž tudi par žandarjev. In ni se zgodilo redkokdaj, da je premišljeval o svojem kulturnem, delu med štirimi stenami, ter živel na državne stroške. Tudi se je pripetilo, da je moral na skrivaj pobegniti iz domovine v svobodno čvico — seveda se je čez par mesecev povrnil ter nadaljeval svoje delo.« Spriču uspehov dela tega borca za družbeni napredok vzklila Cankar: »Spoznal sem, kod vodi in kam drži edina pot do rešitve ljudstva iz tlačenja, do rešitve kulture iz današnjega bankrota, do rešitve kulturnih delavcev in sramotne brezposelnosti, iz zaničevanja in ponižanja! Edina pot je boj ljudstva, brezobziren boj, dokler ne pade poslednja barikada, dokler ni dosežen poslednji cilj! Boj za popolno socialno in politično osvobodjenje, za kaj brez socialne in politične svobode je nemogoča kulturna svoboda.« — Iste- ga leta 1910, ko je izdal svojo dramo »Hlapci«, bodri Cankar v odgovoru svojim kritikom v »Beli krizantemi« Jermane in Kečurje, slovenske inteligente, ki se utapljajo v resignaciji in dezertirajo z bojišča ali celo iz življenja samega: »Prijatelj, poglej globlje! Ali ne vidiš, odkod so te nove moči? Življenje se prebija v nižinah, ki so spale.«

III.

Vera v življenjsko moč ljudstva, v zgodovinsko poslanstvo delavskega razreda v slovenskem narodu veje skozi vse Cankarjeva realistična dela. Celotrenutkih težkih duševnih kriz, ko se je znašel umetnikov genij skupaj z njegovim ljudstvom v navidez brezizhodnih situacijah — takih pa je bilo pri Slovencih žal razmeroma mnogo — Cankar zmaga nad religioznim mysticizmom in brezupnim pesimizmom ter zopet najde pozitivni, optimistični odnos do vprašanja prihodnosti dežele in ljud-

stva. Tako je bilo v letih vsesplošnega obskurizma, po volivni zmagi klerikalcev v letu 1907 in v letih prve svetovne vojne, ko se je zdelo, da bo slovenski narod izginil v hudourniku imperialističnega konflikta.

»Narod si bo pisal sodbo sam! Ne frak mu je ne bo in ne talar!« govori Cankar skozi usta svojega junaka Jermana v »Hlapcih«. Priznavajoč sicer svojo slabost, slabost razočaranega individualista, govori Jerman vendar v petem dejanju kovaču Kalandru: »... daj mi roko! Za dve moji! Ta roka bo kovala svet. — Ne, jaz ne bom nič več zboroval. Vi, ki imate v srcu mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slonelo življenje...«

Cankar kot umetnik ni razumel pod kulturnim ustvarjanjem samo ozkega problema znanosti, literature in umetnosti. Zanj so to le zunanji izrazi notranje kulture, ki oklepa vse manifestacije človeškega življenja, od običajev do oblik organizacije dela. V že citiranem predavanju tržaškim delavcem z naslovom »Slovensko ljudstvo in slovenska kultura« je Cankar tako formuliral bistvo prave ljudske kulture: »Vse, kar so delali in kar so ustvarili, vse, za kar so trpeli in umrli naši delavci — od Trubarja in Dalmatina, od Matije Gubca in upornih kmetov — do Prešerna in Ketteja in do vseh tistih, ki trpe in delajo v sramoti polni sedanjosti — vse tisto bo nekoč svobodna last svobodnega ljudstva!«

Verujoč v ljudstvo, gleda Cankar v umetnosti eno izmed sredstev borbe za svobodo in preorenje ljudstva. Ko govori o svojih pesimističnih motivih, govori že v 1902. letu: »... pesimizem se rodi iz razmer; ko se razmere izpremenijo, se spremenijo tudi jaz. Morda pa tudi jaz sam prispevam nekoliko s svojim pesimizmom, s svojo satiro k njihovi spremembi.«

To misel je Cankar še bolj preciziral 1910. leta v »Beli krizantemi«. »Kajem mu (narodu — B. Z.), kako je majhen, kako je malodušen, kako tava brez volje in brez cilja; kajem mu glorio breznačelnosti, češčenje hinavščine, slavo laži zato, da se predrami, da spozna, kdo je in kje je ter da pogleda v prihodnost.« Svoji umetnosti postavlja Cankar popolnoma konkreten cilj: mobilizirati množice za borbo proti reakciji in izkoriščanju, prav to je tisto temeljno, kar popolnoma izpolnjuje nalogo literarnega dela z napredno tendenco.

Priznavajoč aktivno vlogo umetnosti v procesu sprememb družbenih razmer, je bil Cankar do konca zvest samemu sebi in je odločno stopil v »Areno življenja«: delavskemu pokretu je bil približal že v letih 1896-1900, stopil v socialno demokratsko stranko, delal v delavskih organizacijah, držal predavanja in mitinge pred zbranimi množicami delovnega ljudstva, kritiziral nacionalni nihilizem uradnih social-demokratskih voditeljev, opozarjal na avantgardno vlogo delavskega razreda v osvobodilni borbi slovenskega naroda. V knjigah o znanstvenem socializmu je našel potrdilo tistega, kar mu je že življenje samo govorilo.

Jalovo in nesmiselno delo bi bilo truditi se okrog »marksistične ortodoksne« Ivana Cankarja, eno pa je vendar neoporečno: od vseh aktivnih prištev slovenske socialne demokracije pred 1918. letom je Cankar najgloblje in najbolj pravilno razumel naloge delavskega gibanja v nacionalno zatirani deželi, ki je njen narod izpostavljen pod pogoji imperializma neprestani nevarnosti denacionalizacije in celo fizičnega iztrebljenja.

To dejstvo je najbolj zgovorno potrdila štiriletna narodno osvobodilna borba slovenskega ljudstva. Iz perspektive te borbe vstaja Cankar pred nami v vsej svoji veličini: Niz njegovih izrekov zveni danes kot prerokovanje.

V svojem govoru, ki ga je imel 12. aprila 1913 v Ljubljani, s katerim si je zaslužil obsedeno preganjanje in dolgoletno internacijo, je opozoril Cankar na potrebo ustvaritve neodvisne federativne republike jugoslovanskih narodov kot na edino možno rešitev jugoslovanskega vprašanja.

Pred koncem svojega življenja, junija 1918, je Cankar v predavanju »Slovenska kultura, vojna in delavstvo« tako formuliral vodilno vlogo delavskega razreda v slovenskem nacionalnem življenju: »Na plečih delavca-proletarca leži bodočnost slovenskega naroda, narodno-proletarca.« Ko je socialistični pravak Anton Kristan, poznejši minister v prvi koalicijski vladi kraljevine SHS, napadel Cankarjevo koncepcijo zveze delavcev, kmetov in napredne inteligence, mu je Cankar odgovoril: »Nič me ni more in ne sme očitati, da sem žil slovenski proletarijat, ker sem mu pripisal najvišje in najbolj častno mesto v tej odločilni borbi za osvoboditev naroda izpod tujeja jarma.«

Ivan Cankar je bil velik rodoljub. Svoje pojmovanje rodoljublja je izrazil v »Beli krizantemi« z besedami: »Resnično, domovina, nisem te ljubil kakor emrav otrok, ki se drži matere za krilo; tudi te nisem ljubil kakor solzomokskobni vzdihovalec, ki ti kadi v lice sladke dišave, da te skele, uboge oči; ljubil sem te s spoznanjem; videl sem te vso, v nadlogah in v grelih, v sramoti in v zmotah; v ponižanju in bridkosti; zato sem z žalostjo in s srdom v srcu ljubil tvojo oskrnjeno lepoto, ljubil jo stokrat globlje in stokrat višje od vseh tvojih trubadurjev! Moje delo je knjiga lubezni — odprti je domovina, da boš videla, kdo ti je pravičen sin!«

Ko je napočil čas odločilne osvobodilne borbe, so odšli tisoči in tisoči poštenih sinov slovenske zemlje v borbo za njeno svobodo, za lepoto življenja v njej. Ena najslavnejših slovenskih partizanskih brigad je nosila ime Ivana Cankarja...

D. Šostakovič in njegova leningrajska simfonija

(K nocojšnjemu koncertu v unionski dvorani)

Dimitrij Šostakovič je ena izmed osrednjih osebnosti sovjetskih glasbenih tvorcev, od svojega 19. leta, ko je za diplomsko nalogo kompozicijskega oddelka na leningrajskem konzervatoriju napisal svojo prvo simfonijo, do danes je ustvaril celotno vrsto pomembnih del različnih oblik in vsebin od filmske glasbe preko sonat in triov, baletov in oper do pomembnih simfonij, v katerih je zajel dogodke pravkar minulega obdobja Domovinske vojne.

Njegova skladateljska pot je bila zelo zanimiva. Že prva simfonija, ki je bila z velikim uspehom izvajana v vseh evropskih glasbenih centrih, izkazuje ogromno skladateljsko silo, svojstven glasbeni jezik in veliko sposobnost doživljanja najsubtilnejših, najbolj viharjih, najbolj človečanskih občutij. Zanimanje za njegova dela je neprestano raslo vsa do opere »Katarina Izmaijlova«, ki je bila izvajana tudi v Ljubljani. Zaradi eksperimentiranja in iskanja nekaterih izven-glasbenih učinkov pomeni ta opera korak nazaj, kar se je najbolj jasno manifestiralo v odklonu sovjetskega poslušalca in ostri kritiki, ki ga je delo doživelo v Sovjetski zvezi. Po nekaterih manj uspešnih simfoničnih delih srečamo njegovo ime zopet na sporednih sovjetskih reprezentativnih koncertih. Njegova V. simfonija, ki je bila izvajana prvič leta 1937, nima ničesar skupnega z drugo in tretjo simfonijo, ki sta izrazit otrok blodnih iskanj, neorientiranosti in grozote razdvojenosti v obdobju po prvi svetovni vojni, ko si je evropska glasbena tvorbnost na splošno dajala poguma z vnašanjem zvočne rafiniranosti, cinizma ali povsem negativne ironije. V V. simfoniji je Šostakovič zopet človek z zrelem in zdravim pogledom na življenje, iskren umetnik, ki se zaveda svojega poslanstva pri izgradnji sovjetskega lika. Pri tem je tudi s formalnega gledišča prečiščen, jasen in grad. Razigranost, dovtipnost, brezskrbnost in še marsikateri mladostni pojav, ki veje iz njegovega prvenca, iz I. simfonije, se umakne resnemu, a zato nič manj živemu in duhovitemu pripovedovanju. Odslej gre njegova pot strmo navzgor in doseže svoje viške v VII. in VIII. simfoniji. Razen teh je Šostakovič napisal še celotno vrsto manjših del kakor Klavirski koncert, Sonato za violončelo in klavir, preludije, Klavirski kvintet itd.

Nocojšnji koncert bo predstavil eno izmed najpomembnejših del sovjetske in sodobne svetovne simfonične tvorbnosti sploh, VII. simfonijo, imenovano tudi leningrajsko, ki je nastala v času najhujših naporov nacističnih barbarov na obkoljeni Leningrad. Po Šostakovičevih ko-

mentarijih ob krstni izvedbi te simfonije povzemam naslednje:

Leningrajska simfonija je programsko delo, torej skladba, ki ji je podlaga jasna literarna vsebina in opisuje dogodke leta 1941, ko je nemški vojni stroj prekoratil sovjetsko mejo in zmotil sovjetske ljudi v njihovem delovnem življenju. Šostakovič ni imel namena prikazovati s primitivnimi zvočnimi efekti brnenja avionov, ne tuljenja siren, sploh ničesar zunanega. Šostakovič je hotel zajeti vsebino svojih doživetij ob grozotni spremembi leta 1941. Celovečerna simfonija je razdeljena na štiri stavke, od katerih prvi opisuje mirno in zadovoljno življenje sovjetskih ljudi; nežni pripovedovalni način, mirnost in dostojanstvenost neadamo prekine ritem koraknice, ki s svojo robatostjo, zadirčnostjo in monotonostjo nakazuje prihod dolgih nacističnih kolon na sovjetsko ozemlje. V drugem stavku se skladatelj toplo spominja preživljenih srečnih dni. Tretji stavek posega v življenje narave. Po vsej

trdoti koraknice v prvem stavku, po sanjavi razmišljanjem drugem stavku učinkuje tretji stavek izredno osvežujoče. Poln je kipečih glasbenih misli, ki se prepletajo, iskrijo in izginjajo. Zadnji stavek je vsebinsko vezan s prvim, a ne v tem smislu, da bi zopet nakazoval ritem koraknice. Ne gre torej za formalno ponovitev prve misli, zadnji stavek je izraz zaupanja, je vera v ugodno rešitev, je izraz toplega občutja žrtvam svete Domovinske vojne, je — kompozicijsko gledano — kombinacija, obdelava in premoč junaškega temata nad enoličnim, utrjavajočim in neznošnim ritmom, ki ponazarja nemške barbore.

Šostakovič je danes sorazmerno še mlad, saj je bil rojen leta 1906, a je v tem času prehodil pomembno pot in se uvrstil med najpomembnejše sovjetske in svetovne glasbene tvorce. Lahkota, s katero ustvarja, bogata duševnost in neizčrpna invencija dajejo slutiti, da smemo od njega pričakovati še mnogo kvalitetnih del.

C. C.

MOKRODOLCI

(Krstna predstava v Okrožnem ljudskem gledališču v Celju)

Naše gledališče je uprizorilo za 5. letnico OF krstno predstavo Rošev komedije v treh dejanjih »Mokrodolci«. Vrsto veličastnih manifestacij je celjska gledališka družina s to uprizoritvijo dostojno zaključila. Roševa novost pa je bila kar najlepši literarni dar za ta zgodovinski dan.

Snov zajemajo »Mokrodolci« iz volivnih borb šestojanuarskega protiljudskega režima. Rišejo vrsto neznačajnih oseb v vsej goloti in brutalni resničnosti. Borba za mandat dveh političnih in osebnih nasprotnikov je ostra, izid volitev ob znanem volivnem redu problematičen in nejasen. Sreča se nasmehne zdaj enemu, zdaj drugemu, nesigurnost in zmešnjava ustvarjata komične situacije. Da je mera zvrhana, pripade končno mandat opozicijskemu kandidatu, ki pa uskoči v vladni tabor.

Pisatelj zajema komedijo iz življenja. Njegov jezik je povzet iz vsakdanjega govora, bombastično se napilne, ko se namišljeni politik, povzdiguje v vlogo državnika in ko pred javnostjo hlini ljubezen do ljudstva, domovine in države. Za to hlinjeno pozo se skriva želja po oblasti in nenasitnost

osebnega egoizma. Kopa nečednosti leži v odnosih med osebami, ujetimi v dušljivo ozračje strasti, spletk in stremušva. Svetlim značajem v tej družbi ni mnogo mesta. Vendar pa trka na vrata teh presitih hiš že novi čas, klicar upornega duha je celo Majnikov sin, čeprav je njegov oče, vladni kandidat, trden v veri, da svet še vsaj sto let ni potreben popravlja in bo fašizem brez vojne zavzel svet.

Roš, lirik po svojem notranjem klicu, je tvegal težavno pot v odrski svet. Če ni imel vselej in na posameznih mestih srečne roke, je vendar pokazal mnogo daru. Smotrna in pametna predelava »Mokrodolcev« bodi nadaljevanje Cankarjevih političnih odrskih tekstov, prikazanih s sodobnimi očmi.

Avtor je s svojo igro trd oreh režiserju kakor tudi igralcem, ako je želel ti dostojno uprizoriti. Tu pa igralci niso vselej in dovolj izpali svojih likov, le prepogosto se je kdo izmed njih zatekel v pretirano groteskno komedijo, ki se kdaj prevrže tudi v banalnost. Povezava v medsebojni igri je še šibka, odrska izgovorjava pa povsem neenotna in bo temu treba posvečiti vso pažnjo.

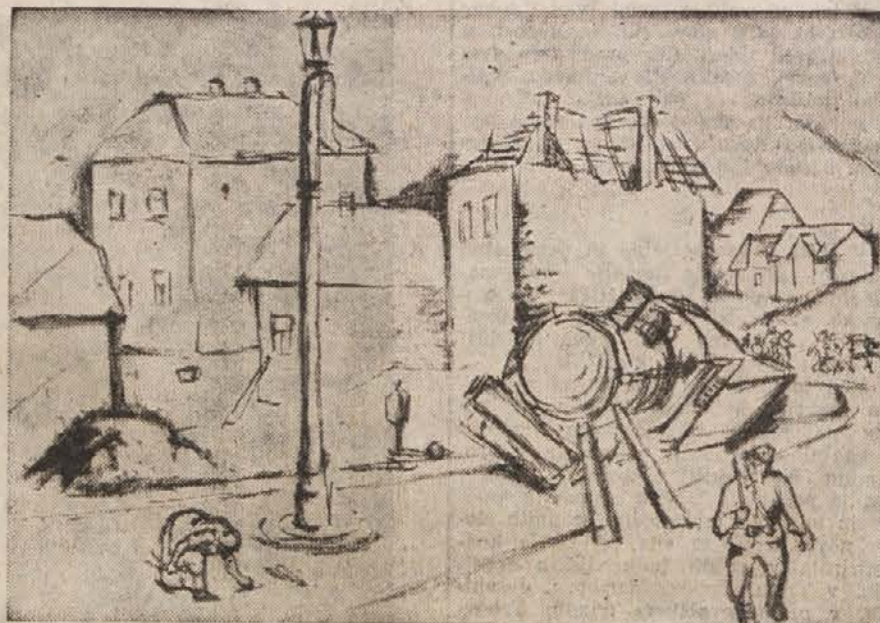
Podeželskega magnata in vladnega kandidata Majnika je izoblikoval Sedej krepko, stal je »kot hrast v viharju« v borbi za izboljšanje pozicije zahajajočega sveta. V vrsti prikazanih igralskih likov je tip Frece tove najbolj ustrezal, vloga je psihološko izdelala in na oder temperamentno postavila mimo orisano figuro. Če prehajamo mimo naštevanih nosilcev posameznih vlog, naj to ne pomeni očitka, saj je treba poudariti vso njihovo ljubezen do stvari in resnost odrskih naporov, ki so rodili ob danih prilikah pošten trenutno dosegljiv rezultat. Saj je celotna gledališka družina z vsestranskim delom obremenjena in se le prevečkrat že utrjena zbira na svoj teaterski študij. Še za prostor je pogosto v zadregi, saj je brez stalnega odra in svojega doma. Za zdrav razvoj in dvig gledališkega nivoja so potrebna tudi gostovanja poklicnih gledaliških skupin iz Ljubljane in Maribora.

T. S.

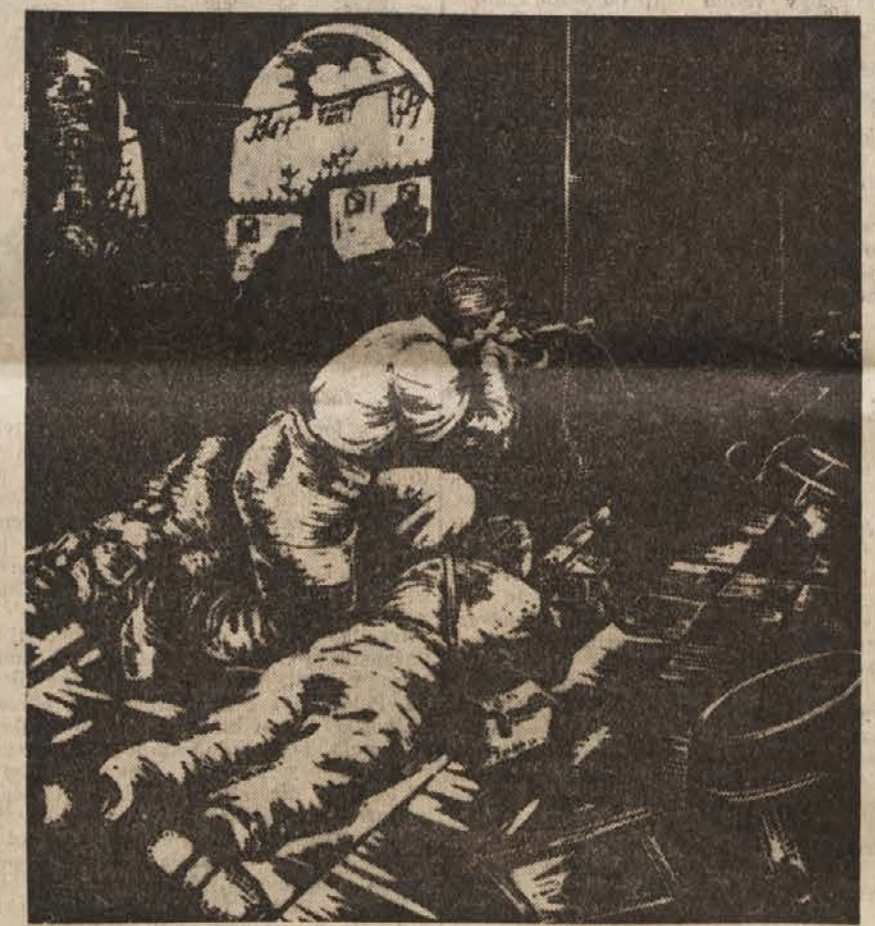
Razstava slovenskih umetnikov v Jakopičevem paviljonu

France Mihelič: Zapuščeni dom.

Vl. Zornik: Za časa naše ofenzive. (Dorosava, Sumadija, okt. 1944.)

Ivo Šubic: Borba.

Ko je bil rojen Ivan Cankar

10. maja 1946 bi dosegel pisatelj Ivan Cankar svojo sedemdesetletnico. Toda umrl je leta 1918. v svojem 43. letu. Zgodnja smrt je bila samo priroden sklep življenja, ki je potekalo od začetka do konca v enem samem pomanjkanju, prisiljenem odpovedovanju in boju na vse strani.

Med njegovimi dedi, ligonjskimi kmeti, je bil redek, ki bi dosegel visoko starost. Živeli so na kamenitem svetu, ki je bil ves podoben kraškemu, poleg tega pa imeli kot podložniki le fevdalnih gospodov v dednem zakupu le malo zemlje. Sami gostiči, bajtariji, četrtinariji, redek polzemljak. Po večini pa so bili Cankarji je od davnejših sploh le dminariji. Vsaka družina je imela kopico otrok. Rod se je tako razrasel, da je živelo v vsaki generaciji v sami Veliki Ligojni kar sedem do enajst družin Cankarjev, kljub temu, da so odhajali otroci neprestano v emigracijo. Kjer koli si je iskal Notranjce kruha, ki mn ga ni mogla dati domača vas, najdemo tudi Cankarje. Porazgubljali so se kot hlapci in dekle po sosednjih farah, po ostalih habsburških deželah, v Slavoniji, Bosni in na Ogrskem, kamor so hodili sekat gozdove. Če so se vračali, so prihajali šele, ko jim je tujina izžela delavno silo, hlapci Jerneji, ki bi radi doma umrli. Še stari oče, ki je po francoski okupaciji zapustil vas, se podal v trg in oprijel šivarstva, je imel ena in dvajset otrok. V trgu se je mogel obdržati samo eden, Cankarjev oče.

Tudi v materini krvi je bilo mnogo žilave odpornosti.

Mlad Zirovčan je prišel v horjulsko dolino za hlapca-minarja k dvojčemu gruntarju Rožmanu v Vrzenec.

V samotnem mlinu ob robu vasi se mu je spletla ljubezen s posestniško hčerko, ki je imela poleg tega še premožno zlahtno. Toda družinico je spremljala nesreča. V času po marčni revoluciji, ko so kmetje prevzeli gozdove, a prišli kmalu v gospodarsko krizo, da so jih morali zopet prodajati novemu kapitalu, ki se je zbiral v žepih raznih kraljev na Betajnovi, je Rožmanov hlapec Martin Pivk, sedaj žagar, sekla za svojega bogatega gospodarja po okolici gozdove. Nekega dne so prišli otroci domov: »Matil Očeta je hrast podrli! Vdovi so ostali v breme trije mali otroci. Lotila se je bašitva in se preselila v trg.

Vrhnika je bila takrat že sredi gospodarskega propadanja. Od nastanka novodobne meddeželne in meddržavne trgovine je bil trg važna postojanka na veliki prometni žili med Trstom in Notranjostjo. Iz treh smeri so se zlivale v Ljubljano trgovske ceste in se tu združile v eno samo, glavno trgovsko-poštno cesto države. Vrhnika je bila prva poštna postaja med Ljubljano in Trstom. Zato je trg živel v pretežni meri od prometa, le na Vasi je bila močna usnjarska manufaktura. Na Bregu so prekladali z ladij na Ljubljani žito, rudo in ostali izvoz preko Trsta na težke turmanske vozove, a otovarjali kolonialno blago. Ves Klanec je živel od prometa — sami brodniki, vozniki, kovači, kolariji, jermenariji in nekaj drugih obrtnikov, ki so delali zanje. Ko so zgradili železnico, je gospodarska funkcija trga prišla umirati. Ohrtniški stan je začel propadati. Koče na klanecu za Sv. Lenuartom so šle zapored na dražbo. Družine brez zaslužka so se zatekale v izpraznjene hleve.

V takem hlevu je našel pomočnik Jožef Cankar svoje dekle. Rodil se jima je otrok. Ko je bil na poti drug, je peljal mladi krojač nevesto pred oltar. Doma si nista mogla urediti, pa se je žena priselila k tačči v Tišlarjev hlev. Tudi drugi otrok je tako prišel na svet v hlevu, ki je postajal nekakša stanovanjska kasarna. V prihodnjih letih so se nekaj kratov selili, družina pa se je množila.

Ko je dosegel stari oče sedemdeset let, je prodal svojo bajto na klanecu sinu. Izgovoril si je kot. Poslej sta živeli obe družini skupaj. Kot osmi otrok je bil rojen 10. aprila 1876 sin, ki so ga krstili za Janeza, poznejši pisatelj Ivan Cankar. Za njim je prišel še en sin, Karel, toda dva otroka sta umrla.

Cankarji niso mogli biti izvezti iz gospodarskega zakona, ki je v razvojem tehnike prinašal nove oblike življenja, množil na eni strani veliki kapital in ustvarjal na drugi proletarijat, izločal stare oblike dela in produkcije, jih nadomeščal z novimi in v tem procesu izpodrežal Vrhniki njene stare pridobitne vire. Toda Cankarjevi niso bili neposredno odvisni od ceste, zanje bi šel razvoj počasneje. Da jih je usoda strmoglavila, je bil drug vzrok.

Ne Ivan Cankar, njegov oče Jožef je bil prvi Cankar, ki se je vpeljal v slovensko kulturno stavbo.

Ustanovil je na Vrhniki brašno društvo, in sicer v času, ko trg še ni imel nobene slovenske organizacije. Bilo je to v mesecih tik po rojstvu Ivana Cankarja. Vrhnika je dolje slovela za nemškutarsko gnezdo. Vse tri naselbine, ki so sestavljale trg, to je Hrib, Vas in Breg, so imele seveda slovensko prebivalstvo. Politično barvo trgu pa je dajalo nekaj nemških priseljencev in birokracije in pa tista

tanka plast malomeščanskega kapitala, ki se je vrgla za vzorom tujih potnikov, ki so se v obilici prelivali skozi trg. Meščanska Ljubljana je doživljala v tej dobi naglo preorientacijo v slovensko smer. Dobivala je narodno organizacije in pospravila že tudi prve politične zmage. Val se je moral širiti tudi na podeželje — toda ali je bil na Vrhniki mladi krojač s klanca pokličan za to delo? Cankarjevo društvo je povezovalo male ljudi, bilo je skoraj proletarsko. Imelo je narodno borben značaj, še bolj pa je izstopala težnja po prosvetnem dvigu razreda, ki ga je sestavljala. Predstavljali so si, da bodo v skupnosti laže prišli do tiska in izobrazbe. Društvo tega družbenega sloja in takih teženj je zadelo na nedostopen zid trškega malomeščanstva, ki so ga sestavljali trgovci, bogati žagariji, novi industriji in posessniki. Imeli so zaprta gostilniška omizja in od tam vladali trg. Na poskus »trške beračije« so odgovorili z zasmehovanjem. Nemci in nemškutariji so bili daljnovidnejši. Spoznali so nevarnost in jo odstranili z goljufijo. Njih vodja je bil priseljenci Bavarec Carl Mayer, ki se je priženil na štacuno. Ponudil je trškemu krojaču podružnico svoje trgovine na Vasi. Jožef Cankar ni meril in tehtal blaga. Trgovce mu je pognal bajto na klanecu na boben.

Ivan Cankar je bil star tri leta, ko so jih zarubili, in so morali iz hiše. Vmes je posegel še slučaj, da je na klanecu gorelo. Nemškemu sleparju je ostalo samo pogorišče. Očeta, ki je bil zelo občutljiv človek, je polom tako prizadel, da je obupal, pustil družino in odšel nekam v Slavonijo. Kot nekoč njeni materi, je ostalo Neži Pivkovi breme kopice otrok. Sedem lačnih ust. Pomagala si je z dnino. Zopet so se selili in selili. Življenje je potekalo v nepopisni revščini. Otroci

so z devetimi ali desetimi letom odhajali od doma za hlapec ali dekle.

Ivan Cankar je kot otrok gledal, kako je trška buržoazija prevzela čitalnico, prirejala hejslovanske veselice, zmagovala pri volitvah, se opajala v cesarskem, avstrijskem in rodoljubarskem »patriotizmu«, s politično močjo varovala svojo gospodarsko moč in v nji še rasla. Trg se je v socialnem oziru vedno bolj diferenciral. Stik med plastjo ubožanega malega človeka in trškimi močtci je bil presek. Socialno zlo in izkoriščanje delovne sile, ki ni imelo ne zakonov ne meje, je trška buržoazija na javnih prireditvah prekrivala z obličjem dobrotlosti in skrbela, da so o tem pisali časopisi. Narodni program staroslovencev je povezal trški kapital z župniščem. Na isti črti so se znašle vse oblasti, denarna, politična, državna in cerkvena. Budno otrokove oči so dojemale trško stvarnost v slikah. Cankar nam jo je ohranil v galeriji drastičnih tipov svoje proze in dramatič. Še otrok je bil nenavadno tenkočuten zlasti za psihološke strani, značaj izprevečen malomeščanske mentalitete, za njeno licemerstvo, svetohlinstvo, samopašnost in lažno moralno.

Gledal pa je po drugi strani svoj brezupni dom, potrpežljivo, predano mater, ki se je s heroično kljubovalnostjo prebijala skozi razmere, vrhniske male ljudi, ki so stanovali v istih opuščenih stavbah in prav tako iz dneva v dan moledovali pri štacunarju in peku na posodo, vrhniske otroke.

Če listaš po Cankarjevih knjigah, spoznaš, kako se je venomer vračal k spominom iz svoje mladosti. Navadno jih je opisoval konkretno, z vsemi drobnimi, naturalističnimi opazovanji, a neredko dvignil posameznost, na primer klanec siromakov, mater, hlapca Jerneja, naravnost v simbol. F. F.

Motnje v preskrbovalni službi zavirajo hitro obnovo našega gospodarstva

Velike so težave, ki jih premagujemo pri preskrbovanju delovnega ljudstva z življenjskimi potrebščinami in pri nabavljanju raznega materiala za obnavljanje porušeni zgradb, ki bodo dale zadosti prostorno streho vsemu ljudstvu naše domovine. Potrebe so ogromne, posebno če jih primerjamo z izčrpanimi in upoštevanimi viri, ki so nam trenutno na razpolago. O tem si moramo biti na jasnem, to bi nas moralo voditi pri izkoriščanju in razdeljevanju materiala iz teh virov. Naši ljudje so dali že nešteto dokazov, da se v polni meri zavežemo težkih pogojev, s katerimi moramo računati pri preskrbovanju z življenjskimi potrebščinami in drugim materialom. Kmetje so to pokazali pri prostovoljnem odpovedovanju živilskim nakaznicam, pri oddaji semenskega krompirja, pri obnavljanju svojih domov in javnih zgradb s prostovoljnim delom in z materialom, ki so ga poiskali med ruševinami, s staro opako porušeni hiš. Velikemu pomanjkanju strešne opeke so se iznajdljivo izognili z izdelovanjem le opeke doma. Pokrili so svoje domove s cementno, strešno opeko ki so jo izdelali sami. Mnogo je primerov, ko so delavci preprečili prekinitev produkcije v tovarni, ali z obnovitvijo strojev, ki jih pred vojno pri nas niso mogli popraviti z boljšimi tehničnimi pripomočki ali z iznajdbo novih postopkov, po katerih je bilo mogoče predelavati surovine, ki jih niso še nikoli do sedaj v naših tovarnah. To se jim je posrečilo, ker so vedeli, kakšno je pomanjkanje materiala, kmetje so žrtvovali od svojih pridelkov, ker so razumeli, da je stiska v prehrani velika.

Te težave so znane nam vsem. Vendar pa vsi iz tega ne izvajamo takih zaključkov, kot so jih v veliki večini kmetje in delavci. Preskrba z življenjskimi potrebščinami in drugim materialom ni odvisna izključno od proizvodnje naših polj, tovarn in rudnikov. Proizvode je treba pravočasno dostaviti širokim množicam potrošnikov. Tu pa bi moral napeti vse

svoje sile naš preskrbovalni aparat. Od ekspektivnosti naše preskrbovalne službe je odvisno, ali bodo potrebne proizvode dobili ob pravem času tudi najoddaljenejši potrošniki. Preskrbovalni aparat bi moral zagotoviti, da napori in žrtve delovnega ljudstva pri proizvodnji ne bodo zaman. Kaj pomaga, če je blago z velikim trudom izdelano, ko pa se lahko zgodi, da potem poležava dolge mesece po skladiščih, medtem ko ljudstvo nujno potrebuje te proizvode. Vloga preskrbovalnega aparata ni v državnem gospodarstvu nič manj važna, kot produkcija sama.

Naš preskrbovalni aparat je napravil velike korake naprej. Poenostavil je svoje poslovanje, njegova ekspektivnost se je znatno povečala. Vendar se kljub tem uspehom, kljub napredku, še vedno pojavljajo napake, ki bi jih bilo treba odpraviti v najkrajšem času. Ekspektivnost še ni na stopnji, ki bi zadoščala današnjim potrebam, čeprav je že močno napredovala.

Tako je na primer ministrstvo za trgovino in preskrbo v LRS dobilo za potrebe Slovenije v drugem tromesečju 400 ton mave in večje količine dvojno zarezane opeke iz Vojvodine. Da bi bil poenostavljen postopek razdeljevanja in da prevozniki stroški ne bi bili preveliki, je ministrstvo pozvalo oblikovati in okrajati, naj sporočijo skupne potrebe potrošnikov v njihovem območju in naslove državnih ali združenih trgovinskih podjetij, ki bodo prevzela in dostavila opeke ali mavec potrošnikom. Na ta poziv se do odredbe dneva datuma ni odzvalo niti eno okrožje ali okraj. Medtem pa so na ministrstvo od vseh strani deževala prošnje posameznikov, iz katerih je razvidno, kako velike so pri nas potrebe po opeki in mavcu. Razumljivo je, da so si ljudje poiskali svoja pota, ker niso mogli čakati okrožnih in okrajnih odborov, ki niso ničesar ukrenili, da bi zbrali podatke o potrebnih količinah. Slednji se niso pobegnili, da bi ljudje čimprej dobili potreben gradbeni

material, s katerim bi nadaljevali z obnavljanjem svojih porušeni domov, niso pomislili, da s tem zavirajo delovni plet ljudstva, ki je vedelo, da material je, vendar ga ni mogoče dobiti zaradi počasnosti in premajhne ekspektivnosti nekaterih ljudi.

Do nedavnega so okrožja prejemale po gotovem ključu kontingente raznega industrijskega blaga, kot železnice, stekla, konfekcije, netipiziranih tkanin itd., katere so razdeljevala po svoji uvidevnosti. Večkrat se je zgodilo, da gotova okrožja določene vrste blaga niso porabila in ga zadržala v svojih skladiščih, drugim pa je istega blaga zmanjkalo in so morala čakati na prihodnji kontingent, s katerim pa seveda spet niso mogla zadostiti vsem potrebam. Tako je prišlo do nepotrebnih motenj v preskrbovanju z nekaterimi proizvodi. Ministrstvo za trg in preskrbo je začelo odpravljati te motnje z nakazovanjem blaga iz okrožij, kjer je ostajalo, v okrožja, kjer so ga imeli premalo. Nekatera okrožja so takoj pokazala veliko razumevanje za ta ukrep, druga pa nikakor niso mogla preko ozkega okvira svojih lokalnih potreb. Izgovarjala so se, da bi jim blago, ki ga sicer trenutno ne potrebujejo, lahko prav prišlo v bližnji bodočnosti. To blago so ljubosumno čuvala in se sklicevala na dodeljeni kontingent. S tako ozkim in kratkovidnim odnosom do nalog, ki se postavljajo pred nas, ni mogoče pričakovati uspehov in napredka v naši preskrbi. Oni, ki so se pustili zavesti do pretrganega lokalpatriotizma, pri tem gotovo niso pomislili, da jim bo drugič mogoče presneto potrebna pomoč v tem ali onem česar ne bodo mogli nabaviti doma.

Čim hitreje in temeljiteje bomo odpravili napake v našem preskrbovalnem aparatu, tem večja bo produkcija v tovarnah in rudnikih, tem hitreje bodo izginili zadnji sledovi okupatorjevega puščanja po naši domovini.

Uspehi železničarjev v prvomajskem tekmovanju

Vzlic temu, da je še nešteto ovir za nemoten razvoj železniške službe, slabe naprave, izrabljeni stroji itd., so naši železničarji pokazali že lepe uspehe, ki so jih dosegli v okviru prvomajskega tekmovanja. Podajamo izveček poročila o rezultatih tekmovanja do 1. oziroma do 15. aprila.

Čas zadrževanja lokomotiv izven kurilniškega območja se je znižal v času od 24. februarja do 1. aprila od 24 minut na 15 minut.

Premog je največja režija pri vzdrževanju železniškega prometa. Zato je štednja s premogom važnega pomena za naše celotno gospodarstvo. Potrošnja premoga naših železnic je bila v januarju še 203 kilograme na 1000 brutto km, v februarju pa je padla na 160 kg (21%), v marcu pa na 143 kg, to je za celih 29,5% napram januarju. V februarju se je na ta način prištedilo 4.471.000 din, v marcu pa 7 milijonov 320.000 dinarjev, v obeh mesecih skupno 11.791.000 din. Poleg tega izdatnega prihranka, ki so ga naše železnice prištedile z zmanjšano potrošnjo premoga, je tako preostalo za druge potrebe našega gospodarstva nad 17.000 ton premoga. Če samo iz tega se vidi, kako velik pomen ima štednja tudi pri uporabi proizvodov.

Vzdrževalni stroški lokomotiv so znašali v januarju na 1 lokomotivski kilometer 2,78 din, v marcu pa 2,52 din, kar

predstavlja znižanje za 14,3%, v denarju pa prihranek 155.000 din za mesec marec. Storitvenost lokomotiv se je v prvem trimesečju leta 1946, dvignila na 399 milijonov kilometrov, medtem ko je bila v prvem mesecu osvoboditve 286 milij. km. Torej se je zvišala za 39,2% v primeri s fanskim letom.

Število pokvarjenih vozov v Sloveniji je padlo v zadnjih štirih mesecih za 23,3 odstotka. K temu je mnogo pripomogla povečana storitvenost kurilniških vozov. Tako je kurilniška delavnica Ljubljana-Šiška povečala svojo delavnost za 30%. Potrošnja delovnega časa pri vzdrževanju vozov na območju kurilnice Ljubljana je padla za 68%.

Lepi uspehi so bili doseženi v tovarnem prometu, zlasti kosovnega blaga. V el. rju je bilo na področju železniške uprave Ljubljana naloženih 430 vagonov 2.726.000 kg, v marcu pa 718 vagonov s 3.856.605 kg blaga. Povprečna izraba voza je bila 5371 kg na voz to je nad normo, ki znaša 4000 kg.

To so uspehi naših železničarjev, ki kljub temu, da jih pri njihovem naporu ovirajo še razne stare naprave železniškega omrežja, ki zlasti ovirajo tempo prometa, vendar z vsemi silami prispevajo k ireditvi čimprejše popolne normalizacije prometa in se hočejo le-temu približati lasti sedaj v času prvomajskega tekmovanja.

Delež hrvatskih sindikatov pri obnovi gospodarstva

Marko Bulinčič, predsednik Pokrainskega odbora Enotnih sindikatov delavcev in nameščencev Hrvatske, je dal predstavnikom tiska izjavo o delu Enotnih sindikatov v Hrvatski v enem letu. Med drugim je dejal: Industrijski proletarijat, posebno kovinarski in transportni delavci so s svojo požrtvovalnostjo in organiziranostjo pri delu močno vplivali na ostali del delovnih množic na Hrvatskem. Kovinarski delavci so v ogromni večini spoznali, da pomeni kovinarska industrija obnovo našega gospodarstva. Z vsemi svojimi umskimi in fizičnimi silami so se lotili dela, da bi izpolnili te pango gospodarstva. Delavci, tehniki in inženirji so iznašli že mnogo izboljšav za povečanje produktivnosti dela in ustvaritev pogojev za razširjenje naše industrije.

Tovarna orodja in stroje v Zagrebu je izpopolnila način izdelovanja strojev. Posebna zasluga za izpopolnitev tega podjetja pripada njenemu upravitelju, ki je vzpostavil sodelovanje s strokovnimi delavci. Delavci imajo možnost realizirati korisno iniciativo in bogate dolgoletne izkušnje v izdelavi strojev. Izdelovanje »stivoke« v prvomajski tovarni predstavlja ogromen uspeh na polju tehnike ter se lahko primerja z izdelanimi stroji tudi v najbolj naprednih deželah izven naših meja. V tej tvornici je dosegeno vsestransko sodelovanje delavcev, tehnikov in inženirjev.

Delavci, tehniki in inženirji Jadranske ladjedelnice v Splitu so dosegli največji uspeh pri obnovi naprav in

gradnji velikega doka, brez katerega si ni mogoče misliti popravila velikih prekoceanskih ladij. Poleg delavcev in tehnikov ima ogromne zasluge za to tudi upravitelj podjetja inž. Mariu Roje. Delavci kažejo mnogo iniciative pri delu in vsak dan najdejo nove metode dela.

Iz vrst delavcev v vseh podjetjih se ustvarja nova tehnična inteligenca po obliki in po vsebini.

Inž. Rosa v Dagem ratu je v sodelovanju z delavci iz svoje tovarne in z inženirji iz drugih tovarn storil s svojo iznajdbo zelo mnogo za našo industrijo. Inž. Mihel v Šibeniku govori popolnoma skromno o uspehih v proizvodnji nove vrste jekla in cementa. Delavec Vaso v Lozovcu govori o svojih uspehih kot o svoji nujni nalogi. Delavci cementne industrije v Dalmaciji, kakor tudi tehniki in inženirji so, storili mnogo, da popravijo stroje v porušeni objektih. Mnogi od njih niso štedili niti življenja ter so delali dan in noč za čimvečji uspeh v proizvodnji. Te lahko imenujemo brez olepšavanja junake dela.

Za težko industrijo ne zaostajajo delavci in tehniki v tekstilni in oblacični industriji. Oto Sparino pri Tivaru v Varaždinu je z uvedbo novega stroja dosegel pomembne uspehe pri zvišanju proizvodnje, izboljšanju kvalitete in znižanju proizvodnih stroškov pri izdelanem blagu. Delavci in inženirji tovarne v Osijeku so pokazali prav tako ogromne napore in visoko zavest v prvomajskem tekmovanju.

Šola za turizem in gostinstvo

Bivši Gostilničarski dom, odmaknjen mestnemu hrupu, je oživel nekaj dni pred božičem. Ministrstvo za trgovino in preskrbo je tu ustanovilo šolo za turizem, gostinstvo in gospodinjstvo. Ta šola je pri nas popolnoma nova ustanova. Doslej smo bili glede tovrstne izobrazbe odvisni od inozemstva, kar je bilo zvežano z velikimi stroški in zato dostopno le redkim izbrancem.

Ze v predaprilski Jugoslaviji so si nekateri prizadevali za to, da bi se izobrazili, a pri odločitvah niso našli razumevanja. Navadno je bila največja ovira denarni kredit. V naši državi pa je drugače. Nova ljudska oblast se zaveda, da je Slovenija turistična dežela in da bi z načrtno izgraditvijo turizma lahko krila pasivno bilanco. Saj je že pred vojno znašal letni dobiček turizma 100 milij. din. Ta vsota bi se s smotrnim delom še znatno povečala.

Koliko naravnih lepot ima naša država! Velicaste gore, tiha jezera, idilične doline, širni gozdovi, zdravilni vrelci in naš sinji Jadran s svojo romantično obalo so privlačni za inozemce. A turizem naj ne bo samo predprava nekaterih bogatejših. Služiti mora predvsem oddihu našega delovnega človeka, ki naj se v naravi odpočije od ubijajočega brnenja strojev in si nabere svežih sil za delo. Da pa bo vsak prebil svoj oddih čim udobneje, bodo skrbele naše množične organizacije, sindikati in naše socialne ustanove.

Za vodstvo počitniških domov, domov oddiha, hotelov itd. pa je potreben dober domač kader. Kajti v predaprilski Jugoslaviji so bili na vodilnih mestih večinoma inozemci. Zato se je ustanovila naša šola. Šola za turizem in gostinstvo ima torej namen strokovno izobraziti ljudi za vodstvo gostinskih in hotelskih obratov širom naše domovine. V dosegu tega cilja obsega naš zavod:

C) V vajeniško šolo hodijo vajenci, ki imajo ves čas svoje učne dobe možnost, da se teoretično izobražujejo dva dneva v tednu.

Gojenci in gojenke srednje in gosposidinske šole bodo lahko svojo stroko dovršeno obvladali, saj traja pouk vsak dan od 8 do 18. Od tega je pol dneva posvečenega teoretiškemu pouku, pol pa praktičnemu delu. Številne ekskurzije v tu- in inozemstvo omogočajo učencem, da dobe široko obzorje, ki jim je posebno v tej stroki potrebno.

Kljub veliki zaposlenosti se vsi požrtvovalno udejstvujejo pri svoji šolski organizaciji ZMS. Med drugim de-

lom so v prvomajskem tekmovanju gojenci tudi markirali pot iz St. Vida na Sv. Katarino in pripravili pet predavanj o turizmu, katere bodo predavali v kratkem na množičnih sestankih. Zaradi izvenšolskega dela pa učni uspehi nič ne trpijo, saj so učni uspehi v prvem polletju na srednji šoli zelo lepi: 25% odličnih, 25% prav dobrih, 42% dobrih, 8% slabih.

Da so gojenci dosegli tako lepe uspehe je tudi zasluga izbranemu profesorскому zboru, ki je sestavljen iz samih strokovnjakov praktikov. Tako bo vsestranska vzajemnost profesorjev z gojenci in obojestransko prizadevanje za čim boljši napredek v prospeh in dobiti posameznika in naše skupnosti v novi, napredni, demokratični Titovi Jugoslaviji.

Obnova vinogradništva glavna skrb Uprave državne ekonomije Bizejstva

Bizelska vina so že od nekdaj slovela po vsej Sloveniji in prav tako tudi po sosedni Hrvatski. Ta vinorodni kraj, ki ni niti 20 km oddaljen od Brezice in ki se razteza ob Sotli, je posebno trpel za časa nemške okupacije. Tudi to področje je namreč spadalo v nesrečni preseliteni pas tja do Sv. Petra pod Sv. Gorami, iz katerega je bilo preseljeno prav vse prebivalstvo, ki se je čutilo slovensko. V te vinorodne kraje je okupator naselil svoje Kočevare in Besarabe, ki se v vinogradništvo niso nič razumeli. Zanemarjali so vinograde v vsakem pogledu ali so jih deloma celo izsekali. Tako je nekoč cvetoče bizelsko vinogradništvo za časa okupacije skoraj popolnoma propadlo. Ko so se naši izseljenci po polomu Nemčije vrnili domov, so našli vinograde v tako zanemarjenem stanju, da lanske letine ni bilo več mogoče popraviti, temveč so se morali zadovoljiti z malenkostnim pridelkom, ki ga je nudilo silno pomanjkljivo obdelovanje začasnih vsiljenec. Razen tega naši izseljenci niso našli tudi največji del kmetijskega inventarja in živinoreja je bila skoraj popolnoma uničena. Vsak si je pomagal, kakor si je mogel. Takoj, ko je bilo mogoče, pa so našemu delovnemu ljudstvu učinkovito priskočili na pomoč tudi naši ljudski odbori in državne ustanove. Tako so vendar naši preseljenci v teku zadnjega časa ustvarili na svojih posestvih takšno gospodarsko podlago, da bodo s prihodnjo trgtvijo in žetvijo že lahko stopili v razdobje bolj urejenih gospodarskih razmer.

Pri vseh teh stremeljenjih za obnovo bizelskega vinorodnega okoliša je pomagala tudi uprava državne ekonomije Bizejstva, ki je bila ustanovljena kmalu po osvoboditvi iz bivšega veleposestva Janežič in graščine Bizelsko. Dočim je vse veleposestvo Janežič ohranjeno pod državno upravo, so mu od graščine Bizelsko bili priključeni samo vinogradi, dočim so njive in travniki razdeljeni med agrarne interese.

Tako razpolaga sedaj uprava državne ekonomije Bizelsko z nekaj nad 20 ha izbornih vinogradov, ki naj bi postali vzor vsemu našemu vinorodnemu okolišu. Čeprav so bizelska vina ohranila svoj stari sloves, vendar ne smemo pozabiti, da je večina vinogradov že preveč starih in da je v prihodnjih letih potrebno misliti na njihovo obnovo.

To je še posebno potrebno, ker so bili vinogradi med okupacijo uničeni, deloma pa zanemarjeni. Pri obnovi bizelskega vinogradništva bo seveda upravi državne ekonomije pripadala zelo važna naloga, da v bodoče nasaadi samo nekaj vrst trte, ki najbolj ustrezajo zemlji, legi in podnebnju našega kraja.

Tukaj se bo videlo, kakšno vlogo igra načrtno kmetijsko gospodarstvo, upravljanje po enotnih premišljenih smernicah. Dosegla se bo tudi takšna nujna tipizacija bizelskih vin, ki bo odločno vplivala na kakovost in ceno pridelka.

Pričakuje se, da bo v doglednem času na državni ekonomiji ustanovljena primerna trsnica, ki bi oskrbovala ves okoliš z novim trsem. Važno vlogo za ves naš vinorodni okoliš in sploh za vinogradništvo v novomeškem okrožju bo imela vinogradniška šola, ki bo, upajamo, ustanovljena na državni ekonomiji, kjer so za to podani vsi potrebni pogoji. Obnovo bizelskega vinogradništva si sploh ne moremo predstavljati brez takšne ustanove, ki bo edina te vrste v našem okrožju poleg že obstoječih splošno kmetijskih šol.

Na vinarski razstavi novomeškega okrožja so kljub vsem omenjenim neizogledno bizelska vina dosegla najvišje priznanje, dasi se naši vinogradi nahajajo v nazadovanju in je nujno potrebna njihova obnova.

Kakor v vinogradništvu, tako služi državna ekonomija tudi v vseh ostalih panogah kot žarišče in vzgled naprednega kmetijstva. Državna ekonomija ima do sedaj izborno urejeno živinorejo, ki s svojo selekcijo blagodejno vpliva na ves okraj, ki je, kakor skoraj povsod, zlasti za časa okupacije hudo trpel v tej panogi kmetijstva, ki je docela uničena in za katere obnova bo potrebno še več let.

Mila klima je zelo prikladna tudi za sadjarstvo, ki pri nas lepo uspeva. Tudi na tem področju nudi državna ekonomija vzgled s svojo vzorno kulturo sadnega drevja.

Uspehi uprave državne ekonomije Bizelsko so že danes vidni in jih priznajo vsi okoliški kmetje, ki črpajo od tod vedno nove pobude za uspešno delo na svoji lastni zemlji. Tako bo sčasoma državna ekonomija Bizelsko postala vodnik bizelskega vinogradništva. M. R.

»Zgradimo gospodarsko močno Jugoslavijo, ker je to edini pogoj boljši in srečnejši bodočnosti našega ljudstva« — Tito

MLO v Zagrebu bo dobil 300 milijonov dinarjev za gradnjo stanovanjskih hiš

Na zadnjem zasedanju Mestne ljudske skupščine v Zagrebu je bila razprava o gradnji stanovanjskih hiš, ki bodo obsegale 2000 stanovanj. Predsednik Mestnega ljudskega odbora Dragutin Sajli je v zvezi s tem vprašanjem med drugim rekel:

»Mestni ljudski odbor je spoznal, da je stanovanjski problem v Zagrebu eden najtežjih problemov. Za časa vojne se ni nič gradilo, ampak samo rušilo. V mesto je prišlo preko 100 tisoč novih prebivalcev. Danes je stanovanjsko vprašanje začasno olajšano, ker so se po pravici morali izseliti oni, ki so prišli v Zagreb po prihodno okupatorja. V Zagreb so prišli sedaj tudi uprave številnih gospodarskih ustanov. V Zagrebu je danes 35.000 stanovanjskih prebivalcev.

Med Varaždinsko ulico in žensko gimnazijo bodo kmalu pričeli z gradnjo, v kolikor bo Mestna skupščina sprejela predlog o posojilu 300 milijonov dinarjev. Naši inženirji in graditelji bodo imeli nalogo izdelati tak načrt stanovanjskih hiš, ki bodo sprejela. — (Tanjug.)

Naši strokovnjaki so stopili v zvezo preko ministrstva za finance s Hipotekarno banko v Beogradu, ki nam je po odobrenju zveznega ministrstva za finance Sretna Zujovića omogočila, da dobimo omenjeno posojilo. To posojilo je predvideno na 30 let s 5% obrestmi, kar pomeni 19.200.000 letno.

Z gradnjo teh stanovanjskih poslopj je načrt stanovanjski problem ter problem brezposelnosti. Mislim, da ne bom pretiraval, če povem, da ni dobil Zagreb v zgodovini še nikoli takšnega posojila, ker nikoli ni imel prave ljudske vlade, kakršno ima danes, in katero si je sam prostovoljno izbral. Verujem, da bo Mestna skupščina uvidela potrebo tega posojila in ga sprejela.

Nov železniški most čez Neretvo

Slovesna izročitev železniškega mostu čez Neretvo pri Gabeljah je bila skupna manifestacija delavcev, ki so delali pri gradnji mostu in prebivalcev iz Gabelja in okolice. Odstranitev zadnje ovire na železniški poti, ki nas veže z našimi južnimi pristanišči, se je spremenila v splošno ljudsko slavo.

Slavnost se je pričela z zborom delavcev pri mostu. Nato je zastopnik vlade LR Bosne in Hercegovine, minister za gradnje Bogomir Brajković čestital k uspehu delavcem in voditeljem in poudaril v svojem govoru največjo pridobitev narodno osvobodilne vojne, enotnost narodov Bosne in Hercegovine, ki so se pridružili v pravi narodni skupnosti in dosegajo v borbi za ekonomsko obnovo domovine uspešne uspehe. Ob priliki te slovesnosti so bili proglašeni trije delavci za udarnike.

Obnovitev električne centrale v Zadru

Med pomembne uspehe tekmovanja delavcev električne centrale v Zadru spada vzpostavitev splošne razsvetljave v mestu. Z materialom, ki je izgle dal na prvi pogled neuporaben, so delavci popravili mestno elekt. omrežje, tako da je 15. aprila dobila razsvetljavo polovica mesta, s 1. majem pa je bilo razsvetljeno že vse mesto.

Delavsko-uslužbenska zadruga v Doboju

Delavsko-uslužbenska zadruga v Doboju ima 2000 članov s preko 49.000 potrošniki. Zadruga posveča veliko pažnjo ustanavljanju združnih obrtnih delavnic. Nedavno je bila otvorena čevlarska delavnica in združna pekarna, a v načrtu je otvoritev tudi drugih obrtnih delavnic. Pref. osnovana krojaška zadruga delavnica je izrazila željo, da se vključi v delavsko-uslužbensko zadrugo. Odbor zadruge se vedno tesneje povezuje s kmetijskimi združenji zaradi nabavljanja kmetijskih proizvodov. Zadruzi je odobren kredit pri Zadrugi in Kmetijski banki v Sarajevu v znesku 1 milijona din za nabavo blaga in financiranje obrtnih delavnic. (Tanjug)

Nov pripomoček kmetijske tehnike

Po enomesnem delu je Djordju Penjočeviću, ravnatelju kmetijske šole v Nikšiću, uspelo konstruirati stroj, ki omogoča, da navadni sejalni stroj uporabljamo tudi za sejanje koruze.

Dopisi »Ljudski pravici«

LJUTOMER

Uspehi tekmovalnja v ljutomerskem okraju

Tudi v ljutomerskem okraju smo se z vsem vključili v prvomajsko tekmovalje. Ko danes pregledujemo uspehe, smo ponosni, da smo tudi mi s prostovoljnimi delom prispevali svoj delež v obnovi.

O uspehih našega tekmovalja najbolj nazorno govore naslednje številke: napravili smo 136.963 prostovoljnih ur, zbrali 86 ton železa, 130 kg stekla, nad 10 ton tekstilnih odpadkov in 7 centov papirja. Naše nabiralne akcije so bile prav tako zelo uspešne. Za vojaške bolnišnice in sirote smo zbrali za 21.905 din različnih živil in čez 20.000 din v denarju.

Tudi ljudsko izobraževalno delo se je precej razmahnilo. 16 prosvetnih odsekov in posebnih izobraževalnih krožki so velika pridobitev tekmovalja. Za 17 knjižnic smo nabrali 2770 knjig in 85.486 din. Glasbena šola v Ljutomeru je obnovila svoje delo, prosvetni odsek krajevnih OF, ki so prevzeli v začetno upravo prosvetne domove, so popravili pet prosvetnih domov in štiri barake, da so na razpolago tudi potrebni prostori. Gledališke družine so bile zelo aktivne. Priredile so 47 gledaliških predstav.

Tekmovalje med članstvom je pokazalo poseben uspeh v plačevanju članarine. Točnost in procentualni dvig članstva OF je druga postavka naših tekmovalnih uspehov.

Najbolj pomemben pa je načrt kmetijskega resora. Pomladanska setvena kampanja je uspešno izvedena. Posebno so se pri tem odlikovali vasi Križevci, Verzej, Sv. Tomaž in Mala Nedelja. Kraji Savi, Sejanec, Zirovnica, Cven, Godermarci in Križevci so preko našega posejani oljne rastline. Očistili smo 90% vsega sadnega drevja, skropili je po organizirali tako, da je škropljenje 70%, ponekod tudi 80% sadnega drevja.

Vinogradniške zadruge tekmujejo pri spomladnih vinogradniških delih. Okrog 60 sestankov in predavanj je nudilo bogato snov in pouk za povečanje celotne poljedelske produkcije.

Da bi povečali dejavnost nabavno-prodajnih zadrug, so tudi te z 2220 prostovoljnimi delovnimi urami precej poegle v razvoj združniškega življenja pri nas. Tovariši Domanjko, ki je opravil največ prostovoljnih delovnih ur, je bil predlagan za udarnika.

Gozdarski odsek je s pomočjo šolske mladine zasadil 12.422 sadik. Z različnimi ukrepi je rešil mnogo dragocenega gozda v predelih, kjer se je pojavil lubadar. Pri prvomajskem tekmovalju je sodelovalo vse ljudstvo okraja. Pri tem so se pokazale tudi različne napake, katere pa bomo v bodoče odpravili. S posebnim elanom bomo še naprej tekmovali!

Branko Rozina.

LJUBLJANA

Počastili smo spomin talcev

Prebivalci terena Prule smo počastili spomin naših padlih talcev, pokopanih v Begunjah in bližnji Dragi na Gorenjskem. Ze dopoldne smo zbrali šopke cvetja, popoldne pa smo se odpeljali s kamionom v te kraje, katerih se vsak Slovenec s spoštovanjem in grozo spominja. Tik za begunjsko kaznilnico, v cvetočem sadovnjaku, ki ga je zločinski okupator porabil za masovno grobišče najboljših Slovencev, smo se precej časa držali, položili cvetje na grobove znanih in neznanih žrtev, sekretar Kranjca, čigar brat tudi leži tu med žrtvami, nas je z nekaj besedami spomnil na pokojne tovariše, na njih delo, ki so ga oni začeli in ki ga moramo mi nadaljevati. Obiskali smo nato še bližnjo Drago, kjer je pokopanih še več žrtev fašističnega nasilja. Presunil nas je pogled na dolg seznam ustrelenih talcev in tiho smo si obljubili: »Ne bomo vas pozabili, tovariši, niste padli zaman!«

S. A.

LAPORJE

Uspehi mladine in AFŽ v tekmovalju

V prvomajskem tekmovalju je mladina Laporja dosegla lepe uspehe. V narčtu ali je postavila za prvo nalogo ustanovitev ljudske knjižnice, ki naj bi mladini in ostalim prebivalcem nudila pouk in razvedrilo. Mladina je nabrala 96 knjig in 4500 dinarjev.

V 126 urah je mladina postavila oder, zbrala opremo in uredila dvorano, v kateri so manjkale šipe. S tem, da je okna obila z lepenco, je omogočila prirejanje pioslav in prireditve.

Za dom ljudske prosvete je bilo ob priliki izvedbe agrarne reforme dodeljeno stavbnišče. Mladina je za graditev doma ugasila 5000 kg apna; skupno z množičnimi organizacijami je izvedla akcijo za gradbeni les in tako dobila 30 smrek in 6 hrastov.

V vasi je ustanovljena »Zadruga za elektrifikacijo«, ki je takoj po ustanovitvi pristopila k delu. V prostovoljnem delu so prebivalci podirli in pripravili 120 drogov za glavni vod. Za izvršitev tega dela je mladina prispevala 154 delovnih ur. Pri popravilu cest pa je mladina naredila 224 ur.

Mladina in pionirji so skupno z AFŽ izvedli nabiralne akcije in so zbrali doslej 150 kg železa, 320 kg tekstilnih odpadkov, 300 kg stekla in 80 kg papirja. V 920 urah so uredili šolsko dvorišče, vrt, sadonosi in cvetlične gredice. Predvsem pa vsi pionirji in mladina tekmujejo v tem, da bodo zaključili šolski uspehi kar najlepši.

Za Bosančke, ki so v Laporjah, pa so žene našega kraja zbrale čevlje, perilo in obleko v skupni vrednosti 2218 dinarjev. Za velikonočne praznike je AFŽ ob-

darovala 16 družin partizanskih vdov, otrok in ostale siromašne Laporčane z 2489 din. Za marčni dinar je bilo nabranih 2376 din. V pripravah za proslave so žene prispevale 1052 delovnih ur. V treh mesecih so oddale 5455 litrov mleka in 4500 jaja.

Tako prispeva mladina in AFŽ Laporja svoj velik delež v obnovi našega kraja in celi rane, ki nam jih je prizadejal okupator.

F. A.

KAMNIK

Vzgladna požrtvovalnost

Pozivu za udarniško delo delavcev tvrdke »Gradis« v Kamniku se je odzvalo samo 9 zidarjev. Ti zidarji so odšli v nedeljo 5. t. m. v porušeno vas Piršev v Tuhinjski dolini. To naselje je v narodno-osvobodilni borbi precej trpelo. Nekaj stavb je bilo požganih, nekaj tudi tako porušeni, da jih je bilo treba podreti do temeljev.

Tovariši so se z vzgladno marljivo stlo lotili težkega dela. V celodnevnem delu so betonirali temelje za dvoje gospodarskih poslopj, kljub pomanjkanju primerne materiala. Tovariši so s svojim delom dokazali, da znajo ceniti žrtve prebivalcev Piršev vasi, ki pa prav tako razumejo požrtvovalno delo teh tovarišev zidarjev.

IDRIJA

Rudarji so dobili zastavo

Rudarji jaska »Borba« se dobro zavedajo, da ima največje zasluge za uničenje fašizma in izgon okupatorja iz naše zemlje Komunistična partija. Zato hočejo s svojim delom pokazati hvaležnost njej, ki je omogočila, da je danes delovno ljudstvo prišlo do svojih najosnovnejših pravic.

Pred kratkim so rudarji živorebrnega rudnika pokrenili akcijo za nabavo delavske zastave. Zbrali so 5.665 lir. Učenke obrtne šole so se ponudile, da napravijo zastavo. Danes imajo rudarji lepo vezen prapor, na katerega se s ponosom ozirajo kot na simbol bratstva, enakosti in svobode, s katerim bodo šli še naprej v boj za obnovo domovine.

SLOVENSKE KONJICE

Bili smo v Kotu

V nedeljo 5. maja so udeleženci pedagoškega tečaja v Slov. Konjicah ter nekaj aktivistov šli v Pohorsko vas Kot. Borci Sercejeve, Tomšičeve, Bračičeve brigade in drugih partizanskih enot se dobro spominjajo prijaznega naselja. V njej so našli vedno zavetje. Tu je bila tudi kurirska stanica TV 10.

Vaščani so nas radostno pozdravili: »Sedaj pa le vidimo, da niso pozabili na nas.« Skupno s prebivalci smo na vaški ledini zaplesali kolo. Tov. Lojze je v imenu okrajnega odbora OF pozdravil prebivalce kot njih stari znanec iz partizanskih časov. Poudaril je zaslugo prebivalstva in izročil predstavniku krajevnih oblasti okusno diplomu. Krajevni sekretar OF se je zahvalil in pristavil, da je trdna vez, ki nas je združila v najtežjih dneh tudi danes tembolj močna, ko uspešno rešujemo vprašanja obnove. S štirikratnim »slava«, smo počastili spomin vseh žrtev. Ko smo odhajali, so klicali za nami, naj ne pozabimo nanje, naj še večkrat pridemo.

Z veseljem se bomo vračali med preproste kmetijske ljudi v vasico Kot, kjer bomo našli vedno najboljše tovariše.

J. Bezovnik.

MARIBOR

Okrožno sodišče tekmuje

Sindikalna podružnica pri okrožnem sodišču v Mariboru si je v prvomajskem tekmovalju postavila dvoje osnovnih nalog: 1. dvigniti ekspeditivnost dela v sami ustanovi ter odpraviti zaostanke; 2. povezati sodišče z upravnimi oblastmi ter organizacijo OF v Mariboru.

Delo okrožnega sodišča je v poslednjem času precej naraslo. Da bi to delo zmogli, so udeleženci sodišča napravili od 1. febr. do 30. aprila 1970 nadur. S tem nadurnim delom so dvignili ekse-

ditivnost dela in odpravili zaostanke, ki so bili precejšnja ovira ekspeditivnemu poslovanju.

Pa tudi v prostovoljnem delu izven sodišča so bili nameščenci zelo aktivni. Opravili so 702 prostovoljni uri poleg prepravljanja, katere so imeli po različnih množičnih sestankih.

Zavedajoč se važnosti izgradnje železniškega prometa, so zbrali 4.586 din za fond za nabavo orodja, ki je potreben pri graditvi proge Brčko-Banoviči.

Razen omenjenih osnovnih nalog, ki si jih je sindikalna podružnica okrožnega sodišča postavila za program svojega prvomajskega tekmovalja, pa so njeni člani aktivno sodelovali tudi pri notranjem delu sodišča, zlasti pri ureditvi odnosov do strank in do dela samega. Uspehom tega dela ni mogoče izraziti v številkah. To pa bo v mnogočem doprineslo, da naše sodišče ne bo več ustanova, ki bi stala nad ljudstvom, temveč ustanova, ki brani interese ljudstva, zakona in države.

Tudi uslužbenci okrožnega sodišča v Mariboru se pridružujejo klicu delovnih množic: »Mi tekmujejo naprej!« S svojim delom hočejo doprinesiti čim več k razvoju in nadaljnji obnovi naše domovine.

-ar

PIRESICA PRI CELJU

Pionirji na delu

Med okupacijo je bilo porušenih nešteto stavb, med njimi mnogo šol. Tudi pri nas je bilo šolsko poslopje požgano. Takoj po osvoboditvi smo se lotili obnovitvenega dela. Z marljivostjo vsega prebivalstva je uspelo šolsko poslopje usposobiti za pouk.

Pionirji pa so v tekmovalju preuredili notranje prostore. Nekoliko dni se je slišalo iz šolskega poslopja razbijanje in struganje. Pionirji režejo, čistijo, nosijo vodo, nekateri celo stružijo les in pripravljajo nova okvirja za Titovo in Stalinovo sliko. Tudi šipe v nepoškodovane okenske okvirje so postavili sami. Vsi hočejo biti pri tem delu med prvimi. Po nekotikih dneh trdega dela je dobila notranjost poslopja novo lice. Stene krase parole, Titove in Stalinove slike, tla so sveže poribana, okna so popravljena z novimi šipami.

Pa ne samo pri praktičnem delu, tudi pri učenju so ti pionirji marljivi. Tekmujejo, kdo bo imel čim boljše ocene, zlasti pa še, kdo bo govoril lepšo slovenščino.

B. A.

Tudi iz bukovega žira moremo dobiti olje

V bukavih gozdovih se vidi že sedaj, da bo letos zelo veliko žira. Sodim, da bo tega sadu samo v Sloveniji na tisoče vagonov.

Iz žira dobivamo olje, ki se po okusu skoraj nič ne razlikuje od olja naših industrijskih rastlin kot je sončnica, oljasta repica itd. Vem, da mnogi kmetje, zlasti po notranjskih gozdovih, stalno nabirajo žir in iz njega iztisakajo olje, ki ga uporabljajo kot jedilno olje. Tako sem pred leti bil pri kmetu nekje na Notranjskem. Ponudil mi je krof in dejal, da naj ugotovim, na kakšni masčobi je cvrt. Prepričan sem bil, da je cvrt na svinjski masti, a nisem verjel, da je cvrt na olju, ki je narejeno iz bukovega žira. — Ko je leta 1917 primanjkovalo živeža, sem nabiral žir, ga doma sušil v peči in smo ga potem luščili kot bučne peške in si z njim težili glad. Kadar pa smo imeli moko, je mati iz zmletega žiru naredila nađev za pofico, ki se ni prav nič razlikovala od orehove.

K zbiranju žiru bo treba jeseni pristopiti v večjem obsegu, saj vemo, da je potreba po masčobi za ljudsko prehrano in za industrijske svrhe izredno velika. Za zbiranje žira je treba zainteresirati široke ljudske množice, zlasti pa mladino, ki nam je že v tolikih primerih dokazala, da zna prijeti za delo v korist skupnosti.

S tem, da se bomo na množičnih vaških in drugih sestankih o tem pogovarjali in da bo akcija za zbiranje žira zajela res vse, predvsem pa podoželsko prebivalstvo, bomo lahko veliko pripomogli k rešitvi problema masčobe.

Šinkovec Viktor.

FIZKULTURA

Nogometna reprezentanca Jugoslavije odpotovala v Prago

V torek, dne 7. maja, ob 9. uri dopoldne je odpotovala nogometna reprezentanca Jugoslavije z zemenskega letališča v Prago. Reprezentanco sestavljajo zaenkrat igralci: Monsider (»Dinamo«, Zagreb); Stanković (»Crvena zvezda«, Beograd); Brozović (»Partizan«, Tim JA); Pleše, Horvat (oba »Dinamo«); Simonovski (»Partizan«); Kacijan (»Dinamo«); Mitić (»Crvena zvezda«); Golob (»Dinamo«); Bobek, Mihajlović (oba »Partizan«). Kot rezerva so določeni: Šostarić, Kokeza, Djurdjević, Franjo Matošić in Tomašević. Z nogometnim moštvom potuje člana Centralnega odbora FISAJ-a Radko Velić in Radivoje Marković, kot tehnični referent pa Aleksander Tirić. Reprezentanco bo spremljal kot predstav-

nik naših nogometnih sodnikov inž. Mika Popović in trener Bukovi.

Po vseh praskeska tiska za tekmo Jugoslavija-Čehoslovaška vlada ogromno zanimanje. Do sedaj je bilo v predprodaji praznanih že 50.000 vstopnic. Pričakuje se, da bo tekmi Jugoslavija-Čehoslovaška prisostvovalo 100.000 gledalcev, kar predstavlja največje število ljudi, ki jih more sprejeti prostrani Masarykov stadion. V zgodovini čehoslovaškega nogometa še ni bilo nikoli zabeleženo za nobeno nogometno tekmo toliko zanimanja, kakor ga je za naš nastop v Pragi. Tekmo bo sodil francoski sodnik. Naši fizikturni funkcionarji se bodo v Pragi dogovorili za revanžno tekmo s čehoslovaško nogometno reprezentanco, ki se bo odigrala še letošnje leto v Beogradu.

zdravili v imenu delavcev predsednika albanske vlade in da bi izročili model petrolejskega vrečka. Nato se je pričela tekma, ki se je končala z rezultatom 2:1 za sovjetsko moštvo.

Tekmi so prisostvovali predsednik vlade generalni polkovnik Enver Hodža, podpredsednik vlade generalalltnant Džodž, poslanik ZSSR v Albaniji in mnoge druge civilne in vojaške osebnosti.

Na večer je albanska športna zveza organizirala prireditve na čast sovjetskim športnikom.

OBVESTILA

CEPLJENJE ZOPER KOZE

za okrožno mesto Ljubljana v letu 1946

je po čl. 3. »Pravilnika o zaščitenem cepljenju zoper kozce obvezno za vse v letu 1945 rojene in za vse, rojene v januarju in februarju 1946, kakor tudi za vse one, ki doslej sploh še niso bili cepljeni.

Javno brezplačno cepljenje zoper kozce bo po naslednjem redu:

1. Četrť Center:
Cepljenje 15. maja, pregled 22. maja, ob 16.
Cepljenje 16. maja, pregled 23. maja, ob 16.
Mestni dom, Krekov trg

2. Četrť Tabor:
Cepljenje 15. maja, pregled 22. maja, ob 16.
Cepljenje 16. maja, pregled 23. maja, ob 16.
Osnovna šola Ledina, Komenskega ul.

3. Četrť Rakovnik:
Cepljenje 17. maja, pregled 24. maja, ob 15.
Osnovna šola Rudnik
Cepljenje 17. maja, pregled 24. maja, ob 16.
Osnovna šola Barje
Cepljenje 20. maja, pregled 27. maja, ob 16.
Osnovna šola Prule

4. Četrť Moste:
Cepljenje 20. maja, pregled 27. maja, ob 17.
Meš. gimnazija Moste
Cepljenje 20. maja, pregled 27. maja, ob 17.
Sokolski dom, Štepanja vas

5. Četrť Viš:
Cepljenje 21. maja, pregled 28. maja, ob 16.
Osnovna šola Viš

6. Četrť Bežigrad:
Cepljenje 21. maja, pregled 28. maja, ob 16.
Osnovna šola Bežigrad

7. Četrť Šiška:
Cepljenje 22. maja, pregled 29. maja, ob 15.
Osnovna šola Zr. Šiška
Cepljenje 22. maja, pregled 29. maja, ob 17.
Osnovna šola Sp. Šiška

8. Četrť Dev. Mar. v Polju:
Cepljenje 24. maja, pregled 31. maja, ob 14.
Osnovna šola v Dev. Mar. v Polju
Cepljenje 24. maja, pregled 31. maja, ob 16.
Osnovna šola Zalog

Cepljeni morajo biti vsi otroci, ki še sploh niso bili cepljeni in pa oni, pri katerih cepljenje doslej ni bilo uspešno, ne oziraje se na to, ali starši prejmejo tozadevno vabilo ali ne. K cepljenju je prinesiti otroka čistega v čisti obleki.

Otrok bo cepljen na postaji, ki je določena za določeno četrť. Na isto postajo se ga mora prinesiti tudi k obveznemu pregledu.

O opravljenem cepljenju in pregledu dobe starši pismeno potrdilo, katere naj dobro spravijo.

Starši onih otrok, katere bo ceplil zasebni zdravnik, morajo predložiti takoj dokazilo o uspešnem cepljenju zdravstvenemu oddelku MLO, Mestni dom.

Otroci, ki bi se jih iz kakšnega tehtnega razloga — na primer zaradi bolezni — ne moglo cepliti, je opraviti ob priliki javnega cepljenja.

Kdor se pregreši zoper določila navedenega pravilnika, posebno če, otroka ne prinese k cepljenju in pregledu, ali se pravočasno ne opraviči, bo kaznovan po določilih zakona o zatiranju nalezljivih bolezni. MLO za okrož. mesto Ljubljana. Socialno-zdravstveni odsek

RAZPIS

javnega natečaja za dimnikarski okoliš v Sv. Lovrenu na Pohorju, okraj Maribor okolica.

Okrajni LO Maribor okolica razpisuje na osnovi čl. 93. zak. o obritih in čl. 7. pravilnika za izvrševanje dimnikarskega obrta javni natečaj (konkurs) za izdajo dovolila za ometalni okoliš v Sv. Lovrenu na Pohorju, ki je prost po Pogl. Uršuli.

Izpraznjen okoliš obsega vsa poslopja v Sv. Lovrenu na Pohorju, Klopni vrh in Rečevjak.

Prošnje, ki morajo biti pravilno kolekovane in opremljene s prilgom čl. 95. odst. 3. zakona o obritih, se vlagajo pri okrajnem LO, gospodarskem oddelku, oddelku za obrt in industrijo Maribor okolica, v roku enega meseca po objavi v Uradnem listu.

Pozneje vloženi prošnji okrajni LO pri oddaji dovolila ne bo upošteval.

Okrajni LO Maribor okolica, gospodarski odsek

POSEBNI VLAK V KAMNIK

bo vozil v nedeljo dne 12. t. m. k odkritju spominskega stebra padlim borec-planincem v Kamniški Bistrici. Odhod iz Ljubljane ob 5.30, odhod iz Kamnika ob 20.30 uri. Prijave sprejemata pisarni PDS, Masarykova 14-II in Putnika. Cena za vožnjo in kosilo din 40, brez kosila din 15. Jedilni pribor in posodo je vzeti s seboj. Po možnosti bodo v Bistrico vozili k otvoritvi kamioni.

KRVODAJALCI!

Zavod za transfuzijo krvi sporoča krvodajalcem, da zaenkrat ne jemlje krvi, pač pa jih bodo posamezne bolnišnice v slučaju potrebe klicale za direktno transfuzijo. Pomorno prosimo vse bolnišnice, da potrebe konzervirane krvi omedijo le na najnujnejše slučaju.

OPOZORILO

Opozorjam, da nisem plačnik dolgov moje žene Silve roj. Pečnik. — Miklavžina Ivan, Poljanski nasip 49.

Razprave o vojnem dobičku

Komisija za ugotavljanje vojnega dobička ljubljanske mestne četrti Bežigrad, javlja, da bo v toledavnici Bežigradske meške gimnazije dne 11. 5. ob 16. uri javna razprava, kjer se bo razpravljalo o višini vojnega dobička, doseženega v času vojne, proti sledečim osebam:

1. Hmelak Ana, trg. zastopstvo, Tyršova 33a, predlog din 112.820.
2. Jeras Egidij, trg. in industrialec, Tyrševa 152, predlog din 552.998.
3. Zakotnik Ivan, tes. mojster, pos. in parna žaga, Vodnikova 129, predlog din 430.802.

PLAČILO MESTNIH HISNIH DAVŠČIN

L. O. Ljubljana-mesto, odsek za finance opozarja vse hišne posestnike, hišne upravitelje in lastnike nezaščitanih parcel, da zapade a 15. majem 1946 drugi obrok plačila mestnih hišnih davščin za leto 1946.

AVTOMATSKA TELEFONSKA CENTRALA V LJUBLJANI JE ZASEDNA

Direkcija pošte razglasa, da je avtomatska telefonska centrala v Ljubljani povlo zasledena in da torej ni več prostih števil na razpolago. Zato naj zainteresirani ne vlagajo prošnji za nove telefone.

Dnevne vesti

Občni zbor Društva upokojenega učiteljsstva bo v sredo, dne 15. maja 1946 ob pol štiri popoldne v sobi strokovne nadejljalne šole v Selenburgovi ulici štev. 6-1 z dnevnim redom, katerega sta prešli vsi člani po pošti. Ker je na dnevnem redu tudi razgovor in sklepanje zaradi ustanovitve podružnice ESZPDNJ za upokojeno učiteljsstvo ali pa ustanovitve Društva vseh upokojencev, delavcev in nameščenecv FLRS, se vabilo k udeležbi obnega zbora tudi nečlani.

Vsem, ki se zanimajo za streljanje v četrti Moste! Opozorjamo vse, ki se zanimajo za streljanje — zlasti mladina, da bo strogo obvezen sestanek v petek dne 10. maja 1946 ob 19.30 v domu F. D. Borca, Zaloška cesta 101. Zaradi pričetka strelskih vaj na strelišču vabimo k čim večji udeležbi.

Vse mlekarne — člani naše zadruge vabimo na sestanek s strokovnim predavanjem, ki bo v petek 10. maja ob 8. uri zvečer v palači Združenja trgovcev v Gregorčičevi ulici. — Mleko-trg.

Obiskovalcem Doma v Kamniški Bistrici. Opozorjamo, da so od 11. na 12. maj t. l. v Domu na razpolago planinec le skupna ležišča, to je ca 15 ležišč, doim so vsi ostali prostori tega dne zasidani. — PDS.

Zdravniško dežurno službo opravlja od srede 8. t. m. opoldne do petka 10. t. m. do 8. ure jutraj mestni zdravnik dr. Franta Mle, Poljanska cesta 15, tel. št. 32-84.

Dežurno veterinarsko službo v četrtke dne 9. V. vrši tov. dr. Kren Janko, centralna veterinarska ambulanta. Cesta na Loko štev. 4. Prizadeži naj se v bodoče za veterinarsko pomoč ob nedeljah in praznikih prvenstveno obračajo na spredaj omenjeni zavod. Telef. štev. 28-88.

Šolstvo

Vpisovanje v 1. razred deške osnovne šole Graben bo dnevno od pol enajste do dvanajste ure dopoldne v pisarni šol. upravitelja. V pošte pridejo dečki, ki dovrše do 1. oktobra 1946 sedmo leto starosti.

PRESKRBA

ZA SEDEMDENEVNE ŽIVLSKE NAKAZNICE

se določajo odrezki za sladkor »201 maj«, sol »202 maj«, milo »203 maj«.

RADIO

569 m — 243 m — 46 m

DNEVNI SPORED ZA ČETRTEK 9. V.

SLOVENSKO NARODNO
GLEDALIŠČE
V LJUBLJANI
Drama

Četrtek, 9. maja ob 20. uri: Torkar:
»Velika preizkušnja«. Krstna pred-
stava. Red Premierski.
Petek, 10. maja ob 20. uri: »Nušič:
»Pokojnik«. Sindikalni abonma. Red
SC.
Sobota, 11. maja ob 20. uri: Shakespea-
re - Zupančič: »Zimska pravljica«.
Sindikalna gled. sobota. Red SA.

Opera

Četrtek, 9. maja: Zaprti (zaradi kon-
certa.)
Petek, 10. maja ob 20. uri: Mlakar-
Lhotka: »Vrag na vasi«. Red A.
Sobota, 11. maja ob 20. uri: M. Kozina:
»Ekvinokcij«. Red C.
Nedelja, 12. maja ob 20. uri: J. Offen-
bach: »Hoffmannove pripovedke«.
Izven.

Šentjakobsko gledališče

Nedelja, 12. maja ob 15.15 uri: »Go-
spa ministrice«.

V MARIBORU

Četrtek, 9. maja ob 20. uri: A. Foer-
ster: »Gorenjski slavček«. Red C.
Petek, 10. maja ob 15. uri: Šestakov-
Smasek: »Veliko potovanje«. Za-
ključena predstava za šolsko mla-
dino.
Sobota, 11. maja ob 20. uri: A. Foer-
ster: »Gorenjski slavček«. Predsta-
va za sindikate.
Nedelja, 12. maja ob 20. uri: Gogolj:
»Ženitev«. Izven.

V KRANJU

Četrtek, 9. maja ob 20. uri: »Veroni-
ka Deseniška«. Gostovanje v Tr-
žiču.
Sobota, 11. maja ob 20. uri: »Veroni-
ka Deseniška«. Gostovanje v Kri-
žah.
Nedelja, 12. maja ob 20. uri: »Siro-
makovo jagnje«. Gostovanje ljud-
skega gledališča iz Jesenic.

NA JESENICAH

Četrtek, 9. maja ob 19.30 uri: Zweig:
»Siromakovo jagnje«.
Sobota, 11. maja ob 20. uri: Gorki:
»Na dnuc«. Gostovanje dram. dru-
žine ESZDNJ iz Ljubljane.
Nedelja, 12. maja ob 15. uri: Gorki:
»Na dnuc«. Gostovanje dram. dru-
žine ESDNJ iz Ljubljane. Ob 20.
uri: Zweig: »Siromakovo jagnje«.
Gostovanje v Prešernovem gleda-
lišču v Kranju.

Živeli organizatorji borbe —
živeli organizatorji obnove!

Tvrdba
SLAMIC, LJUBLJANA

Živeli borci obnove!

Halyuski

FOTO-DELAVNICA, Cankarjeva 6

Živel 9. maj —
dan zmage!

Kavarna
„Prešeren“
Ljubljana
Marijin trg

Po zmagi k obnovi!

Milaim Mehmed
Ljubljana
Šelenburgova ul, 1

Živel mir — živela obnova!

ŠAVS STANE
kemična čistilnica, pralnica in svetilnišnica
LJUBLJANA, Cerkvena ulica 1

Glavni urednik Ivan Bratko Ljubljana
Kopitarjeva 6. Naslov uredništva, uprave
in tiskarne »Ljudske pravice«, Ljubljana.
Kopitarjeva 6. — Telefon 23-62, 23-63,
23-64. — Stevilka ček. računa 16.690.

KINEMATOGRAFI

Sporodi državnih kinematografov:

LJUBLJANA, KODELJEVO: Angloški film
»Clovek v sivem«, tednik. Ob 14.30, 16.30,
18.30 in 20.30. MATICA: Sovjetska filma
»Cajkovski« in »Mladi glasbeniki«. Ob
15., 17., 19. in 21. uri SLOGA: Sovjetski
film »Neke noči«, tednik. Ob 15., 17., 19.
in 21. uri. UNION: Sovjetski film »Pa-
stir Kostja«, tednik. Ob 15. in 17. uri.
zadnji dve predstavi odpadeta.
LETNI KINO TIVOLI: Sovjetski film »Pa-
stir Kostja«, tednik. Ob 20. uri.

Sporodi od 9. do 13. 5.

BLED: Sovjetski film »Suvorov«, tednik.
BRASLOVCE: Češki film »Turbina«, tednik.
CELJE, DOM: Češki film »Pomlad ljubezni«,
tednik. — METROPOL: Sovjetski film
»Capajev«, tednik.
ORNOMELJ: Ameriški film »Strel v noči«,
tednik.
DOL LENDAVA: Sovjetski film »Lenin
1918«, tednik.
DRAVOGRAD: Češki film »Pomlad ljube-
zni«, tednik.
GROSUPLJE: Angloški film »Clovek v si-
vem«, tednik.
GUSTANJ: Francoski film »Melodija krvi«,
tednik.
HRASTNIK: Ameriški film »Dajte nam šil-
vele«, tednik.
IG: Sovjetski film »Mladost Maksima Gor-
kega«, tednik.
JESENICE: Sovjetska filma »Koncert na
fronti« in »Moč življenja«.
KAMNIK: Francoski film »Usodna ljube-
zen«, tednik.
KOČEVJE: Sovjetska filma »Königsberg«
in »Zakon velike ljubezni«, tednik.
KRANJ: Francoski film »Rudnik gorja«,
tednik.
KRŠKO: Francoski film »Temna mladost«,
tednik.
LAŠKO: Francoski film »Gibraltar«, tednik.
LITIJA: Ameriški film »Mlada leta«, ted-
nik.
LJUTOMER: Sovjetska dok. filma »Dunaj«
in »Pogodba s Poljsko«.
LOGATEC: Sovjetski film »Vdore«, tednik.
MARIBOR, ESPLANADE: Ameriški film
»Dekle iz Meksika«, tednik. — GRAJSKI:
Češki film »Po krivem obsojen«, ted-
nik.
MENGEŠ: Španski film »Španska krič«, ted-
nik.
MEŽICA: Sovjetski film »Napaka ing. Ko-
čina«, tednik.
MURSKA SOBOTA: Ameriški film »Skriv-
nost Dr. Kildarsa«, tednik.
NOVO MESTO: Sovjetski film »Košljaj v
zrak«, tednik.
ORMOŽ: Finski film »Jolanda«, tednik.
PTUJ: Ameriški film »Zaljubljena prod-
jalica«, tednik.
RADOVLJICA: Sovjetski film »Brez kriv-
de kriv«, tednik.
RAJHENBURG: Sovjetski dok. film »Ber-
lina«, tednik.
ROGASKA SLATINA: Ameriški film »Za-
kaj smo se sročali«, tednik.
RUŠE: Sovjetski film »Volga-Volga«, ted-
nik.
SLATINA RADENCI: Španski film »Sevi-
lja«, tednik.
SLOV. BISTRICA: Ameriški film »Soba
309«, tednik.

Živel mir —
živela obnova!

Kavarna
VOSPERNIK
LJUBLJANA, Stari trg 34

PO ZMAGI —
K OBNOVI!

Mestni bife
Rio
LJUBLJANA
Šelenburgova ul. 4

9. maj — zmaga
naprednega človeštva!

A. KOS - UMETNINE
LJUBLJANA, Pasaža nebotičnika

Stroj — zmaga
v rokah delovnega ljudstva!

Singer šivalni stroji
Ljubljana
Gajeva 5

UTRUIJMO V MIRU —
KAR SMO V BORBI PRIDOBILI!

SLOVENJGRAD: Ameriški film »Strti
okovi«, tednik.
SV. LENART: Sovjetski film »Visoka na-
grada«, tednik.
SI. JERNEJ: Ameriški film »Posređen za-
kon«, tednik.
SOSTANJ: Jugoslav. dok. film »Koraki
svobode« in »Sovjetski kulturni film
»Življenje čebela«, tednik.
SKOFJA LOKA: Sovjetski film »Peter in
Katarina«, tednik.
TRBOVLJE: Sovjetski film »Aleksander
Parhomenko«, tednik.
TRZIC: Sovjetski film »Čevaljci«, tednik.
VEVCE: Ameriški film »Deževje prihaja«,
tednik.
VRHNIKA: Francoski film »Studentovsko
mesto«, tednik.
STRAZIŠČE PRI KRANJU: Sovjetski film
»Dekle se mudi na pašanek«, tednik.
TREBNJE: »Sporodi domača proizvodnja«,
tednik.
ZAGORJE: Češki film »Gabrijela«, tednik.
ZALEC: Ameriški film »Pesem mladosti«,
tednik.
ZUZENBERK: Angloški film »Signal iz
Alžira«, tednik.
POTUJOČI KINO LJUBLJANSKO OKROZ-
JE: Sovjetski film »Napaka ing. Ko-
čina«.
POTUJOČI KINO MARIBORSKO OKROZ-
JE: Sovjetski film »Sekretar rajonske-
ga komiteja«.
POTUJOČI KINO ZA GROSUPELJSKI
OKRAJ: Sovjetska dok. filma »Dunaj«
in »V Pomeraniji«.

KONCERTI

Sostakovičeva Sedma simfonija, muzi-
kalno veledelo najslavnejšega sodobnega
ruskega skladatelja bo izvajana dravi ob
20. uri v uniojski dvorani. Dirigent Jakob
Cipci je združil za to izvedbo tri orkestre:
Tržaškega, radijskega in opernega, skupno
116 članov. Simfonija ima štiri stavke in
traja poldruge ure. Vse posetnike opozar-
jamo na točni začetek ob 20. Vstopnice od
7. ure zvečer dalje prod uniojske dvorane.

Najpomembnejši slovenski tenorist, oper-
ni pevec Jože Gostič, bo priredil v ponedel-
jek 13. maja ob 20. v Filharmoniji koncert
pesmi in arij. Na klavirju ga bo spremljal
pianist Janko Ravnik. Oba umetnika jam-
čita za prvovrstni umetniški užitek. Pred-
prodaja v knjigarni Glasbene matice.

Koncert Karlo Rupel, sredo 15. maja v
veliki Filharmonični dvorani.

JAVNA BORZA DELA

Ima na razpolago sledečo prostia mesta:
Pri obnovi naše živinoreje nujno potre-
bujemo 11 hlapev, ki imajo veselje do
kmečkega dela in živali.
Naši obrtniki rabijo 3 kovača in 10 avto-
mehanikov.
Za napravo opreme in lesnih izdelkov
rabimo 7 mizarjev in 2 lesostrugarja.

Opozorilo

Urade in ustanove opozarjamo, da
vsa obvestila in objave za »Ljudsko
pravico« sprejemamo najkasneje do
12. ure. — Uredništvo.

Zmaga z orožjem nad fašizmom
je zmaga ljudske knjige
nad mračnjaštvom!

CANKARJEVA ZALOŽBA
LJUBLJANA

Po zmagi —
enotni gradimo!

ALPEKO
gradbeno-industrijska družba z.o.z.
LJUBLJANA, Tyrševa cesta 48
Telefon št. 29-30

Po zmagi — z udarniškim delom k obnovi!

Ključavničarstvo NAHTIGAL in sin, LJUBLJANA
Tyrševa cesta 41 — Telefon 38-86

Pridružujemo se za 9. maj
manifestaciji ljudskih množic!

JOS. REICH
tovarna za barvanje in kemično
čiščenje
LJUBLJANA,
Poljanski nasip 4—6

9. maj —
zmaga naprednega človeštva!

I. KRAMER
mlinsko strojno podjetje
Cesta v Mestni log št. 15
LJUBLJANA

Progresivni tisk je borbena sila
v rokah delovnega ljudstva!

J. BLASNIKA NASL.
UNIVERZITETNA TISKARNA
LITOGRAFIJA IN KARTONAŽA
LJUBLJANA

Živel mir — živela obnova!

ŠAVS STANE
kemična čistilnica, pralnica in svetilnišnica
LJUBLJANA, Cerkvena ulica 1

Cevlarska produktivna zadruga
z.o.j. v LJUBLJANI, Mivka št. 25
Popravljalnice: Bleiweisova 40
Jernejeva 16

Živeli heroji zmage - živeli udarniki obnove!

DRŽAVNO FILMSKO PODJETJE,
DIREKCIJA ZA SLOVENIJO — LJUBLJANA

Državno gostinsko podjetje Slovenije

„Turist-hotel“

proslavlja dan zmage
sredi dela za obnovo
našega turizma in gostinstva

Dan zmage —
zmaga ljudske kulture
in ljudske knjige!

**Slovenski
knjižni zavod
v Ljubljani**
in njegove podružnice

Kakor smo vztrajali v borbi —
tako hočemo vztrajati v obnovi!

„**PROTEZA**“
Verovšek & Ko.

Ljubljana, Krekov trg 10

Za 9. maj
čestitamo vsem, ki so se borili —
na kakršenkoli način sodelovali —
zmagali in danes nadaljujejo delo!

**Semenarna
za Slovenijo**
Ljubljana

Po zmagi k obnovi — pot k blagostanju!

**Železnina
poljedelski
stroji**

„**Ferrum**“ **LEON STUPICA**

LJUBLJANA
Gradišče 2
pod upravo MLO

Pozdrav našim borcem —
osvoboditeljem!

Po zmagi — z udarnim
delom k obnovi!

Tiskarna »Merkur«
Ljubljana

Tudi po zmagi se ne izogibajmo
drobnemu delu — zakaj iz malega
raste veliko!

ŠIMENC FR.
pralnica in kemična čistilnica
LJUBLJANA, Kolodvorska 8

Živel 9. maj —
zmaga
ljudskih množic!

„**NAPROZA**“
LJUBLJANA

Za 9. maj čestitamo vsem, ki so se borili — na kakršen-
koli način sodelovali —
zmagali in danes
nadaljujejo delo!

TVRDKA

FELIKS URBANC
LJUBLJANA
POD DRŽAVNO UPRAVO

Živeli borci za svobodo in neodvisnost naših narodov!
Zahtevamo pravične meje pod geslom:
„Tujega nočemo — svojega ne damo!“

**Blagovna centrala
nabavnih in prodajnih zadrug
z. z o. j. v Ljubljani**

Po zmagi — z udarnim delom k obnovi!

**Trboveljska
premogetkopna družba
Ljubljana**

RUDNIKI:

TRBOVLJE
ZAGORJE
HRASTNIK
RAJHENBURG
LASKO
KOČEVJE

ELEKTRARNE:

TRBOVLJE
RAJHENBURG

CEMENTARNA:

TRBOVLJE

APNENICA:

ZAGORJE

Pozdrav našim borcem — osvoboditeljem!

PUTNIK - Ljubljana

Kakor smo vztrajali v borbi — tako hočemo vztrajati v obnovi!

Državna razredna loterija, kolektura za Slovenijo
ZDRUŽENJE VOJNIH INVALIDOV

Ljubljana, Tavčarjeva ulica št. 5

Telefon št. 47-74